

Kiril Alfabesinde Yeni Font Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi Hüsni Gerelegiz
Öğr. Gör. Sedat Kaya • Öğr. Gör. Ebubekir Altıok

А а Б б В в Г г Д д Е е Ё ё
Ж ж З з И и Й й К к Л л
М м Н н О о П п Р р С с Т т У у
Ф ф Х х Ц ц Ч ч Ш ш Щ щ
Ъ ъ Ы ы Ь ь Э э Ю ю Я я

Editörler:
Prof. Dr. Mira Khachemizova
Dr. Öğr. Üyesi Fehmi Altın

ÖZGÜR
YAYINLARI

Kiril Alfabesinde Yeni Font Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi Hüsni Gerelegiz

Öğr. Gör. Sedat Kaya

Öğr. Gör. Ebubekir Altıok

Editörler:

Prof. Dr. Mira Khachemizova

Dr. Öğr. Üyesi Fehmi Altın

Çevirmen (Adige-Türkçe): Dr. Memduh Ceylan

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozguruyinlari.com

✉ info@ozguruyinlari.com

Kiril Alfabesinde Yeni Font Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü Gerelegiz • Öğr. Gör. Sedat Kaya • Öğr. Gör. Ebubekir Altıok

Editörler: Prof. Dr. Mira Khachemizova • Dr. Öğr. Üyesi Fehmi Altın

Çevirmen (Adige-Türkçe): Dr. Memduh Ceylan

Language: Turkish

Publication Date: 2026

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-625-8998-96-2

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub1326>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Gerelegiz, H., Kaya, S., Altıok, E., Khachemizova, M. (ed), Altın, F. (ed) (2026). *Kiril Alfabesinde Yeni Font Çalışması*. Özgür Publications. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub1326>. License: CC-BY-NC 4.01

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozguruyinlari.com/>

İçindekiler

Önsöz	v
Editör Notu 1	ix
Editör Notu 2	xiii
Resimler Listesi	xvii
Giriş	1
1. Genel Bakış	5
Tipografik ve Kültürel Arka Plan	6
Kiril Tipografisinde Güncel Sorunlar	9
Kuramsal ve Kültürel Katkılar	12
Kapsam ve Sınırlılıklar	13
2. Kuramsal Arka Plan ve Literatür Taraması	17
Alfabe ve Yazı Sistemleri	22
Tipografi ve Font Tasarımı	24
Kiril Alfabesinin Genel Özellikleri	26
Kiril Alfabesi Üzerine Yapılmış Font Çalışmaları	31
Dijital Font Teknolojileri	34
3. Yöntem	37
4. Kavramsal Yaklaşım ve Harf Tasarım Süreci	47
Teknik Uygulama ve Deneme Uyum süreçleri	53

5. Bulgular ve Değerlendirme	63
Ortaya ıkan Fontun zellikleri	73
Amaçlara Ulaşma Düzeyi	81
Güçlü ve Geliştirilebilir Yönler	83
Sonuç ve Öneriler	93
Kaynakça	99

Önsöz

Bu kitabın önceliğini, Kiril alfabesinin tarihsel ve yapısal özelliklerini dikkate alarak çağdaş tipografi ilkeleri doğrultusunda özgün bir font tasarlamak ve bu tasarım sürecini kuramsal ve uygulamalı bir çerçevede ele almak oluşturmaktadır. Yazı ve tipografi, yalnızca görsel bir düzenleme unsuru değil, aynı zamanda kültürel belleğin, düşünsel üretimin ve iletişimin taşıyıcısıdır. Bu bağlamda Kiril alfabesi, geniş bir coğrafyada ve farklı dil toplulukları tarafından kullanılmasına rağmen güncel tasarım yaklaşımlarıyla üretilmiş akademik temelli font çalışmalarının sınırlı olduğu bir alan olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışma, söz konusu bu boşluğa tasarım temelli bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Araştırma sürecinde Kiril alfabesinin tarihsel ve tipografik özellikleri incelemek; elde edilen kuramsal veriler doğrultusunda tasarlanan font okunabilirlik, estetik bütünlük ve teknik yeterlilik ölçütleri kapsamında değerlendirilmektedir. Bu çalışma, tipografi alanında gerçekleştirilen tasarım temelli araştırmaların yalnızca estetik kaygılarla üretilmiş görsel çıktılar olmadığını; aksine yazı sistemlerinin tarihsel sürekliliğini, kültürel bağlamını ve işlevsel gerekliliklerini birlikte ele alan çok katmanlı bir düşünsel sürecin ürünü olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Kiril font tasarımı, harf biçimlerini sadece görsel değil, anlam taşıyan yapılar olarak ele alarak geleneksel tipografi ile çağdaş tasarımı bir araya getirmeyi ve tarihsel referansları güncel tekniklerle yeniden yorumlamayı amaçlamaktadır. Tasarım sürecinde edinilen bulguların, tipografi alanında yürütülen akademik araştırmalara kuramsal bir katkı sunmasının yanı sıra, uygulamalı tasarım pratiğinde de işlevsel bir referans oluşturması beklenmektedir. Çalışma kapsamında, Kiril alfabesinin matbaa ve el yazısı karakter özellikleri göz önünde bulundurularak tasarım süreci yürütülmektedir. Çalışmanın, Kiril alfabesi temelinde geliştirilecek yeni font tasarımlarına ve disiplinler arası araştırmalara zemin hazırlaması aynı zamanda yazı tasarımının kültürel ve düşünsel boyutlarına ilişkin yeni tartışmaları teşvik etmesi umulmaktadır.

Yapılan bu çalışma, kuramsal incelemelerin yanı sıra Düzce Üniversitesi içerisinde yer alan ilgili birimde gerçekleştirilen laboratuvar çalışmalarıyla ve okul dışında yapılan bir workshop çalışmasıyla desteklenerek yürütülmüştür. Font tasarım sürecinde yapılan bu uygulamalı çalışmalar, tasarımın yalnızca kavramsal düzeyde ele alınmasını değil, aynı zamanda teknik, işlevsel ve üretim odaklı boyutlarının da deneysel olarak sınanmasını mümkün kılmıştır. Laboratuvar ortamında gerçekleştirilen testler ve denemeler, harf formlarının okunabilirliği, biçimsel tutarlılığı ve dijital ortamlardaki performansının değerlendirilmesine olanak sağlamış; elde edilen veriler, tasarım sürecinin yönlendirilmesinde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu yönüyle çalışma, akademik araştırma ile uygulamalı tasarım pratiğini bir araya getiren bütüncül bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Kuramsal bilgi ile laboratuvar temelli uygulamaların eşgüdüm içinde yürütülmesi, Kiril alfabesi üzerine geliştirilen bu font çalışmasının bilimsel ve tasarımsal açıdan temellendirilmesini sağlamış; özellikle kenar, köşeler ve çevre formlarının tasarımında Türk Ebru sanatından büyük ölçüde faydalanılarak estetik açıdan çok önemli katkılar elde edilmiştir. Türk Ebru sanatı ile font tasarımında bu teknikler kullanılarak Kiril harflerinin estetik uyumu artırılmaktadır. Örneğin, taraklı Ebru'nun ritmik çizgileri harf kıvrımlarına uyarlanmıştır. Ebru sanatının akıcı desenleri, gelgit ve taraklı teknikler gibi unsurları, harf formlarına doğal bir ritim ve zarafet katmış; bu entegrasyon, fontun geleneksel Türk sanat mirasıyla modern tipografi arasındaki köprüyü güçlendirmiştir. Elde edilen bulgular, tipografi alanında gerçekleştirilecek gelecekteki araştırmalara ve üniversite uygulama iş birliğini temel alan benzer araştırmalara referans oluşturması; yazı tasarımının disiplinler arası niteliğine ilişkin yeni açılımlar sunması beklenmektedir. Bulgular, Ebru temelli tipografi çalışmalarına öncülük edebilir, disiplinler arası iş birlikleri için model oluşturur ve estetik yenilikler dijital fontlarda yeni standartlar getirir.

Projenin yürütülmesine verdiği destek ve sağladığı imkânlar için Düzce Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nedim SÖZBİR'e, akademik bilgi ve yönlendirmeleriyle projeye katkı sağlayan, projeyi onaylayan Prof. Dr. Emine Tekin'e, ayrıca araştırmanın yürütülmesine olanak tanıyan Düzce Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne (HIZDEP, Proje No: 2024.05.12.1543) ve sürece dolaylı ya da doğrudan katkı sunan herkese teşekkür ederiz. Bu mevcut çalışmanın, tipografi ve font tasarımı alanında araştırmalara katkı sağlaması ve yeni tartışma alanları yaratması ümit edilmektedir.

Предисловие

Приоритетной задачей данной книги являлось создание оригинального шрифта с учетом исторических и структурных особенностей кириллического алфавита в соответствии с принципами современной типографики, а также рассмотрение процесса проектирования в теоретической и прикладной перспективе. Письмо и типографика представляют собой не только элемент визуального оформления, но и носитель культурной памяти, интеллектуального производства и коммуникации. В этом контексте кириллический алфавит, несмотря на его широкое географическое распространение и использование различными языковыми сообществами, остается областью, где академически обоснованные шрифтовые разработки, основанные на современных дизайнерских подходах, представлены в ограниченном объеме. Настоящая работа стремится внести вклад в заполнение этой лакуны посредством дизайн-ориентированного исследования. В ходе исследования были проанализированы исторические и типографические характеристики кириллического алфавита; спроектированный на основе полученных теоретических данных шрифт подвергнут оценке по критериям читаемости, эстетической целостности и технической состоятельности. Данное исследование направлено на демонстрацию того, что дизайн-ориентированные разработки в типографике не ограничиваются эстетически мотивированными визуальными продуктами, а представляют собой многоуровневый интеллектуальный процесс, интегрирующий историческую преемственность письменных систем, их культурный контекст и функциональные требования.

Проектирование данного шрифта рассматривает формы букв не только как визуальные, но и как смыслогенерирующие структуры, стремясь синтезировать традиционную типографику с современным дизайном и переосмыслить исторические референсы с использованием актуальных технологий. Ожидается, что полученные в ходе проектирования результаты внесут теоретический вклад в академические исследования типографики и послужат функциональным ориентиром для практик прикладного дизайна. Процесс разработки проводился с учетом особенностей кириллического алфавита в печатных и рукописных традициях. Работа призвана заложить основу для создания новых шрифтовых дизайнов на базе кириллицы и междисциплинарных исследований, а также стимулировать новые дискуссии о культурных и интеллектуальных измерениях типографики.

Исследование поддержано как теоретическим анализом, так и лабораторными работами, проведенными в соответствующем подразделении Университета Дюэдж, а также внешним воркшопом. Эти прикладные мероприятия позволили выйти за рамки концептуального

уровня и экспериментально проверить технические, функциональные и производственные аспекты дизайна. Тестирование и пробные запуски в лабораторных условиях обеспечили оценку читаемости форм букв, их формальной согласованности и производительности в цифровой среде; полученные данные сыграли определяющую роль в корректировке процесса проектирования. Таким образом, работа представляет целостный подход, объединяющий академическое исследование и практику прикладного дизайна. Синхронизированное проведение теоретического анализа и лабораторных экспериментов обеспечило научное и дизайнерское обоснование разработанного шрифта на базе кириллического алфавита; особое значение в дизайне углов и контурных форм имело использование турецкого искусства эбру, что позволило достичь значительных эстетических результатов. Турецкое искусство эбру, известное органическими узорами, формируемыми красками на поверхности воды, послужило идеальным источником вдохновения для текучих форм углов и контуров. Применение этих техник в шрифтовом дизайне повысило эстетическую гармонию кириллических букв: ритмичные линии чешуйчатого эбру адаптированы к изгибам букв. Текучие узоры эбру, включая техники прилива и чешуйчатого нанесения, придали формам букв естественный ритм и изящество; эта интеграция укрепила связь шрифта между традиционным турецким художественным наследием и современной типографикой. Полученные результаты призваны служить ориентиром для будущих исследований в типографике и аналогичных проектов, основанных на университетском прикладном сотрудничестве, открывая новые перспективы в понимании междисциплинарного характера типографики. Выявленные закономерности могут стать пионерскими для типографических разработок на базе эбру, создать модель для междисциплинарных коллабораций и установить новые эстетические стандарты в цифровых шрифтах.

Выражаем благодарность Ректору Университета Дюздже проф. д-ру Недим Сюзбир за поддержку и предоставленные возможности для реализации проекта, проф. д-ру Эмине Текин за академические знания и рекомендации, Университету Дюздже, Координационному бюро научных исследовательских проектов (HIZDER, № проекта: 2024.05.12.1543) за предоставленную возможность проведения исследования, а также всем, кто внес прямой или косвенный вклад в реализацию работы. Надеюсь, что настоящее исследование внесет вклад в развитие исследований в области типографики и шрифтового дизайна и инициирует новые дискуссионные площадки.

Editör Notu 1

Bu kitap, Kiril alfabesinin tarihsel ve tipografik zenginliğini çağdaş tasarım ilkeleriyle ustalıklı buluşturan özgün bir font çalışması deneyimi sunuyor. Yazarların, alfabenin kültürel belleğin ve iletişimin taşıyıcısı olduğu vurgusuyla okunabilirlik, estetik uyum ve teknik işlevsellik kriterlerini esas alan tasarım süreci, Rusça ve Adige gibi Slav-Kafkas dillerinin inceliklerini derinden yansıtıyor. Özellikle Türk Ebru sanatından ilhamla geliştirilen harf formları, geleneksel desenlerin akışkan ritmini dijital tipografiye taşıyarak disiplinler arası bir sentez yaratıyor; kenar köşelerdeki keskinlikler ile organik kıvrımlar, matbaa estetiğini el yazısı zarafetiyle modern bir yorumda harmanlıyor. Araştırma, kuramsal analizlerin yanı sıra üniversite laboratuvarlarında testler ve workshoplarla desteklenmiş; harflerin yeniden yorumlanma performansı deneysel olarak doğrulanmış. Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü'ndeki çalışmalar, Kafkasya kökenli çok dilli yapısıyla Slav dillerinin zenginliği ve epik mirasını birleştirerek zengin içerikler sunuyor. Bu bütüncül yaklaşım, Kiril alfabesine aşinalık ile kültür ortak noktalarını aktarmada titiz bir çaba gösteriyor; çalışma disiplinler arası entegrasyonda büyük başarı sağlamaktadır.

Çalışmanın en çarpıcı yanı, kaligrafi ile Ebru sanatının keşişiminde doğan yaratıcı sentez: Kiril harfleri – ki bunlar yalnızca Rus edebiyatının değil, Kafkasya'nın Adige gibi dillerinin epik mirasında da derin kökler salar – geleneksel el yazısı zarafetiyle Ebru'nun taraklı-gelgit ritmini ustalıklı buluşturarak tipografiye özgün, nefes kesici bir soluk getiriyor. Bu fontun edebî eserlerdeki uygulamaları, metinlerin anlam katmanlarını ve duygusal derinliğini görselleştirerek tipografiyi salt bir araç olmaktan çıkarıp, adeta yaşayan bir dile dönüştürüyor; harflerin akışkan kıvrımları, okurda hem nostaljik bir hafıza hem de yeni bir heyecan uyandırıyor. Rus dili ve Adige edebî bilgi birikimim ve perspektifimden bakınca – bu dillerin fonetik zenginliği ve kültürel nüanslarını yıllardır inceleyen bir akademisyen olarak – bu yayın, kültürel mirası güncel tasarım pratiklerinde yeniden yorumlamanın kusursuz bir örneğidir. Ayrıca Slav-Kafkas sentezi gelecekteki araştırmalara,

disiplinler arası iş birliklerine ve yenilikçi uygulamalara ilham verecek, referans niteliğinde bir çalışmadır.

Prof. Dr. Mira KHACHEMİZOVA

Заметка редактора 1

Эта книга представляет оригинальное исследование шрифтового дизайна, мастерски сочетающее историческое и типографическое богатство кириллического алфавита с принципами современного дизайна. Авторы, подчеркивая роль алфавита как носителя культурной памяти и коммуникации, разработали процесс дизайна на основе критериев читаемости, эстетической гармонии и технической функциональности, глубоко отражающий тонкости славяно-кавказских языков, таких как русский и адыгейский. В частности, формы букв, вдохновленные турецким искусством эбру, переносят ритмичную текучесть традиционных узоров в цифровую типографику, создавая междисциплинарный синтез; острые углы краев в сочетании с органическими изгибами гармонично объединяют эстетику типографского станка и изящество рукописного письма в современной интерпретации.

Исследование подкреплено не только теоретическими анализами, но и тестами в университетских лабораториях, а также воркшопами; цифровая производительность букв экспериментально подтверждена. Работы в Кафедре кавказских языков и культур Факультета естественных и гуманитарных наук Университета Дюздже, благодаря полилингвальной структуре кавказского происхождения, объединяют богатство славянских языков и эпическое наследие Кавказа, предлагая насыщенный контент. Этот целостный подход демонстрирует тщательный труд по знакомству с кириллическим алфавитом и передаче пересечений культур; работа достигла результатов, превосходящих ожидания, в междисциплинарной интеграции.

Наиболее яркой особенностью исследования является творческий синтез, рожденный на пересечении каллиграфии и искусства эбру: кириллические буквы – которые уходят корнями не только в русскую литературу, но и в эпическое наследие кавказских языков, таких как адыгейский, – искусно сочетают изящество традиционного почерка с ритмом «гребенчатых» и «приливных» техник эбру, вдвывая в типографику оригинальный, захватывающий дух глоток свежего воздуха. Применение этого шрифта в литературных произведениях визуализирует смысловые слои и эмоциональную глубину текстов, превращая типографику из простого инструмента в живой язык; текучие изгибы букв пробуждают в читателе как

ностальгическую память, так и новое возбуждение. С точки зрения моего опыта и перспективы в русском и адыгейском литературном знании – как академика, десятилетиями изучающего фонетическое богатство и культурные нюансы этих языков, – это издание представляет собой безупречный пример переосмысления культурного наследия в современных дизайнерских практиках; славяно-кавказский синтез предстает здесь как типографический манифест, вдохновляющий будущие исследования, междисциплинарные сотрудничества и инновационные приложения, являясь работой справочного значения. Таким образом, типографика становится наиболее художественным выражением культурных мостов.

Проф. д-р Мира Н. ХАЧЕМИЗОВА

Editör Notu 2

Bu kitap, Kiril alfabesinin tarihsel ve tipografik zenginliğini modern tasarım ilkeleriyle harmanlayan özgün bir font çalışma deneyimini gözler önüne seriyor. Yazarlar, alfabenin kültürel belleğin taşıyıcısı olduğunu vurgulayarak okunabilirlik, estetik ve teknik kriterlerle kapsamlı bir süreç yürütmüştür. Türkçe-Adige dil köprüsü ışığında bakınca, uzun yıllara dayanan bilgi birikimim ve saha tecrübelerim doğrultusunda bu çalışmanın son derece etkileyici olduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Türk Ebru sanatından esinlenen harf formları, Ebru sanatının geleneksel akışkan ritmi laboratuvar ortamında çalışmayı farklı bir boyuta taşıyor; keskin köşeler ve organik kıvrımlar, matbaa ile el yazısını modern bir sentezde birleştiriyor.

Kuramsal analizler, laboratuvar testleri ve workshoplarla güçlendirilen bu araştırma, Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nde yer alan Çerkez Dili ve Edebiyatı programı öğrencilerinin aktif katılımlarıyla çok kültürlü bir ortamda şekillenmiştir. Bu yapı, Slav-Kafkas mirasını harmanlayarak Kiril harfleri üzerine akademik düzeyde pratik deneyimler sunmuş ve güçlü bir ilham kaynağı oluşturmuştur. Kiril alfabesine derin aşinalık kazandırma ve kültür benzerliklerini sistematik aktarma yönünde ortaya konan bu titiz ve akademik gayret, alanında ilk ve değerli bir çalışmadır. Dolayısıyla çalışmada, disiplinler arası başarıda büyük mesafe kat edilmiş ve beklenenden öte sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu öncü niteliğindeki özgün çalışma, Kiril harflerini – ki bunlar yalnızca Rusça ile sınırlı olmayıp Kafkasya'nın Adigece gibi diğer dillerinde de kültürel bir köprü vazifesi görür – Ebru'nun taraklı-gelgit ritmiyle buluşturarak tipografiye taze ve güçlü bir soluk getiriyor. Edebî eserlerdeki uygulamalar, metinlerin ruhunu görselleştirerek tipografiyi salt bir araç olmaktan çıkarıp duygu yüklü bir dile dönüştürüyor; bu sentez, dillerin zengin etkileşimini hem edebî hem teorik düzeyde deneyimleme imkânı sunuyor. Harflerin yeniden yorumlanmasıyla ortaya çıkan bu çalışma kültürel mirasa modern tasarımda değerli bir katkı sunuyor – gelecekteki

araştırmalara, iş birliklerine ve tipografik uygulamalara yol gösterici bir referans niteliği taşıyor.

Dr. Öğr. Üyesi Fehmi ALTIN

Заметка редактора 2

Эта книга представляет оригинальное исследование шрифтового дизайна, гармонично сочетающее историческое и типографическое богатство кириллического алфавита с принципами современного дизайна. Авторы, акцентируя роль алфавита как носителя культурной памяти, реализовали всесторонний процесс проектирования на основе критериев читаемости, эстетики и технической функциональности. С позиции турецко-адыгейского языкового моста, опираясь на многолетний профессиональный опыт и полевые исследования, могу с полной уверенностью отметить исключительную убедительность данной работы. Формы букв, вдохновленные турецким искусством эбру, переносят традиционную ритмичную текучесть эбру в лабораторную среду, поднимая исследование на новый уровень; острые углы в сочетании с органическими изгибами синтезируют эстетику типографского станка и изящество рукописного письма в современную гармонию.

Исследование, подкрепленное теоретическими анализами, лабораторными тестами и воркшопами, сформировано в много культурной среде Кафедры черкесского языка и культуры, входящей в состав Области черкесского языка и культуры Факультета естественных и гуманитарных наук Университета Дюздже, при активном участии студентов. Эта структура гармонично объединяет славяно-кавказское наследие, предоставляя академические практические опыты по кириллическим буквам и формируя мощный источник вдохновения. Глубокое знакомство с кириллическим алфавитом достигнуто, культурные пересечения систематически представлены; этот тщательный академический труд представляет собой первое и ценное достижение в своей области. Таким образом, работа продвинулась далеко вперед в междисциплинарных достижениях, превзойдя ожидания.

Эта новаторская работа вдыхает новую жизнь в кириллические буквы — которые служат культурным мостом не только для русского языка, но и для кавказских языков вроде адыгейского — через ритмичные «гребенковые» и «волновые» техники эбру. Применение в литературных произведениях визуализирует душу текстов, превращая типографику из простого инструмента в эмоционально насыщенный язык; данный синтез открывает возможность переживания богатого языкового взаимодействия на

литературном и теоретическом уровнях. Переосмысление букв вносит ценный вклад в культурное наследие современного дизайна – служа ориентиром для будущих исследований, сотрудничества и типографических приложений.

Кандидат наук, д-р преп. Фехми АЛТЫН

Resimler Listesi

Resim 1. Rusça Kiril Alfabeti	27
Resim 2. İvan Fyodorov'un Alfabe Kitabı içerisindeki harfler	29
Resim 3. Ebru çalışması kâğıdı teknedeki sıyırma tekniği	40
Resim 4. Ebru bız yardımıyla dalga şekillendirme	41
Resim 5. Ebru bız yardımıyla dalga çizim tekniği	42
Resim 6. Ebru bız kullanımı becerisi edinme	43
Resim 7. Ebru fırçasıyla hazırlık aşaması	44
Resim 8. Ebru çalışması finali	45
Resim 9. Vladimir Putin'in sözleri	50
Resim 10. Putin'in sözlerinin atölyede yazılma sahnesi	51
Resim 11. Puşkin'in Kafkas şiirinin Adige dilinde yazım aşaması	55
Resim 12. Kafkas şiiri yazım aşamasında harfler	56
Resim 13. Puşkin'in Kafkas şiiri Rusça orijinal haliyle yazılış	58
Resim 14. Puşkin'in Kafkas şiiri Rusça orijinal haliyle harfler	58
Resim 15. Benim Adigecem adlı Adige şiiri yazımı	65
Resim 16. Benim Adigecem adlı Adige şiiri harfler	66
Resim 17. Meşbaşe İshak'ın Adigeler adlı şiir çalışması	76
Resim 18. Meşbaşe İshak'ın Adigeler adlı şiiri harfler	77
Resim 19. Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı	89
Resim 20. Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı harfleri	89

Giriş

Yazı ve tipografi,¹ yalnızca sözel içeriğin aktarımını sağlayan tarafsız birer taşıyıcı olmaktan öte, kültürel belleği görünür kılan, estetik yargıları biçimlendiren ve bir dönemin teknolojik olanaklarıyla birlikte dönüşen temel iletişim ortamlarıdır. Harf biçimleri, bir toplumun görsel algı sistematiğini, düşünme biçimlerini ve kültürel değerler dizgesini yansıtan anlam yüklü göstergelerdir. Bu nedenle tipografi, yalnızca okunabilirliği sağlayan teknik bir unsur değil, aynı zamanda sosyo-kültürel kimliğin biçimsel temsilidir (Üstünbaş Erdoğan, 2024:169). Yazı karakterlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimi, üretildikleri dönemin estetik tercihleri, üretim teknikleri ve toplumsal dönüşümleriyle doğrudan ilişkilidir. Tipografik biçim, metnin anlam örgüsünü destekleyen bir görsel dil olarak işlev görür. Harflerin oranları, dikey ve yatay eksen ilişkileri, boşluk kullanımı, ritmi ve hizalama biçimleri, metnin okunabilirlik düzeyini belirlediği kadar, okurun metnin kurduğu duygusal ve bilişsel ilişkiyi de etkiler (Albayrak, 2025: 204). Bu bağlamda tipografi, yalnızca görsel bir düzenleme pratiği değil, anlam üretim süreçlerine doğrudan müdahale eden bir iletişim aracıdır. Okuma deneyimi, bu görsel dilin sunduğu estetik ve ritmik düzen içinde şekillenir; dolayısıyla her tipografik tercih, metnin iletilmesini dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu anlamda bir yazı sistemine ait font tasarımı, salt biçimsel üretim sürecinden ibaret değildir. Her bir font, ait olduğu dilin fonetik yapısını, yazınsal geleneğini, kullanım alışkanlıklarını ve tarihsel sürekliliğini dikkate alan çok katmanlı bir tasarım problemidir. Yazı karakterlerinin biçimsel kurgusu ile taşıdığı kültürel anlamlar arasındaki ilişki hem estetik hem de anlamsal düzeyde karşılıklı bir etkileşim yaratır. Dolayısıyla tipografik tasarım, biçim ile anlam, teknoloji ile kültür, gelenek ile yenilik arasında kurulan dinamik bir dengeyi temsil eder.

1 Burada metinde geçen yazı, yalnızca dilsel içeriği aktaran bir işaretler dizgesi olarak değil; anlam üretimi, kültürel kodların taşınması ve görsel düzenleme pratikleriyle ilişkili bir gösterge bilimsel sistem olarak kullanılmaktadır. Tipografi ise harf biçimleri, dizgi ilkeleri, satır aralığı, punto, hiza, boşluk, ağırlık ve sayfa kompozisyonu gibi öğeler aracılığıyla metnin okunurluğunu, vurgu düzenini ve görsel anlamını kuran tasarımsal bir disiplin olarak ele alınmaktadır.

Tipografi tarihinin kültürel ve teknik dönüşüm ekseninde değerlendirilmesi, yazı sistemlerini yalnızca araçsal değil, aynı zamanda kimlik taşıyıcı yapılar olarak ele almayı gerektirir (Hall, 1990: 233). Bu bağlamda Kiril alfabesi, yüzyıllar boyunca geniş bir coğrafyaya yayılan, farklı toplumsal, dilsel ve siyasal bağlamlarda yeniden üretilen bir yazı sistemi olarak dikkat çeker. Dolayısıyla 9. yüzyılda Ortodoks misyonerler Kiril ve Methodius'un dilsel reform girişimleriyle şekillenen bu alfabe, Slav dillerinden Orta Asya ve Doğu Avrupa dillerine kadar uzanan geniş bir kullanım alanı içerisinde yerel ses sistemlerine uyarlanarak çok sayıda varyant ve yazım geleneği üretmiştir (Kempgen, 2021: 33-35). Böylece Kiril harfleri, yalnızca fonetik ihtiyaçlara değil, aynı zamanda kültürel aidiyetlerin görsel temsiline de karşılık gelen bir semboller bütününe dönüşmüştür. Tarihsel süreçte el yazması geleneklerinden matbaa teknolojisine, oradan dijital tipografi ortamlarına taşınan bu yazı sistemi, biçimsel niteliklerini sürekli olarak yeniden tanımlamıştır. Yazı malzemesinin fiziksel özellikleri, üretim teknikleri ve iletişim ortamları değiştikçe Kiril karakterlerinin anatomisi, oranları ve estetik dengesi de dönüşmüştür. 19. yüzyıldaki modernleştirme hareketleriyle birlikte harf biçimlerinin standardizasyonu yönünde önemli adımlar atılmış; 20. yüzyılda ise Sovyet tipografisi, ideolojik ve işlevsel gereksinimleri gözetken kurumsal bir estetik yaklaşım geliştirmiştir. Günümüzde dijital ekran teknolojileri, değişken font (variable font) sistemleri ve çok dilli ara yüzlerin gereksinimleri doğrultusunda Kiril tipografisi yeniden tanımlanmaktadır. Bahsi geçen bu durum hem tarihsel mirasın korunması hem de çağdaş tasarım normlarına uyum sağlanması gibi ikili bir sorumluluk alanı yaratmaktadır. Dolayısıyla Kiril alfabesi için font tasarlamak, yalnızca bir harf setinin biçimsel üretimiyle sınırlı bir süreç değildir. Bu tasarım pratiği, gelenek–modernlik, işlevsellik–estetik ve teknik–kültürel uyumluluk eksenlerinde ilerleyen, disiplinler arası yaklaşımlar gerektiren bir problem alanı olarak değerlendirilmelidir (Kempgen, 2021: 37-39). Tasarımcının karşısında yalnızca görsel bir düzenleme değil, aynı zamanda tarihsel süreklilik ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişkinin kavramsallaştırılması gibi derin bir araştırma çerçevesi bulunmaktadır.

Buna karşın güncel Kiril font alanında iki temel sorun dikkat çekmektedir. Birincisi, dijital kullanım alanlarının çeşitlenmesine rağmen okunabilirlik, ekran uyumu, ağırlık dağılımı ve optik denge gibi teknik ölçütlerde bütüncül ve tutarlı çözümlerin her zaman üretilmemesidir. Farklı cihaz türleri ve ekran çözünürlükleri, tipografik performans üzerinde doğrudan belirleyici olmakta; geleneksel baskı temelli font estetiği, dijital ortamlarda aynı görsel kararlılığı sağlayamamaktadır. İkinci sorun ise, tasarım çeşitliliği açısından görece dar bir biçim repertuarının hâkimiyetidir. Estetik olarak birbirine yakın, tekrarlayan font karakterleri; tarihsel köklerine dayalı özgün görsel kimlikler geliştirilmesini sınırlandırmaktadır.

Bu durum, tarihsel köklere dayalı özgün görsel kimliklerin geliştirilmesini sınırlandırarak Kiril tipografisinin yaratıcı potansiyelini kısıtlamaktadır. Özellikle kullanıcı ara yüzü tasarımı, çok dilli yayıncılık, mobil ekranlara uyum ve değişken çözünürlüklü ortamlar gibi çağdaş bağlamlarda, harf iç boşlukları (counter), vuruş kalınlık oranları (stroke contrast), x-yüksekliği, yan boşluklar (spacing) ve harf arası denge (kerning) gibi mikro-tipografik parametrelerin yüksek hassasiyetle optimize edilmesi gerekmektedir. Bu unsurlar, yalnızca okunabilirliği değil, aynı zamanda ölçeklenebilirlik (scalability) ve optik bütünlüğü de belirler (Smolina & Filippova, 2015: 112). Dolayısıyla çağdaş Kiril tipi tasarımı, estetik biçimlendirme ile fonksiyonel mühendislik arasında hassas bir denge kurmayı zorunlu kılar. Bu gereksinim, Kiril alfabesi için hem teknik performans açısından tutarlı hem de kültürel olarak özgün bir görsel kimlik taşıyan yeni font tasarımlarına duyulan ihtiyacı açık biçimde ortaya koymaktadır. Tasarım süreci bu noktada salt biçim üretiminin ötesine geçerek parametre temelli sistematik bir araştırma alanı hâline gelir. Güncel tipografi pratiklerinde değişken font teknolojileri, ekran optimizasyonu yönetimleri ve görsel iletişim psikolojisi gibi disiplinlerle kesişen bu yeni yaklaşım, Kiril tipografisinin dijital çağda yeniden tanımlanmasına yönelik önemli bir potansiyel sunmaktadır.

1. Genel Bakış

Kiril yazı kültüründe tipografik biçimlerin oluşumu, yalnızca teknik bir düzenleme meselesi olarak değil, aynı zamanda tarihsel, estetik ve kültürel sürekliliğin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Yazının el ile üretildiği dönemlerden başlayarak matbaa teknolojilerinin gelişimine, oradan da dijital tipografinin güncel olanaklarına uzanan süreçte, harf biçimleri hem üretim araçlarına hem de kullanım alışkanlıklarına bağlı olarak değişmiş ve dönüşmüştür. Bu dönüşüm, özellikle el yazısı geleneği ile matbaa ve dijital tipografi arasındaki biçimsel farklarda açık biçimde izlenebilir. Her bir üretim ortamı, harflerin çizim karakterini, ritmini, oranlarını ve görsel etkisini farklı biçimlerde belirlemiş; böylece yazı, yalnızca sözel içeriği taşıyan bir araç olmaktan çıkarak görsel kimliğin de taşıyıcısı hâline gelmiştir. Bu bağlamda, Kiril yazı sisteminde biçimsel kararlar ile tasarım yönelimleri arasındaki ilişki, tipografinin hem tarihsel hem de çağdaş boyutlarını anlamak açısından önem taşımaktadır.

Kiril yazı kültüründe, el yazısı geleneği ile matbaa ve dijital tipografi arasındaki karşıtlık, biçimsel kararları ve tasarım yönelimlerini doğrudan etkileyen belirleyici bir unsurdur. El yazısı karakterler, bireysel el alışkanlıklarının izini taşıyan akıcılık, hareket sürekliliği ve duygusal ifade niteliğiyle öne çıkar; buna karşın matbaa karakterleri, standardizasyon, tekrar üretilebilirlik ve metin blokları içinde görsel ritim ve dengeyi önceleyen yapısal bir sistem sunar. Bu iki uç arasındaki fark, yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda yazının kavramsal temsili ve iletişimsel işlevi açısından da bir ayrışma yaratır (Smolina & Filippova, 2015: 113-114). Tasarım sürecinde bu iki geleneğin kesişiminde kurulacak denge, harflerin terminal çözümleri, bağlantı ima düzeyleri, eğim ve kontrast tercihleri, stroke kalınlık oranları ve biçimsel sadeleştirme derecesi gibi mikro-tipografik²

2 Harf biçimlerinin ve metin içi tipografik ilişkilerin en küçük düzeydeki düzenlemelerini ifade eder; terminal çözümleri, harf aralıkları, kerning, kontrast, eğim ve iç boşluk gibi ayrıntıları kapsar.

kararlarla somutlaşır. Bu denge, el yazısının canlılığını korurken dijital sistemlerin gerektirdiği netlik, tutarlılık ve optik dengeyi de sağlamayı hedefler. Dolayısıyla Kiril tipografisinde yeniden yorumlama yaklaşımı yalnızca biçimsel bir uyarlama değil, tarihsel referansların çağdaş tipografik teknolojiler bağlamında yeniden işlevlendirilmesi anlamına gelir. Bu perspektif, geçmişin estetik kodlarını geleceğin üretim teknolojileriyle uzlaştıran, kültürel sürekliliği koruyarak yeniliği mümkün kılan bir metodolojik yönelim olarak değerlendirilebilir (Mamirov, 2025: 648-650).

Bu kitap, Kiril alfabesinin tarihsel, yapısal ve tipografik özelliklerinden hareketle, harf biçimlerinin alternatif biçimsel olasılıklarını araştırmaya yönelik deneysel bir font tasarımı çalışmasını konu edinmektedir. Düzce Üniversitesi bünyesinde yürütülen söz konusu bu araştırma, kuramsal incelemeyi uygulamalı tasarım süreciyle bütünleştirerek mevcut Kiril harf setinin biçimsel sınırlarını yeniden düşünmeyi, yorumlamayı ve çağdaş dijital bağlamda denemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda geliştirilen süreçte, harf biçimleri sistematik olarak tanımlanmış, görsel ve optik parametreler üzerinden test edilerek iyileştirilmiştir. Tasarımın değerlendirilmesinde okunabilirlik, biçimsel tutarlılık ve teknik yeterlilik ölçütleri temel alınmış; prototipleme ve test adımları laboratuvar ortamında gözleme dayalı olarak yürütülmüştür. Böylece, çalışma biçimsel estetik kararları bilimsel bir gözlem süreciyle ilişkilendirmeyi ve tipografik yorumun nesnel temellerini güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda araştırma, Kiril yazı geleneğini kendi biçimsel önermeleri doğrultusunda yeniden yorumlayan, deneysel ve keşif yönü ağır basan bir font tasarımı sürecini belgelemesi bakımından önem taşımaktadır. Çalışma, genel geçer bir standarttan ziyade, belirli bir araştırmacı-tasarımcı bakışının somut çıktısı olarak değerlendirilmelidir.

1.1. Tipografik ve Kültürel Arka Plan

Kiril alfabesinin biçimsel gelişimi, yalnızca teknik üretim süreçleriyle değil, aynı zamanda içinde yer aldığı tarihsel, kültürel ve estetik bağlarla birlikte değerlendirilmelidir. Bu nedenle tipografik biçimler, yazı kültürünün taşıdığı anlam katmanlarını görünür kılan ve dönemsel dönüşümleri yansıtan önemli göstergeler olarak ele alınabilir. Bu bağlamda araştırma, akademik çözümleme ile tasarım pratiği arasında etkileşim kuran bir yaklaşım üzerine inşa edilmiştir. Çalışma, Kiril alfabesinin tarihsel gelişimini, biçimsel çeşitliliğini ve kültürel bağlamını güncel bir tipografik tartışma zemininde ele alarak yazı karakterlerinin çağdaş dijital ortamlar içinde nasıl yeniden yorumlanabileceğini araştırmaktadır. Bu perspektif, tipografiyi sadece grafik bir üretim alanı değil, aynı zamanda tarih, dilbilim, kültürel bellek ve görsel iletişim disiplinlerinin kesiştiği bir düşünme alanı olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Araştırmanın odağında, Kiril alfabesinin tarihsel biçim zenginliğini korurken modern kullanım koşullarının gerektirdiği okunabilirlik, ölçeklenebilirlik ve optik denge gibi niteliklerin

nasıl bütünleştirilebileceği sorusu yer almaktadır (Mamirov, 2025: 655-657). Bu doğrultuda geliştirilen deneysel tasarım süreci, geleneksel biçim öğelerini çağdaş tasarım parametreleriyle harmanlayarak özgün ama işlevsel bir görsel dil üretmeyi hedeflemektedir. Tasarım kararları sezgisel estetik yaklaşımlardan ziyade gözleme, kullanıcı deneyimine ve parametrik değişkenlerin kontrolüne dayalı geliştirilen sistematik yöntemlerle desteklenmiştir. Nihai olarak bu çalışma, Kiril harf biçimlerinin yeniden yorumlanmasına yönelik sınırlı ama nitelikli bir tasarım denemesi sunmakta; elde edilen çıktılar aracılığıyla gelecekteki Kiril tipi araştırmalarına kuramsal ve pratik düzeyde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, alana özgün bir tipografik bakış önerisi getirmekte, aynı zamanda tipografi araştırmalarının tasarım-temelli bilgi üretimi için nasıl bir yöntemsel çerçeve sunabileceğine dair bir örnek oluşturma niteliği taşımaktadır.

Kiril alfabesinin tarihsel ve kültürel mirasını gözeten çalışma, aynı zamanda günümüzün dijital ve basılı ortamlarındaki kullanım koşullarına uyumlu, net, dengeli ve ayırt edilebilir bir okuma deneyimi sunan özgün bir yazı tipi deneyimi geliştirmektedir. Kiril alfabesi, 9. yüzyılda Aziz Kiril ve Methodius geleneği içinde ortaya çıkan yazı pratiklerinden başlayarak Rusya, Bulgaristan, Ukrayna ve Sırbistan gibi farklı coğrafyalarda zaman içinde çeşitli biçimlerde kullanılmıştır. Bu süreçte harf biçimleri, bölgesel yazı gelenekleri, matbaa uygulamaları ve tarihsel koşullar doğrultusunda farklılık göstermiştir. Bu çeşitlilik, yeni bir font tasarımını salt estetik bir çabadan öteye taşır; zira tasarımcı, kullanım bağlamına göre doğru bir biçim dili kurmak (örneğin, küçük ekranlarda Ж veya III gibi geniş harflerin optik dengelenmesi), okunabilirliği artırmak (yüksek x-height ve açık counters ile) ve teknik gereksinimlere uyum sağlamak (Unicode tam desteği, cross-platform rendering ve kerning optimizasyonu) gibi birbirine bağlı problemleri bütüncül biçimde ele almak zorundadır. Nitekim modern tipografide, Cyrillic fontlar Latin alfabesiyle uyumlu hale getirilirken (örneğin, Google Fonts veya TypeType Foundry projelerinde görüldüğü üzere), harf formlarının tutarlılığı ve dijital ölçeklenebilirliği, kültürel kimliği korurken evrensel erişilebilirlik sağlayan temel unsurlardır (Smolina & Filippova, 2015: 112-114). Bu çalışma, bu çok katmanlı yaklaşımı benimseyerek Kiril alfabesi harflerini geleneksel el yazması estetiğiyle çağdaş okuma beklentileri arasında dengeleyen yeni yorumlar ve biçimlendirmelerle, özellikle edebî eserlerde kullanım odaklı bir font ailesi geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut Kiril fontlarının bir kısmı, özellikle ekran üzerinde farklı boyutlarda (küçük punto bedenlerden büyük başlıklara kadar) ve farklı içerik türlerinde (edebî metinlerden teknik belgelere) kullanıldığında her zaman yeterince tutarlı ve öngörülebilir sonuçlar vermeyebilir. Harflerin oranları (örneğin, geniş ж veya ш harflerinin dar и ve м ile yarattığı optik dengesizlik), vuruş kalınlığı dağılımı (stroke weight kontrastının küçük boyutlarda kaybolması), iç boşlukların dengesi

(counter formlarının ölçekleme sırasında tıkanması) ve karakterler arası aralıklar (kerning sorunları, özellikle б ile д harfleri veya п ile т harfleri gibi etkileşimlerde) gibi ayrıntılar, metnin akıcılığını, algılanabilirliğini ve genel okuma konforunu doğrudan etkiler. Dijital ortamlarda bu sorunlar, piksel hizalaması yetersizlikleri ve ekran çözünürlüğü farklılıklarıyla daha belirgin hale gelir; örneğin, optimal olmayan bulanık bir ekranda okuma hızını önemli ölçüde düşürebilir (Mamirov, 2025: 650-654). Bunun yanında Kiril yazısında bazı harf biçimleri – Rusça’daki yuvarlak б harfinin yuvarlak uzantı kuyruğu ile Bulgarca’daki köşeli varyasyonlar gibi – yerel yazım gelenekleri, el yazması stilleri ve dilsel farklılıklara göre değişebildiğinden, evrensel bir tek tip çözüm üretmek yerine hedef kitleye (Slav edebiyatı okurları gibi) ve kullanım alanına (dijital yayınlar veya basılı kitaplar) uygun biçim tercihleri yapmak önem kazanır (Paratype, 2024). Bu yaklaşım, fontun kültürel kimliğini korurken modern kullanım taleplerine uyum sağlar.

Bu ihtiyaç, akademik metinler, dijital yayıncılık, kurumsal belgeler ve kültürel içeriklerin üretimi gibi çeşitli alanlarda Kiril alfabesinin çağdaş, doğru ve temsil gücü yüksek bir biçimde – yani hem tarihsel otantikliğini koruyan hem de evrensel erişilebilirlik standartlarına uyan şekilde – kullanılabilmesi açısından kritik değer taşır. Özellikle edebiyat, tarih araştırmaları ve Slav dillerinin dijital arşivlenmesi gibi disiplinlerde, Kiril harflerinin yetersiz temsil edilmesi kültürel mirasın bozulmasına yol açabilir. Örneğin, düşük kaliteli fontlar, Orta çağ el yazmalarından modern romanlara uzanan metinlerde semantik nüansları ve estetik bütünlüğü zedeler. Kitap, bu bağlamda Kiril harflerinin tarihsel gelişimini – 9. yüzyıl Aziz Kiril-Methodius uncial stillerinden 18. ve 19. yüzyıl matbaa varyasyonlarına (Moskova tipi baskılar, Bulgar semi-uncial etkileri) – sistematik biçimde inceleyerek ve her harfin anatomisini (vuruş yapısı, counter oranları, ascender/descender ilişkileri) detaylı analiz ederek tasarıma sağlam bir kuramsal temel oluşturmayı amaçlar. Ardından bu temelden hareketle, okunabilirliği yüksek (yüksek x-height, optimize edilmiş stroke kontrastı ve piksel uyumlu hinting ile) ve görsel bütünlüğü güçlü (optik oran dengesi, tutarlı family weighting) bir font ailesi tasarlamayı hedefler. Tasarım sürecinde, uzun metin akışındaki ritim ve tutarlılık (kerning harmonisi, ligatür benzeri etkileşimlerin önlenmesi), benzer biçimli karakterlerin karışmasını engelleyecek ayırt edicilik (örneğin, б ile д, ш harfleri ile м, я ile г harfleri arasındaki form ayrımı) ile birlikte ön planda tutulur. Böylece font, okuma konforu ve yazıda değişken ölçeklerde üstün performans sağlar. Bu bütüncül yaklaşım, Kiril tipografisinin geleneksel zenginliğini modern gereksinimlerle buluşturarak kullanıcı odaklı bir tipografik çözüm üretmeyi esas alır.

Çalışmanın hedefleri şunlardır: (i) Kiril alfabesinin tipografik özelliklerini – özellikle yeniden yorumlanan harflerin tarihsel varyasyonlarını (el yazması etkileri, bölgesel biçim farklılıkları) ve anatomik unsurlarını (stroke yapısı,

counter dengesi) – öğrenci atölyeleri ve laboratuvar ortamlarında sistematik biçimde incelemek; (ii) bu temelden hareketle, sınırlı ancak odaklanmış bir harf setini (seçkin Kiril karakterleri) özgün biçimde yeniden yorumlayarak Ebru sanatı unsurlarıyla bütünleştirilmiş okunaklı formlar üretmek; (iii) oluşturulan harfleri, geliştirdiğimiz yöntemle edebî eserlerde uygulayarak – eserlerin ruhunu yansıtan ritmik ve estetik uyumlar yakalayarak – pratik testler yapmak ve farklı okuma ortamlarında (edebî eserler, Ebru çalışması) tutarlılığını gözlemlemek; (iv) bu süreçleri belgeleyerek sonraki öğrenci projeleri ve uygulamalı tipografi çalışmalarına ilham verici bir referans sunmak. Böylece çalışma, geleneksel Kiril mirasını Ebru gibi yerel bir sanatla harmanlayarak edebî eserlerde ruhu ve akışı destekleyen sade ama özgün bir tipografik yaklaşım geliştirmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, tipografi tasarımını yalnızca teknik bir disiplin olmaktan çıkarıp kültürel miras, sanatsal ifade ve dilsel çeşitlilik araçlarıyla zenginleştirerek disiplinler arası bir yaratıcılık alanı açar. Öğrenci atölyelerindeki deneysel süreçlerde, Rus edebiyatından – Dostoyevski’nin derin psikolojik pasajlarından Puşkin’in lirik akışına – uzanan seçkin metinler; Kafkas coğrafyasını ve Adige dilinin fonetik zenginliğini temsilen halk destanları ile çağdaş şiirler; ayrıca Putin’in güncel söylemlerindeki retorik vurgular gibi farklı dönem, coğrafya ve üslup unsurları üzerinden harf formlarını yeniden yorumlayarak test edildi. Bu çok katmanlı uygulama, Kiril alfabesinin yalnızca bir yazı sistemi değil, Slav coğrafyasından Kafkasya’ya uzanan geniş bir kültürel sürekliliğin bütünleştirici bir köprüsü olduğunu pratikte gösterdi. Örneğin, Adige metnindeki vurgu harfleri (ч, хь) ile Rusça’daki akıcı akış (ш, ж) arasında Ebru damarlarının organik ritmiyle sağlanan geçiş, alfabenin evrensel ruhunu yeniden canlandırdı. Farklı dil ve dönemlerden gelen bu eserler, harflerin edebî metinlerdeki ritmik, semantik ve duygusal dönüşümünü – eserlerin ruhunu taşıyan optik titreşimlerle – gözle görülür kıldı. Ayrıca, Kiril alfabesinin dinamik potansiyelini somutlaştırdı. Sonuçta çalışma, sınırlı kapsamına rağmen, gelecekteki uygulamalı projelere hem yöntemsel bir rehber hem de estetik-kültürel ilham kaynağı olmayı hedeflemektedir.

1.2. Kiril Tipografisinde Güncel Sorunlar

Kiril alfabesi için geliştirilen mevcut yazı tipleri, tipografik, estetik ve işlevsel düzeylerde önemli sınırlılıklar barındırmaktadır. Pek çok fontun tarihsel ve klasik biçim anlayışını – örneğin, Orta çağ uncial el yazmalarından türeyen yuvarlak oranlar veya 18. ile 19. yüzyıl matbaa kalıplarının katı geometrisi – merkeze alması, günümüzde hızla artan dijital kullanım çeşitliliği (mobil ekranlar, web ara yüzleri, değişken çözünürlükler, koyu mod arka planlar) karşısında yeterli uyarlanabilirlik ve ölçeklenebilirlik sağlayamamasına yol açmaktadır. Bu yetersizlik, aynı fontun farklı ortamlarda tutarsız algılanmasına – küçük bedenlerde harf formlarının bulanıklaşması (ж, ш gibi geniş harfler), harflerin iç boşluğunun tıkanması (б,

д harfleri gibi kapalı formlar), düşük ışııkta titreşimli moiré efektleri veya dar alanlarda kerning çarpışmaları (п-т, я-ю harfleri etkileşimleri) – neden olarak metnin ağır, dağınık, yorgun ya da optik olarak dengesiz görünmesine yol açar. Sonuçta okuma akışını zayıflatır, göz yorgunluğunu artırır ve uzun metinlerde bilişsel yükü yükseltir. Özellikle edebî eserlerde bu sorunlar, yazarın ritmik üslubunu ve metnin duygusal titreşimini kesintiye uğrattırırken, kültürel otantiklik ile modern erişilebilirlik arasında istenmeyen bir kopukluk yaratır. Sorunun belirginleştiği temel alanlardan biri de okunabilirliktir.

Kiril harflerinin önemli bir kısmı – örneğin, б-д, ш-щ, я-г, в-м harfleri gibi biçimsel olarak birbirine yaklaşan ikililer – benzer silüetlere sahip olduğundan, vuruş kalınlığı dağılımı (stroke weight kontrastı), iç boşluklar (counter açıklığı, özellikle о, а, е gibi yuvarlak formlarda), harf genişlikleri (ж/ш'nin blok yapısı ile и/л'nin dikey inceliği arasındaki oran), yükselti – iniş oranları (ascender/descender dengesi, г/п/p gibi harflerde) ve karakter aralıkları (spacing/kerning, п-т veya я-ю gibi sıkışma eğilimli komşularda) yeterince özenle dengelenmediğinde ayırt edicilik (discriminability) belirgin biçimde azalmakta; özellikle küçük puntolarda (8-12 pt body text) harfler birbirine karışarak girme veya optik olarak kaynaşma eğilimi göstermektedir. Buna ek olarak, aynı font ailesi içinde harf anatomisinin tutarsız kurulması – örneğin, benzer vuruşların farklı açılarla veya kalınlıklarla çizilmesi (ш'daki düz yataylar ile м'deki eğimli kenarlar), terminal ve köşe çözümlerinin (serif sonlandırmaları veya sans-serif yuvarlamalarının) karakterler arası değişkenlik göstermesi, yukarı uzantılarının (ascender'ların - б, х harfleri) veya aşağı uzantılarının (descender'ların - г, ц) oransal tutarsızlığı – metin rengini (texture/colour of text) bozmakta, satır içi ritmik akışı kesmekte ve genel bütünlük hissini zayıflatmaktadır. Bu sorunlar, özellikle uzun soluklu edebî okuma senaryolarında (roman pasajları, şiir dizeleri), okuyucunun bilişsel harf tanıma sürecini yavaşlatarak yorgunluğa ve anlam bütünlüğünde kopukluklara yol açar; zira Kiril alfabesinin fonetik zenginliği, görsel netlik olmadan tam potansiyeline ulaşamaz. Bu görsel netlik eksikliği, aynı zamanda estetik bütünlük ve çağdaş görsel dil sorununa da zemin hazırlar.

İkinci önemli problem, estetik bütünlük ve çağdaş görsel dil eksikliğidir. Mevcut Kiril fontlarının bir kısmı ya aşırı geleneksel kalıp formlarını – Orta çağ uncial el yazmalarının yuvarlak oranlarını veya 19. yüzyıl matbaa kalıplarının katı geometrisini – tekrar etmekte; ya da Latin odaklı tasarım mantığını (endüstriyel sans-serif'ler, nötr geometrik oranlar) Kiril alfabesine doğrudan aktararak yerel biçim geleneğiyle – yuvarlak б harfi kuyruğu, akıcı ж/ш eğrileri, blok ж/ш yapıları – uyuşmayan, yapay ve yabancılaşmış sonuçlar üretmektedir. Bu yaklaşım, özellikle Latin ve Kiril'in birlikte kullanıldığı akademik metinlerde (kaynakça, dipnotlar), kurumsal kimliklerde (logo, broşür) ve çok dilli dijital yayınlarda (web siteleri, e-kitaplar) belirgin stil uyumsuzluğu yaratmakta; metnin profesyonel

algısını, görsel ritmini ve kültürel otantikliğini zedelemektedir. Kiril harfleri, Latin'e kıyasla ortalama % 10-15 daha geniş yan boşluklara (sidebearing) sahip olduğundan (özellikle д, ж, ф, ц, ш gibi blok formlar), özel kerning/trekking optimizasyonu gerektirir; mekanik Latin uyarlaması ise kültürel estetiği bozar ve problemleri harfler (*проблемные буквы: д, ж, ф, ц, ш, ы, э, ю, я проблемли harfler*) belirgin stil kırılmaları oluşturur – örneğin, Ю'nun Latin uşağı gibi görünmesi veya Ъ'nın yapay şişkinliği. Bu durum, paralel tasarım ilkesi yerine entegre Cyrillic-Latin harmonisi gerektirdiğinden (Sky.pro, 2022), kullanıcıda aynı dokümanda iki farklı font ailesi kullanılıyormuş hissiyatı uyandırır; bu da tipografinin temel hedeflerinden olan görünmezlik (invisibility) ve akıcı iletim ilkesine ters düşerek metnin duygusal ve bilişsel akışını kesintiye uğratar.

Üçüncü önemli problem, işlevsel ve teknik yetersizliklerdir. Dijital platformlarda stabil ve öngörülebilir performans için zorunlu olan optimizasyonların – ekran odaklı form sadeleştirilmesi (piksel hizalaması/hinting için geometrik yuvarlamalar), farklı ağırlıklarda optik denge korunumu (Light'tan Bold'a stroke kontrastı tutarlılığı), genişletilmiş stil setleri ve yerelleştirme seçenekleri (б harfi için Rus/Bulgar alternatifi, Ukraynaca i/е harfi desteği), tutarlı metrik yapısı (advance width sabitliği), doğru aksan/diyakritik yerleşimleri (ë, ү, ә gibi genişletilmiş Kiril harflerinde) – her fontta sistematik biçimde bulunmaması; özellikle ara yüz metinlerinde (UI butonları, menüler), e-kitaplar ve web tabanlı yayınlarda (CSS font-görüntüleme, değişken font aksları eksikliği) okuma kalitesini, yükleme hızını ve cross-platform uyumluluğunu ciddi biçimde düşürmektedir. Ayrıca font ailesi çeşitliliğinin sınırlı kalması – yeterli ağırlık aralığı (Thin-Normal-Black arası 7+ gradyan), italik/stencil gibi stil alternatifleri, condensed/expanded varyantlar ve small caps desteğinin yetersizliği – tasarımcıların ve kurumların farklı içerik türleri (başlık/body, print/web, kurumsal/edebî) için tek bir tutarlı, ölçeklenebilir tipografik sistem kurmasını zorlaştırmakta; bu da çok dilli projelerde (Latin-Kiril harmanları) sürekli font değişimlerine ve görsel tutarsızlığa yol açmaktadır. Bu teknik eksiklikler, Kiril alfabesinin dijital çağda tam potansiyeline ulaşmasını engelleyerek kültürel içeriğin erişilebilirliğini ve profesyonel sunumunu sınırlamaktadır.

Bu bağlamda temel problem; Kiril alfabesinin güncel iletişim ortamlarında – dijital ekranlardan basılı yayınlara, akademik metinlerden kültürel arşivlere uzanan geniş yelpazede – ihtiyaç duyduğu okunabilirlik (yüksek legibility, ayırt edicilik), estetik bütünlük (Latin-Kiril harmonisi, kültürel otantiklik), yerel biçim hassasiyeti (bölgesel varyasyonlarıdır: Rus yuvarlaklığı, Bulgar köşeliliği) ve dijital uyumluluk (cross-platform görüntüleme, değişken font desteği) koşullarını aynı anda karşılayabilen kapsamlı font çözümlerinin sınırlı olmasıdır. Mevcut durum, Kiril alfabesinin akademik üretimde (tezler, makaleler), dijital yayıncılıkta (e-kitaplar, web dergileri) ve kültürel belgelerde (el yazması dijitalleştirme, edebî

edisyollar) çağdaş bir standartla – hem profesyonel hem erişilebilir biçimde – temsil edilmesini zorlaştırmakta; kullanıcı deneyimini (okuma hızı, göz konforu), görsel kimlik tutarlılığını (kurumsal markalar, çok dilli projeler) ve nihayetinde kültürel mirasın dijital çağda sürekliliğini olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla özgün, çağdaş ve teknik olarak optimize edilmiş bir Kiril font tasarımı geliştirmek, yalnızca biçimsel bir yenilik veya estetik arayış değil; güncel kullanım pratiklerinin – web standartları, mobil okuma alışkanlıkları, profesyonel yayıncılık talepleri – gerektirdiği işlevsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bu husus, Kiril yazısının tarihsel derinliğini koruyarak ve evrensel erişilebilirlik sağlayarak geleceğe taşınmasını mümkün kılacaktır.

1.3. Kuramsal ve Kültürel Katkılar

Araştırma süreci, biçimsel denemelerin yalnızca görsel bir arayış değil, aynı zamanda kültürel ve metinsel bağlamlarla birlikte ele alındığı deneysel bir tasarım zemini üzerinde ilerlemiştir. Bu tespit edilen çok boyutlu sorunlar silsilesi karşısında, çalışma özgün ve ölçülü bir tasarım paradigması benimseyerek tipografik teorinin analitik derinliği ile pratik uygulamanın yaratıcı ufkunu bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Öğrenci atölyelerinin deneysel dinamiğiyle Ebru sanatının akışkan, damarsal estetiğinin organik bütünleşmesiyle yoğunlaşmış sınırlı lakin odaklanmış harf kümesi; Rus edebiyatının lirik ve ritmik pasajlarından – Puşkin’in zamansız akışından modern retorik söylemlere – Kafkas coğrafyasının fonetik ve epik zenginliğini yansıtan Adige dilinden halk destanlara ve şiirlere varan geniş bir metin oktavında sınanmış. Böylece Kiril alfabesi, Slav coğrafyasından Kafkasya’ya uzanan kadim bir kültürel süreklilik dokusunun taşıyıcısı ve yeniden yorumlayıcısı olarak somutlaşmıştır. Bu süreçte harf formları, metinlerin ruhsal titreşimini ve anlatsal ritmini yakalayarak tipografiyi yalnızca teknik bir aracı olmaktan kurtarır. Üstelik Kiril’in her vuruşu, edebiyatın gizli soluğunu, coğrafyanın yankısını ve sanatın geçici damgasını taşır hale gelir. Böylece çalışma, disiplinler arası bir ufuk açarak tipografik pratiği, kültürel mirasın yeniden dirilişine hizmet eden poetik bir platforma dönüştürmekte; sınırlı kapsamının ötesinde, gelecekteki yaratıcı sorgulamalara estetik ve epistemolojik ilham verici bir temel oluşturmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, Kiril alfabesi için çağdaş gereksinimlere – dijital okunabilirlikten kültürel otantikliğe uzanan – yanıt veren özgün bir yazı tipi geliştirmeyi merkeze aldığı için, tipografi ve görsel iletişim alanında hem kuramsal (tarihsel analiz, sorun tanımlama) hem de uygulamalı (öğrenci atölyesi, Ebru entegrasyonu, edebî metin testleri) düzeyde anlamlı bir katkı üretmektedir. Yazı tipi tasarımı, yalnızca biçimsel bir estetik üretim değil; okunabilirlik (legibility/discriminability), estetik bütünlük (Latin-Kiril harmonisi), kullanım bağlamı (basılı/dijital, akademik/edebî) ve kültürel temsil (Slav-Kafkas sürekliliği) gibi çok katmanlı parametreleri aynı

sistem içinde ustalıklı bir araya getiren, karmaşık bir tasarım problemidir. Bu yönüyle çalışma, Kiril yazı sisteminin kadim mirasını – el yazması geleneklerinden matbaa estetiğine – titizlikle korurken, dijital çağın heterojen üretim ve tüketim koşullarına (web görüntüleme, mobil ölçekleme, değişken font talepleri) sorunsuz uyum sağlayan, yenilikçi bir tasarım paradigmasını görünür ve uygulanabilir kılar. Böylece tipografik pratiğe hem yerel hem evrensel bir perspektif kazandırmaktadır.

Kiril alfabesinin tarihsel ve tipografik gelişimi, yazı sistemlerinin yalnızca görsel bir düzenleme alanı değil, aynı zamanda kültürel hafızayı, iletişim biçimlerini ve estetik tercihleri taşıyan bir yapı olduğunu gösterir. Harf biçimlerinin farklı dönemlerde ve farklı üretim koşullarında geçirdiği dönüşüm, tipografik kararların ardında yer alan teknik, estetik ve toplumsal etkileri görünür kılar. Bu çerçevede Kiril yazı kültürü, el yazması geleneklerden matbaa uygulamalarına, oradan da dijital tipografi ortamlarına uzanan çok katmanlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu yazı sistemine ilişkin her biçimsel tercih, yalnızca okunabilirlik ya da görsel denge açısından değil, aynı zamanda tarihsel süreklilik ve kültürel temsil bakımından da anlam taşır. Bu çerçevede çalışma, Kiril alfabesinin harf anatomisini, biçimsel varyantlarını ve yazım geleneklerini tipografik sorun alanlarıyla birlikte ele alarak daha geniş bir kavramsal ve yöntemsel zemine yerleşmektedir. Akademik açıdan çalışma; Kiril alfabesinin harf anatomisini (stroke kontrastı, counter oranları, ascender/descender ilişkileri), biçimsel varyantlarını (Rusça yuvarlak kuyruklu 6 harfi ile Bulgar köşeli formlar, Ukraynaca i/e ekleri), yazım geleneklerini (Orta çağ uncial'den Moskova matbaa estetiğine) ve tipografik sorun alanlarını (okunabilirlik, Latin uyumu, dijital okuma) sistematik biçimde ele alarak ileride yapılacak araştırmalar için kavramsal ve yöntemsel bir zemin oluşturur. Bu zemin, yalnızca harf biçimlerini betimleyici biçimde tarif etmekle sınırlı kalmayıp; tasarım kararlarının – neden belirli bir 6 harfi kuyruğu eğrisi tercih edildiği, hangi kerning değerleri optik dengeyi sağladığı, Ebru damarlarının hangi harf ritmine hizmet ettiği – hangi kuramsal ve pratik gerekçelerle alındığını açıklayan analitik bir çerçeve sunması bakımından değerlidir. Böylece çalışma, Kiril tipografisine ilişkin değerlendirmelerde kişisel beğeniye dayalı subjektif yorumların ötesine geçilmesine, nesnel ölçütler (optik oran testleri, okuma hızı analizleri, kültürel otantiklik skalaları) ve karşılaştırmalı metodolojilerle daha tutarlı, tekrarlanabilir bir tartışma yürütülmesine önemli bir katkı sağlar; zira bu alan mevcut literatürde hâlâ yeterince sistematikleştirilmemiştir.

1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Kiril alfabesine dayalı özgün yazı tipi tasarımı, yalnızca biçimsel bir üretim süreci değil, aynı zamanda tarihsel miras, kullanım bağlamı ve teknik gereksinimlerin birlikte değerlendirildiği çok katmanlı bir araştırma alanıdır. Bu nedenle çalışma, geliştirilen font ailesinin hangi alanlarda kullanılabileceğini, hangi yöntemsel

aşamalardan geçtiğini ve hangi sınırlılıklar çerçevesinde şekillendiğini açıklamayı amaçlamaktadır. Böylece hem tasarım sürecinin kapsamı netleştirilmekte hem de ortaya çıkan çözümün hangi koşullar altında anlam kazandığı ortaya konmaktadır. Bu doğrultuda, font ailesinin farklı kullanım senaryolarındaki performansı ile Latin-Kiril harmanlarında sağladığı tipografik uyum değerlendirilmektedir. Uygulamalı tasarım bağlamında ise geliştirilen font ailesi; dijital yayıncılık (e-kitaplar, web dergileri), web/mobil ara yüzler (UI metinleri, butonlar, navigasyon), akademik metin dizgisi (tezler, makaleler, dipnotlar), kurumsal kimlik (logo, broşür, raporlar) ve kültürel belge üretimi (el yazması edisyonları, edebî klasik baskıları) gibi heterojen kullanım senaryolarında tutarlı performans ve ölçeklenebilirlik hedeflediği için doğrudan pratik bir karşılık üretir. Özellikle Latin-Kiril harmanlarının yaygın olduğu çok dilli tasarım ortamlarında – akademik yayınlar, uluslararası kurumsal materyaller, Slav-Kafkas kültürel projeleri – stil uyumu (optik oran harmonisi), metin ritmi (kerning akıcılığı, satır renk bütünlüğü) ve kültürel hassasiyet (bölgesel harf varyantları) açısından dengeli bir çözüm geliştirilmesi; tasarımcıların ve yayıncıların tek bir tipografik sistem üzerinden güvenle, kesintisiz üretim yapabilmesini kolaylaştırır. Bu pratik katkı, yalnızca kullanıcı deneyimini (okuma konforu, cross-platform tutarlılık) güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda görsel kimlik sürekliliğini (marka tanıma, kültürel temsil) pekiştirerek Kiril alfabesinin dijital çağda profesyonel bir standart olarak konumlanmasına hizmet eder.

Çalışmanın bir diğer önemi, font tasarım sürecini örneklenebilir ve uyarlanabilir bir model olarak sistematik biçimde yapılandırmasıdır. Kuramsal inceleme (harf anatomisi, biçim varyasyonları), prototipleme (Ebru etkileriyle harf eskizleri), test etme (Rus edebiyatı pasajları, Adige metinleri, çağdaş söylemler) ve iyileştirme (öğrenci atölyesi geri bildirimleri) aşamalarından oluşan araştırma-tasarım döngüsünü bütüncül biçimde kurgulaması; sonraki öğrenci projeleri ve tipografi denemeleri için somut bir yol haritası oluşturur. Bu yaklaşım, yalnızca tek bir yazı tipi üretmekten ziyade yazı sistemi odaklı tasarım çalışmalarında – yani belirli bir alfabe veya dil grubunun tipografik özelliklerini inceleyen projelerde – izlenebilecek adım adım bir yöntem önerir; alana pedagojik (atölye eğitimleri için) ve uygulamalı (yaratıcı tasarım süreçleri için) bir çerçeve sunar.

Son olarak çalışma, kültürel temsil ve miras koruma açısından da özgün bir önem taşır. Kiril alfabesiyle üretilen metinlerin – Puşkin’in zamansız lirik akışından Rus romanlarının derin psikolojik dokusuna, Kafkas coğrafyasının epik geleneğini yansıtan Adige dilinden destan ve şiirlere, güncel siyasi retorikten klasik el yazması edisyonlarına varan geniş yelpazede – çağdaş, doğru ve estetik açıdan nitelikli biçimde görselleştirilmesi; kültürel içeriklerin dijital çağda etkin aktarımını, erişilebilirliğini ve kalıcı korunmasını sağlayan tipografinin dönüştürücü, birleştirici rolünü güçlendirir. Böylece Kiril yazısı, yalnızca fonetik bir iletişim aracı olmanın ötesine geçerek Slav coğrafyasından Kafkasya’ya, Ortaçağ uncial el

yazmalarından modern ekranlara uzanan zengin bir medeniyet dokusunun görsel hafızası ve süreklilik taşıyıcısı haline gelir; Ebru sanatının akışkan damarlarının harf formlarındaki organik izdüşümüyle, kadim geleneksel sanat ile dijital çağ tipografisi arasında zamansız, şiirsel bir köprü kurar – sınırlı harf seti ve deneysel niteliğine rağmen, bu mirasın sürekliliğine somut, dokunulur bir katkı sunar. Böylece çalışma, tipografi ve grafik tasarımın yanı sıra dilbilim, karşılaştırmalı edebiyat, kültürel antropoloji ve miras koruma disiplinleriyle kesişen disiplinler arası bir değer üretir. Bu bütüncül perspektif, gelecekteki kültürel üretim ve dijital arşivleme pratiklerinde hem estetik bir ufuk hem hermeneutik bir derinlik açar; Kiril alfabesinin evrensel potansiyelini yeniden keşfetmeye yönelik yaratıcı bir davetiye niteliği taşır.

Bu mevcut araştırma, Kiril alfabesi temelinde özgün bir yazı tipi (font) tasarımını ele almakta; geliştirilen fontun hedef kullanım alanlarını dijital yayıncılık (e-kitaplar, web dergileri), grafik tasarım uygulamaları (afiş, broşür, logo), akademik belgeler (tezler, makaleler, dipnotlar) ve görsel iletişim çalışmaları (kurumsal kimlik, kültürel yayınlar) ile bilinçli biçimde sınırlandırmaktadır. Bu kapsam doğrultusunda çalışma; öncelikle metin odaklı kullanım senaryolarında – uzun soluklu okuma pasajları, satır içi ritim, karakter ayırt ediciliği – okunabilirlik (yüksek x-height, optik oran dengesi), biçimsel tutarlılık (Latin-Kiril stil harmonisi, bölgesel varyant uyumu) ve dijital platform uyumluluğu (ekran okuma, ölçeklenebilirlik, cross-platform tutarlılık) gibi temel ölçütleri önceleyen, ölçülebilir bir tasarım yaklaşımını temel alır. Kitap, Kiril alfabesinin çok dilli kullanım potansiyelini (Bulgarca, Ukraynaca, Sırpça varyasyonları) teorik düzeyde dikkate almakla birlikte, uygulama ve değerlendirme aşamalarında öncelikli olarak Rusça (edebî klasikler, modern söylemler) ve Adigece (Kafkas fonetik zenginliği, halk destanları) gibi Kiril temelli dillerin spesifik harf gereksinimlerine (Hizantsyan, 2018: 168-170) odaklanmakta; bu seçim, kültürel süreklilik iddiasını somutlaştırmak ve deneysel sürecin yönetilebilir kalmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın teknik uygulama ve doğrulama süreçleri ağırlıklı olarak dijital ortamda yürütülmüş; değerlendirmeler laboratuvar temelli öğrenci atölyesi testleri (prototip harf geri bildirimleri, Ebru denemeleri) ve ekran kullanım durumları (web görüntüleme, mobil ölçekleme, e-kitap pasajları) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle baskı odaklı kapsamlı testler – farklı kâğıt türleri (mat/kaplamalı), baskı yöntemleri (ofset/dijital), boya yayılımı, düşük kaliteli çıktı durumları (fotokopi, ev yazıcıları) – çalışmanın bilinçli sınırları dışında bırakılmıştır; öncelik dijital okuma pratiklerine verilmiştir. Ayrıca araştırma, belirli bir zaman planı (akademik dönem süresi) ve üniversite proje bütçesi içinde yürütüldüğünden; tasarımın revizyon sayısı (3-4 ana döngü), kullanıcı testi kapsamı (sınırlı öğrenci grubu), ek stil/ağırlık geliştirme (sadece düz + 1 varyant) ve farklı platformlarda uzun süreli deneme imkânları zaman ve kaynak sınırlamalarıyla belirlenmiştir.

Dolayısıyla bu durum, çalışmayı odaklanmış ve yönetilebilir kılarken, tam font ailesi üretimini gelecek çalışmalara bırakmaktadır.

Bu araştırma; Kiril alfabesinin tüm dillerini (Bulgarca, Ukraynaca, Sırpça, Belarusça vb.) eşit düzeyde kapsayan geniş dil desteği, ileri düzey tipografik eklemeler (çok geniş ağırlık seçenekleri, kapsamlı dekoratif karakterler) ve baskı ortamlarında ayrıntılı performans testleri (kâğıt-boya etkileşimi, farklı baskı yöntemleri) gibi hedefleri doğrudan kapsamamaktadır. Bu unsurlar, geliştirilen fontun gelecek sürümlerinde veya devam projelerinde genişletilebilecek potansiyel çalışma alanları olarak tanımlanmakta; böylece mevcut çalışma, bir başlangıç noktası ve yöntem temeli olarak konumlandırılmaktadır. Sonuç olarak bu sınırlılıklar, çalışmanın bilinçli odak seçiminin doğal sonucudur. Nihayetinde kapsamlı bir font ailesi yerine, belirli harflerin (Rusça ve Adigece öncelikli) Ebru entegrasyonu ile yeniden yorumlanması ve edebî metinlerde test edilmesi yoluyla somut, tekrarlanabilir bir yöntem ortaya konmuştur. Bu yaklaşım, kaynak ve zaman kısıtlarını avantaja çevirerek gelecekteki genişletilmiş projeler için hem pedagojik bir model (öğrenci atölyelerine uyarlanabilir) hem yaratıcı bir ilham (kültürel sanat-tipografi kesişimi) sunar. Böylece çalışma, tamamlanmış nihai ürün olmaktan ziyade, Kiril tipografisi alanında sürekli bir araştırma ve tasarım geleneğinin başlangıç halkası olmayı hedeflemektedir.

2. Kuramsal Arka Plan ve Literatür Taraması

Tipografi, bir yazı sistemini görünür kılan süreç olmanın ötesinde, harfleri yalnızca çizmekle yetinmez; okuma davranışlarını yönlendiren görsel bir düzen kurar, metnin anlamını güçlendiren işlevsel bir biçim dili oluşturur ve dil ile görsel iletişim arasında köprü vazifesi görür. Bu disiplin, yazı sistemlerinin kültürel kimlik ve kolektif hafızayla derin ilişkisini ortaya koyarken, tipografinin temel felsefesini en net biçimde ifade eden yaklaşımlar Herbert Spencer gibi öncülerden gelir. Spencer, tipografiyi bağımsız bir sanat biçimi olmaktan uzaklaştırarak şöyle tanımlar: “Tipografi bir amaca giden araçtır, hiçbir zaman kendi başına amaç olamaz; daima içinde yer aldığı metne tabi olmalıdır” (Spencer akt. Jan Tschichold, 2015). Bu bakış açısı, yazı karakterlerini mesajın doğru iletilmesini sağlayan görünmez hizmetkârlar konumuna yerleştirir ve yazı sistemlerindeki dönüşümleri salt estetik ya da teknik gelişmeler olarak değil, dilin kültürel mesajlarını daha etkin biçimde aktarmaya yönelik çok katmanlı süreçler olarak konumlandırır (Albayrak, 2025: 205). Tipografik tasarım, üç temel boyutta bütünlüklü bir yaklaşım gerektirir: okunabilirlik (harf formlarının ayırt edilebilirliği, satır ritmi, okuma akışının sürekliliği), estetik değer (biçimsel tutarlılık, oran-orantı uyumu, pozitif-negatif alan dengesi) ve kültürel bağlam (yerel yazı gelenekleri, tarihsel form mirası, topluluğun kullanım alışkanlıkları). Bu üçgen içinde, tipografi teorisinin temel taşı biçimin işlevle ilişkisi ilkesidir; bu ilke, harflerin yalnızca estetik açıdan tatmin edici görünmesini değil, dijital ve fiziksel ortamlarda tutarlı şekilde okunabilmesini, aynı zamanda ait olduğu yazı sisteminin kültürel kimliğini taşıyabilmesini zorunlu kılar. Beatrice Warde’ın ünlü kristal bardak metaforu da bu yaklaşımı tamamlar: tipografi, şarap kadehinin kristalinin şarabın tadını değiştirmeden sunması gibi, metnin içeriğini bozmadan en saf biçimde okuyucuya ulaştırılmalıdır. Modern tipografi teorisi, Beatrice Warde, Jan Tschichold ve Walter Tracy gibi düşünürlerin katkılarıyla fonksiyonelci paradigma etrafında şekillenmiştir. Tschichold’un Die

neue Typographie (1928) manifestosu, asimetrik düzenlemeler ve sans-serif formlarla tipografiyi endüstriyel çağın ruhuna uydururken, Spencer'ın *Pioneers of Modern Typography* (1969) çalışması bu ilkeleri tarihsel bağlama oturtur (Kinross, 2004: 135-141). Temel ilkeler şunlardır:

- Okunabilirlik (Legibility): harf formlarının hızlı tanınabilirliği, x-height oranı, ascender-descender dengesi.
- Okuma Kolaylığı (Readability): satır uzunluğu (45-75 karakter), punto boyutu (9-12 pt), kurşunlama (leading).
- Hiyerarşi (Hierarchy): başlık-gövde ilişkisi, ağırlık kontrastları, boşluk yönetimi.

Bu ilkeler, Kiril alfabesi gibi karmaşık yazı sistemlerinde daha kritik hale gelir; zira bazı harfler (ж, ш, ы) benzersiz formlarıyla Latin alfabesinden ayrılır ve kültürel okuma alışkanlıklarını yansıtır (Radenoviç, 2023: 7-11). Mevcut araştırma, bu kuramsal temeller ışığında Ebru sanatının organik formlarını Kiril harfleriyle sentezleyerek fonksiyonel okunabilirlik ve kültürel kimlik hedeflemektedir. Böylece tipografi, yalnızca görsel bir ürün değil, dil-kültür-sanat kesişiminde yeniden yorumlama aracı olarak konumlanır.

Kiril alfabesi bu açıdan dikkat çekici bir örnektir; tarihsel süreçte farklı coğrafyalarda (Doğu Avrupa, Balkanlar, Orta Asya), farklı dil ihtiyaçlarıyla (Rusça, Ukraynaca, Bulgarca, Sırpça varyasyonları) ve farklı yazı teknolojileriyle (el yazması gelenekleri, matbaa düzeni, dijital üretim) birlikte evrilmiştir. Bu çok katmanlı evrim, Kiril harf biçimlerinde hem geleneksel formları (9.-11. yüzyıl glagolitik kökenler, Moskova baskı tipi) hem de dönemsel yorumları (18. yy. Petrovskiy reformları, Sovyet standartizasyonu) çoğaltmış; el yazısı pratiklerinin akıcılığı (yuvarlak oranlar, bağlantılı formlar) ile matbaanın geometrik standardizasyonu (düz kenarlar, sabit genişlikler) arasında sürekli bir müzakere alanı oluşturmuştur (Marti, 2024: 68-72). Özellikle 16. yüzyılda İvan Fyodorov'un Moskova baskıları, Kiril için ilk civil type (sivil tip) standartlarını belirleyerek kilise yazılarından (ustav, poluglagolic) seküler kullanıma geçişi simgelemiştir. Dolayısıyla Kiril için font tasarlamak, tek bir doğru form arayışından ziyade; tarihsel referansları tanıyan (Slav el yazmaları, erken baskılar), yerel biçim varyasyonlarını dikkate alan (Bulgar yuvarlaklık vs. Rus keskinlik) ve güncel kullanım koşullarına uyumlanan (ekran okunabilirliği, çok dilli destek) çok boyutlu bir tasarım yaklaşımı gerektirir. Bu yaklaşım, tipografinin işlev odaklı-fonksiyonel ve yerel miras odaklı-kültürel ilkelerini birleştirerek Kiril alfabesinin 250 milyondan fazla kullanıcıya hizmet eden canlı kimliğini korur. Çalışma, tam da bu müzakere alanını Ebru sanatının organik akışkanlığıyla yeniden yorumlayarak Kiril tipografisine özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Literatür incelendiğinde, Kiril alfabesine ilişkin çalışmaların önemli bir bölümünün tarihsel gelişim (glagolitik kökenler, erken baskı teknikleri), yazı kültürü (el yazması gelenekleri, bölgesel varyasyonlar) ve tipografik kuram (okunabilirlik ilkeleri, form evrimi) başlıklarında yoğunlaştığı; doğrudan yeni ve özgün font üretimini merkeze alan uygulamalı çalışmaların ise görece sınırlı kaldığı görülür (Yerköy, 2025: 448). Bu durum, tasarım sürecinde kullanılacak zengin kuramsal kaynakların varlığına rağmen, bu bilgiyi sistemli bir üretim metoduna dönüştüren örneklerin daha az olmasına yol açmaktadır (Zhukov, 2020). Özellikle Kiril harflerinin karmaşık formları (ж, ш, ы gibi benzersiz yapılar) ve çok dilli kullanım gereksinimleri (Rusça, Ukraynaca, Bulgarca vb.), standart Latin font tasarımından farklı uzmanlık talep ederken, bu alandaki pratik rehberler henüz yeterince yaygınlaşmamıştır. Aynı zamanda dijital çağın gerektirdiği kullanım senaryosu odaklı değerlendirme yaklaşımı – ekran okunabilirliği, çoklu ağırlık setleri, OpenType özellikleri – literatürde giderek daha fazla önem kazansa da Kiril özelinde her bağlamı kapsayan bütünlüklü çözümler hâlâ geliştirmeye açıktır (Rabus & Petrov, 2023: 28). Ticari font kütüphanelerinde (Google Fonts, Adobe Fonts) Kiril desteği artsa da bu fontlar genellikle Batı Latin estetiğine uyarlanmış formlar sunar. Yerel yazı geleneklerini (18. yy. Petrovskiy sivil tipi, Moskova baskı mirası) derinlemesine yansıtan veya kültürel sanatla (Ebru) sentezleyen özgün yaklaşımlar nadirdir. Mevcut araştırma, bu literatür boşluğuna bir katkı sunmayı amaçlayarak Ebru temelli Kiril font üretiminde kuramsal ve pratik bir yaklaşım önermektedir.

Mevcut araştırmaların öne çıkardığı ortak bulgulardan biri, Kiril karakterlerinin dijital ortamlarda okunabilirlik ve biçimsel tutarlılık açısından kimi durumlarda sorunlar üretebilmesidir. Özellikle harf anatomisinin tutarlı kurulmadığı fontlarda:

- Metin rengi dengesizleşir (stroke weight varyasyonları).
- Benzer biçimli karakterlerde ayırt edicilik azalır (п/т, в/д, ш/щ çiftleri).
- Küçük boyutlarda iç boşluklar kapanır (б, о, п counter'ları tıkanır).
- Satır akışı zayıflar (x-height/orta çizgi tutarsızlığı, yükseltme dengesizliği).

Bu tür sorunlar, tasarımın sadece şekil düzeyinde değil; oran (proporsiyon uyumu), boşluk (spacing/optical adjustment), ritim (rhythm/flow) ve optik düzeltme (optical corrections: overshoot, ink trapping) gibi tipografinin çekirdek parametreleri üzerinden ele alınmasını zorunlu kılar. Kiril'in fonetik zenginliği (palatalize sesler için özel harfler) ve bölgesel varyasyonları (Rus vs. Bulgar oranları), standart Latin font mantığından farklı sistemli anatomik çözümler talep eder; zira ж'nin kıvrımı veya ы'nın darlığı gibi özellikler, dijital okumada optik illüzyonlar yaratabilir (Rabus & Petrov, 2023: 29). Bu bulgular, araştırmamızın

Ebru formlarını uyarlarken tipometrik analiz (harf geometrisi ölçümü) ve test baskıları ile sorunları minimize etmesini motive etmektedir.

Literatürde sık vurgulanan bir başka eksen, el yazısı ve matbaa/dijital tipografi arasındaki biçimsel ve işlevsel ayrımdır. El yazısı karakterler hız, akış ve kişisel üslup izleri taşıırken; matbaa karakterleri tekrar üretilebilirlik, standardizasyon ve uzun metinlerde süreklilik sağlayan ritim üzerinden değerlendirilir. Kiril alfabesinin gelişiminde dikkat çekici bir özellik, harf kalıplarının ve dökümlerinin Almanya'da tasarlanıp üretilmiş olmasıdır; bu durum Slav grafik sanatçılarının özgün tipografik sistemler geliştirmesini engellemiştir (Kempgen, 2021: 33). Sovyet döneminde yazı tipleri yalnızca eski modellerin kopyaları olarak kaldığından, yerel yaratıcılık fırsatları sınırlanmıştır. Kiril özelinde bu ayrım, özellikle bazı harflerin tarihsel el yazısı formları ile modern dizgi formları arasındaki uzaklık nedeniyle tasarım sürecinde daha görünür hâle gelir ($\pi \rightarrow \blacktriangle$, $\tau \rightarrow m$, $\Gamma \rightarrow r$ gibi el yazısı dönüşümleri). Bu nedenle yeni bir font tasarımında, el yazısı geleneğini doğrudan kopyalamak yerine; ondan gelen hareket mantığını (akışkan kıvrımlar) ve karakteristik ipuçlarını (bölgesel yuvarlaklık/keskinlik) çağdaş okuma gereksinimleriyle uyumlu bir sistem içinde yeniden yorumlamak kritik bir tasarım kararıdır (Pavlova, 2023: 24). Çalışma, Ebru sanatının organik akışkanlığını bu yeniden yorumlama sürecine taşıyarak Kiril tipografisinde hem tarihsel mirası hem güncel işlevselliği buluşturmayı hedeflemektedir.

Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü alanında yetkinliğe sahip olan araştırmanın yürütücüsü tarafından çalışma kapsamında Kiril alfabesinin:

- Tarihsel evrimi (9. yy. glagolitik \rightarrow 18. yy. Petrovskiy \rightarrow Sovyet dönemi)
- Yapısal özellikleri (fonetik harfler ж/ш/ы, counter dengesi)
- Kültürel bağlamı (Slav dillerine aşinalık, Rus kültürü, Kafkas kültürü odaklarıyla)

araştırmacılara sistematik biçimde aktarılmış; bu eğitim süreci, font tasarımının kavramsal ve metodolojik temelini oluşturmuştur. Aktarım, harflerin fonetik temelli işlevselliğini, ses-biçim uyumunu ve bölgesel yazım pratiklerini (Rus keskinliği, Kafkas varyasyonları) kavratmak suretiyle tasarım kararlarının yalnızca estetik ölçütlere değil, dilbilimsel ve kültürel referanslara dayandırılmasını sağlamıştır. Bu süreç, ekip üyelerinin Kiril yazı sisteminin evrimsel dokusunu ve Slav-Kafkas kültürel kesişimini içselleştirmesine olanak tanımış. Dolayısıyla ortaya çıkan fontun, tipografik yeterliliğin yanı sıra yazı kültürünün taşıyıcı olduğu kimliği de yansıtması yönünde kavramsal zemin hazırlamıştır. Bu multidisipliner eğitim, Ebru formlarının Kiril harfleriyle sentezinde el yazısı akışkanlığını ($\pi \rightarrow \blacktriangle$, $\tau \rightarrow m$ dönüşümleri) modern okunabilirlikle buluşturmayı mümkün kılmıştır.

Modern font tasarımı literatürü, yazı tiplerinin günümüzde çoklu platformlarda (web, mobil, ara yüz, e-kitap, baskı) tutarlı çalışmasının temel beklenti hâline geldiğini ortaya koyar. Bu bağlamda Kiril font tasarımında yalnızca estetik bütünlük değil;

- Ekranda netlik (rasterization, hinting)
- Farklı boyutlarda optik denge (9-72 pt skalası)
- Karakter seti kapsamı (tam Kiril + Latin, polytonic Yunan)
- İşaretlerin/aksanların konumlandırılması (diacritics alignment)
- Çok dilli kullanımda stil uyumu (Rus-Ukrayna-Bulgar geçişi)

gibi teknik ölçütler belirleyici olur. Dolayısıyla çağdaş bir Kiril fontu, tarihsel referanslarla (Petrovskiy sivil tipi) bağımlı korurken, güncel tipografik standartlara (OpenType features, variable fonts) uygun yapılandırılmalıdır. Çalışmalar, font tasarımında deneysel ve ölçüm temelli uygulamaların önemini vurgular: prototip üretimi, farklı metinlerde deneme (edebî pasajlar, şiirler), küçük boyut/ekran testleri (pixel-perfect rendering) ve bulgulara göre yineleme (iterasyon) (İvanov, 2024: 2-6). Bu yaklaşım, tasarım kararlarını görsel beğeni düzeyinden çıkarıp; kullanıcı deneyimi (UX metrics), okunabilirlik performansı (legibility tests) ve biçimsel tutarlılık kriterleriyle ilişkilendirerek güçlendirir. Böylece font tasarımı, estetik kaygılar ile işlevsel ve kültürel hedefleri aynı çerçevede buluşturan denetlenebilir üretim sürecine dönüşür. Bu süreci araştırma kapsamında bu metodolojiyi Ebru senteziyle uygulanmaktadır.

Bu kuramsal ve literatür temelli çerçeve, Kiril alfabesi için geliştirilecek özgün fontun iki ana gerekliliğini netleştirir:

1- Tarihsel ve kültürel referansların (Petrovskiy reformları, el yazması akışı, Slav-Kafkas mirası) bilinçli biçimde seçilip çağdaş görsel dile dönüştürülmesi.

2- Dijital kullanım senaryolarında (web/mobil 9-14 pt, baskı 10-12 pt) okunabilirlik ve teknik yeterlilik sağlayacak sistematik test-iyileştirme döngüsünün kurulması.

Bu nedenle çalışma, literatürdeki tarihsel ve kuramsal birikimi uygulamalı tasarım süreciyle birleştirerek Kiril tipografisi alanında yöntemsel ve tasarımsal bir karşılık üretmeyi hedefler. Ebru'nun organik formları, bu çerçevenin kültürel yeniden yorumlama boyutunu somutlaştırırken; prototip testleri fonksiyonel yeterliliği doğrular. Böylece bölüm, teoriden pratiğe geçişi sağlayarak araştırma metodolojisine zemin hazırlar.

2.1. Alfabe ve Yazı Sistemleri

Alfabe, bir dildeki sesleri yazıya dönüştüren işaretler bütünü olmanın ötesinde, toplumların bilişsel süreçlerini (okuma yönü, harf tanıma), tarihsel kayıt tutma pratiklerini (manastır içi yazma odaları, matbaa atölyeleri) ve kültürel üretim biçimlerini (edebiyat, tabela, kutsal metinler) derinlemesine yansıtan karmaşık bir sembolik yapıdır. Yazı sistemleri, kuşaklar arası bilgi aktarımının temel aracı olmanın yanı sıra; harf formlarının görsel estetiği (orantı uyumu), ritmik düzeni (satır akışı), tipografik kompozisyonu (hierarchy, boşluk yönetimi) ve okuma ritüellerini (soldan sağa, dikey sütunlar) şekillendiren kültürel kodlar olarak işlev görür. Her alfabe, kullanıldığı coğrafi bağlam (Slav stepleri, Kafkas dağları gibi), tarihsel koşullar (manastır el yazmaları, matbaa devrimi, dijital okuma) ve sosyo-kültürel dinamiklerle (imparatorluklar, devrimler, diaspora) bütünleşerek özgün bir görsel kimlik geliştirir. Kiril alfabesi için bu kimlik, 9. yüzyıl glagolitik mistisizminden modern 250 milyonluk günlük kullanımına (kitap, ekran, tabela) uzanır. Geleneksel yazı formları, dijital teknolojilerin sunduğu yeniden üretim imkanlarıyla canlandırılmış görünse de bu süreç çoğu zaman orijinal bağlamın otantikliğini (el yazması akışkanlığı, bölgesel varyasyonlar, usta-çırak geleneği) ve tarihsel derinliğini (Petrovskiy sivil tipi, Moskova baskı mirası, İvan Fyodorov kalıpları) yitirmesine yol açmıştır. Görsel kültür ve grafik tasarım disiplinleri burada kritik rol üstlenerek:

- Tarihsel formları dijital ortamlarda yeniden yorumlar (variable fonts, OpenType ligatürleri).
- Yerel estetik kodları global standartlarla buluşturur (Latin-Kiril stil uyumu, diacritics hizalaması).
- Geleneksel ile modern arasında tipografik köprüler kurar (Ebru sentezi, dinamik aksanlar).

Dijitalleşme, geleneksel yazı sistemlerinin korunmasını zorlaştırırken (rasterizasyon kayıpları, piksel tutarsızlıkları), aynı zamanda bu mirasın yenilikçi biçimlerde yeniden yorumlanmasını ve çoğaltılmasını mümkün kılmıştır (Kızıldemir, 2015: 118). Bu dinamik, tipografiyi kültürel süreklilik ile teknolojik yenilik arasında ara bulucu konumuna yerleştirir; Kiril özelinde ise д→▲, т→m el yazısı akışkanlığını modern ekran okunabilirliğiyle (9-14 pt, anti-aliasing) buluşturma zorunluluğunu doğurur. Kiril alfabesi, bu bağlamda eşsiz bir vaka sunar: Slav, Ortodoks ve Kafkas kültürlerinin kesişiminde şekillenmiş; fonetik zenginlik (palatalize sesler için ж/ш/ы), bölgesel varyasyonlar (Rus keskinliği vs. Bulgar yuvarlaklığı), teknolojik dönüşümler (Almanya kalıpları → Sovyet standartizasyonu) ile katmanlı bir görsel kimlik taşır. Araştırma, Ebru sanatının

organik damarlarını bu kimliğe taşıyarak tarihsel derinliği (el yazması ritmi) ve dijital yeterliliği (ekran/baskı performansı) hedefler.

Kiril alfabesi, bu görsel kimliği güçlü biçimde taşıyan yazı sistemlerinden biridir. Tarihsel olarak Slav dillerinin yazım gereksinimlerine (9. yy. glagolitik köken, Aziz Kiril-Metodiy'in Moravya misyonu) yanıt vermek üzere Ortodoks manastırlarında doğmuştur. Zaman içinde geniş bir coğrafyada (Balkanlar, Doğu Avrupa, Orta Asya, Kafkasya) farklı topluluklarca benimsenmiş – Bulgar rahipler, Rus prensleri, Kafkas yerli halkları – ve her yeni kullanım alanıyla zenginleşerek çeşitlenmiştir (Matejka, 1963: 153-154):

- Litürjik metinlerden (kutsal kitaplar) saray fermanlarına (18. yy. Moskova).
- Kilise yazısından (ustav/poluglagolic) sivil kullanıma (Petrovskiy reformları).
- Matbaa kalıplarından (İvan Fyodorov 1564) dijital ekranlara (sosyal medya).

Bu çeşitlenme, harf eklemeleriyle (Ѣ→е, Ѧ→я) sınırlı değildir; harf biçimlerinin ruhunda, çizim mantığında (el yazması kıvrımlar → matbaa doğrusal), orantılarında (Rus uzun bacaklar vs. Bulgar dengeli) ve karakteristik detaylarında (ы'nın dar yalnızlığı, ш'nin üçlü vurgusu, ж'nin mistik kıvrımı) da derin farklılaşmalar yaratmıştır. Her bölge, alfabe üzerinde iz bırakmış: Rusya geometrik keskinlik, Bulgaristan geleneksel yuvarlaklık, Kafkasya yerel fonetik zenginlik katmıştır. Bu nedenle Kiril yazısı, tek tip ve değişmez bir yapıdan ziyade; manastır rahiplerinden matbaacılar, devrimcilere uzanan farklı geleneklerin iç içe geçtiği dinamik bir sistem olarak değerlendirilebilir. Bu katmanlı miras, Ebru'nun organik damarlarıyla buluşturulduğunda tarihsel derinliği taşıyan ve güncel kullanımda işlevsel özgün bir tipografik dil yaratma potansiyeli sunar.

Kiril alfabesinin yapısal özellikleri, genellikle ses-harf ilişkisini gözetken alfabetik düzen üzerine kuruludur; ancak her dilin ses yapısı farklı olduğu için Kiril tabanlı alfabelerde çeşitli uyarlamalar görülür (örneğin, Rusça'daki ж, ш, ы; Bulgarca'daki Ѣ; Ukraynaca'daki і, ї, є gibi harfler ve bunların dile özgü ses karşılıkları). Tasarım açısından bakıldığında Kiril harfleri, Latin temelli yazılardan farklı bir metin dokusu üretir; bunun nedeni yalnızca farklı harfler değil (Haburgayev, 1974: 110-117):

- Gövde yapıları (ж'nin mistik kıvrımı, ш'nin üçlü vurgusu).
- İç boşlukları (ы'nın dar yalnızlığı, ъ/п counter farkı).
- Vuruş yönleri (el yazması akışkan → matbaa doğrusal).

- Metin ritmi (x-height dengesi, ascender harmonisi).

Bu dokuyu belirleyen unsurlar, okuma deneyimini doğrudan etkilediği için tipografi çalışmaları açısından Kiril oldukça zengin bir inceleme alanı sunar (Marti, 2024: 65-66). Özellikle $\text{д} \rightarrow \blacktriangle$, $\text{т} \rightarrow \text{m}$ gibi el yazısı dönüşümleriyle modern baskı arasındaki mesafe, tasarımda hem tarihsel mirası hem güncel okunabilirliği dengeleme zorunluluğunu doğurur. Ebru sanatı organik akışını bu yapısal zenginliğe taşıyarak Kiril metin dokusuna özgün bir soluk getirmeyi çalışmaktadır.

Ayrıca el yazısı geleneği ile matbaa/dijital dizgi geleneği arasında belirgin bir ayrım vardır. El yazısı biçimleri 9.-18. yüzyıl Ortodoks manastır rahipleri ve saray kâtipleri tarafından geliştirilen – daha akıcı, hızlı üretime uygun formlar üretmiş; her ustanın kişisel üslubunu (çırak-usta geleneği) karakteristik izler olarak taşımıştır ($\text{д} \rightarrow \blacktriangle$ üçgeni, $\text{т} \rightarrow \text{m}$ akışı, $\text{г} \rightarrow \text{r}$ kıvrımı). Buna karşılık matbaa (İvan Fyodorov'un 1564 Moskova baskılarıyla başlayan) ve dijital tipografi (1980'ler PostScript, 1990'lar OpenType standartları), tekrarlanabilirlik, ölçülebilirlik ve uzun metinlerde tutarlılık gereksinimi nedeniyle standart, dengeli ve geometrik biçimlere yönelmiştir.

Kiril için font tasarlarken bu iki geleneğin sentezi kritik önem taşır:

- El yazısı mirasından: ж'nin mistik kıvrımı, ы'nın dar yalnızlığı, и'nin üçlü vurgusu, bölgesel karakter (Rus keskinliği vs. Bulgar yuvarlaklığı)
- Matbaa/dijital gereksinimlerinden: Optik denge (ekran 9-14pt anti-aliasing), spacing standartları (kerning pairs), baskı uyumu (ink trapping), çoklu platform tutarlılığı (web/mobil/baskı).

Bu dengeyi kurmak, Kiril tipografisinin tarihsel ruhunu yaşatmak ve güncel kullanımda işlevsel kılmak demektir. Araştırma metodolojisi bu sentezi sistematik biçimde uygulayarak teorik çerçeveyi pratik tasarıma dönüştürmeyi hedefler.

2.2. Tipografi ve Font Tasarımı

Tipografi, yazılı iletişimin görsel düzenini kuran disiplindir; harflerin biçimini, oranlarını ve aralarındaki ilişkileri belirleyerek metnin nasıl okunduğunu, nasıl algılandığını ve hangi görsel tonda aktarıldığını yönlendirir. Bu nedenle tipografi; okunabilirlik (harflerin hızlı tanınması, satır akışı), estetik bütünlük (oranlı uyumu, ritmik denge) ve kültürel anlam üretimi (yazı geleneği, bölgesel karakter) gibi katmanları aynı anda ele alan çok boyutlu tasarım alanıdır. Tipografik kararlar, metnin görsel sesini oluşturur. Başlık vurgusu otorite hissi verir, satır uzunluğu (45-75 karakter) okuma rahatlığı sağlar, boşluk dengesi nefes alma alanı yaratır, kalınlık değişimleri hiyerarşi kurar. Harflerin yükseklik dengesi (orta çizgi tutarlılığı), iç-dış alan oranları ve çizgi kalınlığı metnin genel karakterini belirler – resmiyet, samimiyet, hız ya da ağırlık hissi uyandırır. Kiril alfabesi özelinde bu kararlar

daha karmaşıktır; zira bazı harfler (ж, ш, ы) Latin alfabesinde karşılıkları olmayan benzersiz formlar taşır. Geleneksel yazı akışkanlığı (el yazması kıvrımları) ile modern kullanım netliği (ekran, baskı) arasında denge kurmak, Kiril tipografisinin temel tasarım sorunudur. Bu denge tarihsel mirası yaşatır ve güncel okuma koşullarına uyum sağlar (Yerköy, 2025: 453-455).

Tipografinin temel ilkeleri arasında biçimsel tutarlılık (harf ailesinin ortak iskeleti), oran-ölçek ilişkileri (yükseklik-genişlik dengesi), kontrast (kalın-ince geçişler), hizalama (baseline tutarlılığı), satır uzunluğu (ideal 45-75 karakter) ve satır aralığı (okuma nefes alanı) yer alır. Kelime ve harf aralıklarının dengesi, metnin ritmini ve akıcılığını belirler; küçük sapmalar bile uzun metinlerde yorgunluk hissi yaratır veya titreşen doku oluşturur – özellikle Kiril’de жа, шы gibi karmaşık harf çiftlerinde bu sorun belirgindir. Bu ilkeler birlikte çalıştığında metin hem hızlı okunur hâle gelir (göz 7-9 harfi grup grup algılar) hem de sayfa üzerinde dengeli tipografik renk (gri ton uyumu) ortaya çıkar. Harflerin orta çizgi tutarlılığı, iç-dış alan oranları ve çizgi kalınlığı dengesi metne resmiyet, samimiyet, otorite veya akıcılık hissi verir; Kiril alfabesinde ж’nin kıvrımı, ы’nın darlığı gibi özgün formlar bu ilkeleri daha karmaşık hale getirir, her harfin hem tanınabilir hem ritme uyumlu olmasını zorunlu kılar.

Font tasarımında okunabilirlik ve estetik, birbirinin alternatifi değil, aynı hedefe hizmet eden iki tamamlayıcı ölçüttür. Okunabilirlik; harflerin farklı boyutlarda (9pt gazete → 72pt afiş), farklı ekran/baskı koşullarında (mat/parlak kâğıt, retina/non-retina ekran) hızlı tanınabilmesi, benzer karakterlerin karışmaması (п/т, в/д, ш/щ Kiril çiftleri) ve metnin kesintisiz akmasıyla ilgilidir – örneğin, orta çizgi tutarlılığı ve iç boşluk dengesi (ы’nın dar counter’ı) bu süreci doğrudan etkiler. Estetik ise harflerin karakterini (ж kıvrımının mistik havası), bütünlük duygusunu (aile iskeleti uyumu) ve kullanıcıda bıraktığı algısal etkiyi (resmiyet/samimiyet) belirler; doğru kurulduğunda kullanıcı deneyimini yükseltir ve metnin bağlamına uygun ifade dili kazandırır (edebiyat için akıcı, resmî belge için ağırbaşlı). Kiril fontlarında bu ikili denge daha kritiktir; zira el yazması akışkanlığı (д→▲) ile dijital netlik (anti-aliasing) arasında seçim yapmak yerine, her ikisini birden sağlamak gerekir.

Kiril alfabesi için font tasarlarırken bu denge daha da kritik hâle gelir; çünkü harf biçimleri hem tarihsel yazı gelenekleriyle (9. yy. glagolitik köken, 18. yy. Petrovskiy sivil tipi) ilişkilidir hem de farklı dillerde farklı beklentiler doğurur (Rus keskinliği vs. Bulgar yuvarlaklığı, Kafkas fonetik zenginliği). Tasarım sürecinde her harfin anatomisi – gövde (ana iskelet), kollar (ж kıvrımı), köşeler (ш üç çizgi), iç boşluklar (ы dar counter) – ve metin içindeki davranışı (satır ritmi, komşu harf uyumu) birlikte düşünülmelidir. El yazısı geleneğinin akıcılığı (д→▲, т→m hareketi) ile matbaa/dijital dizginin standartlaşma ihtiyacı (optik aralık, ekran

netliği) arasında tutarlı yorum geliştirilmesi gerekir. Böylece font, yalnızca tek tek harflerden oluşan set değil; metin içinde düzenli işleyen, ritmi ve karakteri olan sistem hâline gelir – Puşkin şiirinden yol tabelasına kadar her bağlamda tutarlı görsel dil sunar.

Bu bağlamda font tasarımı, fonksiyon ve estetiği birleştiren bütüncül yaklaşım gerektirir. Kuramsal tipografi bilgisi (okunabilirlik ilkeleri, ritim sistemleri), tarihsel referansların doğru okunması (Kiril el yazması akışı, Petrovskiy sivil tipi, bölgesel varyasyonlar) ve dijital üretim tekniklerinin sunduğu olanaklar (değişken ağırlıklar, ekran optimizasyonu, çoklu platform uyumu) aynı tasarım mantığında buluşturulmalıdır. Son yılların trendleri arasında değişken fontlar (tek dosyada birden fazla ağırlık), yüksek okunabilirlik vurgusu ve kültürel sentezler öne çıkmaktadır. Kiril fontları için bu ideal bir zemindir. Bu birleşim sağlandığında:

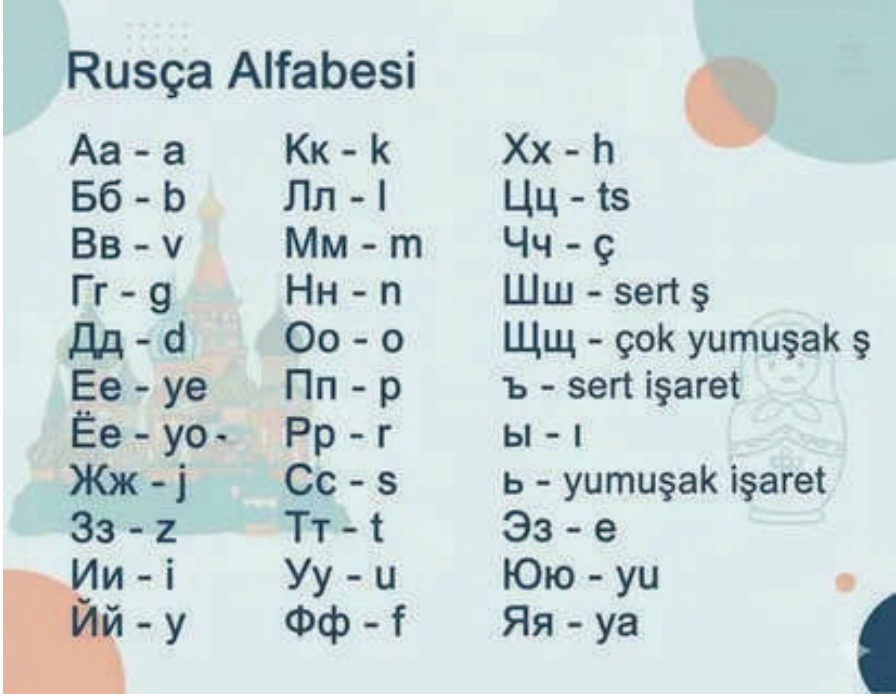
- Uzun metinlerde güvenilir okunabilirlik (edebiyat, tabelalar),
- Çağdaş görsel dile sahip Kiril karakteri (ж/ш/ы özgünlüğü korunarak),
- Kültürel kimlik + dijital işlevsellik sentezi ortaya çıkar.

Tarihsel mirası yaşatırken güncel teknolojiye işlevsel kalan tipografik dil yaratmak için

Kiril fontu, harf setinden öte metin içinde nefes alan, ritmik sistem olarak tasarlanmalıdır.

2.3. Kiril Alfabesinin Genel Özellikleri

Kiril alfabesi, 9. yüzyılda Aziz Kiril ve Methodius kardeşler tarafından Ortodoks misyonerlik faaliyetleri için geliştirilen Glagolitik alfabenin sadeleştirilmiş hali olarak ortaya çıkmış, Slav dillerinin yazı sistemini kökten şekillendiren bir yapıdır. Başlıca özellikleri arasında yuvarlak ve köşeli formların dengeli birleşimi, sağa doğru okuma yönü ve 33 harften oluşan standart Rusça seti yer alır; bu harfler sessiz dengesini yansıtan fonetik bir mantıkla düzenlenmiştir. Tarihsel evriminde 18. yüzyıldaki sivil reformlarla modernleşen alfabe, günümüzde Rusya, Ukrayna, Belarus, Bulgaristan, Sırbistan gibi Slav ülkelerinin yanı sıra Kafkasya ve Orta Asya'daki birçok dilde temel yazı aracı olarak kullanılmaktadır (Yerköy, 2025: 448-449). Bu geniş coğrafi yayılım, alfabenin yapısal esnekliğini ve kültürel adaptasyon gücünü göstermektedir. Tipografik açıdan kıvrımlı terminaller, değişken kontrast oranları ve diyakritik ekleme potansiyeliyle dikkat çeken Kiril, el yazısı geleneğinden matbaaya geçişte eşsiz bir dönüşüm geçirmiş; böylece okunabilirlik ve estetik bütünlük açısından zengin bir tasarım zeminine sahip olmuştur.

Resim 1. Rusça Kiril Alfabeti

Kiril alfabesinin kökeni, 9. yüzyılda Aziz Kiril ve Methodius kardeşlerin Moravya bölgesindeki misyonerlik çalışmaları sırasında Glagolitik yazının karmaşık yapısını sadeleştirme çabasından doğmuştur; bu ilk form, Slav dillerinin fonetik zenginliğini yansıtmak üzere yuvarlak ve köşeli harflerin dengeli bir karışımıyla tasarlanmıştır (Franklin, 2004: 88-89).

10.-11. yüzyıllarda Bulgaristan'daki Preslav ve Ohrid okullarında sistemleşen alfabe, erken Orta Çağ el yazmalarında tutarlı bir standart kazanmış; Moskova'daki İvan Fyodorov'un 16. yüzyıldaki matbaa baskılarıyla matbaaya uyarlanarak geniş kitlelere ulaşmıştır. 18. yüzyılda I. Petro'nun sivil alfabe reformu, harflerin köşeli terminallerini sadeleştirerek okunabilirliği artırmış, noktalama ile rakam sistemini modernleştirmiştir (Matejka, 1963: 154-158). Bu değişim, alfabe formunu günümüz Rus Kiril'ine en yakın hale getirmiştir. Sovyet döneminde 1918'de yeniden standartlaştırılan 33 harfli set, sesli harf dengesini güçlendirirken diyakritik varyantlar Kafkas ve Orta Asya dillerine esneklik kazandırmıştır. Bu evrimsel süreç, Kiril'in el yazısı geleneğinden dijital tipografiye uzanan adaptasyon gücünü belgeleyen eşsiz bir tipografik serüvendir. İvan Fyodorov'un 16. yüzyılda bastığı "Alfabe Kitabı"ndan (*Буквар*, 1574) bir sayfa, Kiril alfabesinin matbaacılığın ilk yıllarında düzenli harf dizilimi ve okunabilirlik odaklı standartlaşma çabasını gözler

önüne sermektedir. Bu sözü edilen erken baskı, el yazısı geleneğinden tipografik düzene geçişin somut bir belgesi olarak tarihe geçmiştir (Franklin, 2004: 16-22).

İvan Fyodorov'un 1574 tarihli *Alfabe Kitabı*, Kiril alfabesinin matbaacılıktaki ilk sistematik uygulamalarından biri olarak Slav tipografisinin dönüm noktasıdır. Bu eser, Moskova'daki baskıhanesinde üretilen ilk Slavca alfabe öğretme kitabı olma niteliğiyle, el yazısı geleneğinin bireysel zenginliğini matbaanın düzenli, tekrarlanabilir harf dizilimi disipliniyle buluşturmuştur. Sayfalarındaki harfler, yuvarlak kıvrımlarla köşeli terminallerin dengeli uyumunu yansıtırken, satır aralıklarının ölçülü planlaması ve metin hizalamalarının titiz kurgusu, erken matbaa tipografisinin okunabilirlik kaygılarını açıkça ortaya koyar. Her harfin optik ağırlığı eşitlenerek uzun okuma seanslarında göz yorgunluğunu önleyen bir ritim oluşturulmuştur. Fyodorov'un bu çalışması, Kiril harflerinin matbaa standardizasyonunda el emeği izlerini koruyan son halka olarak günümüz font tasarımlarına ilham veren zamansız bir referans niteliği taşır (Karpenko, 2009: 16-18).

18. yüzyıldaki sivil alfabe reformundan sonra Kiril, matbaanın standartizasyon disipliniyle el yazısının organik akışkanlığını dengeleyen bir tipografik kimlik kazanmış. I. Petro'nun köşeli terminalleri sadeleştirme girişimi, harflerin optik okunabilirliğini artırırken diyakritik esnekliğiyle lehçe varyasyonlarına kapı aralamıştır. Sovyet dönemindeki 1918 standardizasyonu ise 33 harfli seti sabitleyerek Kafkasya ve Orta Asya dillerine uyarlanabilirlik katmış; böylece Kiril, tarihsel serüveninde sürekli bir denge arayışıyla matbaa ve dijital çağların köprüsünü kurmuştur (Serdar, 2023: 1367-1368). Bu evrim, alfabenin yapısal derinliğini günümüz font denemelerine taşıyan zengin bir miras bırakarak her dönüşüm aşamasında okunabilirlik ile kültürel hafızayı koruma kaygısını temel almıştır. Aşağıdaki görselde Ivan Fyodorov'un *Alfabe Kitabı* içerisinde yer alan harflere yer verilmiştir;

Resim 2. İvan Fyodorov'un Alfabe Kitabı içerisindeki harfler

Kiril alfabesinin biçimsel karakteri, el yazısının spontane kıvrımlarıyla matbaa standartlarının disiplinli düzeni arasında gelişen ince bir etkileşimle şekillenmiştir; el yazısının her harfe bireysel el izi katan doğal akışkanlığı, matbaanın sabit kalıplar ve optik aralıklandırma zorunluluğuyla kontrollü bir dengeye kavuşarak uzun metinlerde yorulmayan, ritmik bir okuma akışı sağlamıştır. Bu sentez, Fyodorov'un 16. yüzyıl baskılarında el emeğinin sıcak, damarlı terminallerini taşıırken 18. yüzyıl sivil reformlarıyla köşeli keskinliklerin mekanik netliğine evrilmiştir. Yuvarlak gövdelerin şiirsel esnekliği, düzenli satır hizalamalarıyla evrensel bir okunabilirlik kazanarak Kiril harflerini hem bireysel ifade hem toplu kullanım için ideal kılmış, noktalama ile rakamların standardize edilmesi de metin dokusunu güçlendirmiştir (Serdar, 2023: 1369-1370). Bu tarihsel kesişim, alfabenin yalnızca fonetik bir araç olmaktan çıkıp estetik bir sistem haline gelmesini sağlamış; el yazısının kişisel varyasyon zenginliği, matbaanın tekrarlanabilirliğiyle ölçülebilir bir estetik dile dönüşmüştür. Günümüz font denemelerinde gözlenen etki ise tam da bu mirasın yansımasıdır. Akademik metinlerin sakin okuma konforuyla görsel projelerin dikkat çekici vurgusunu birleştirerek Kiril'in zamansız uyarılma gücünü ortaya koyar, her iki geleneğin izlerini taşıyan harf formları aracılığıyla kültürel hafızayı modern bağlama taşır.

Kiril alfabesi, yuvarlak hatlarla köşeli formların dengeli uyumunu temel alan yapısal bir karakter taşır; sesli harflerin akıcı kıvrımları sessizlerin net dikey vuruşlarıyla tamamlanarak metinlerde doğal bir okuma ritmi oluşturur. Harflerin genel oranlarında göz yüksekliği ile uzantıların ölçülü dengesi, uzun satırlarda optik rahatlık sağlar; terminallerin zarif kıvrımları küçük boyutlarda bile tanınabilirlik sunarken noktalama işaretleri ile rakamların harf gövdeleriyle bütünleşik tasarımı metin dokusunu güçlendirir. Bu sade ama esnek yapı, Kiril'i akademik düz yazıdan şiirsel metinlere geniş bir kullanım alanına taşır. Lehçe varyasyonlarına uyum sağlayan diyakritik kapasitesi ise coğrafi ve kültürel çeşitliliği barındıran dinamik bir alfabe kimliği kazandırmıştır.

Kiril alfabesinin bu yapısal uyumu, tarihsel el yazısı mirasıyla matbaa disiplinini buluşturan tipografik bir zemin oluşturur; yuvarlak-sessiz dengesi ile kıvrımlı terminaller, yalnızca fonetik bir araç değil, kültürel hafızayı taşıyan estetik bir sistem olarak işlev görür. Günümüz font denemelerinde gözlenen esneklik, alfabenin coğrafi yayılımındaki lehçe zenginliğini modern okunabilirlik ilkeleriyle harmanlama potansiyelini ortaya koyar. Böylece Kiril, akademik metinlerin sükûnetinden edebî ritimlere uzanan geniş bir ifade yelpazesinde zamansız bir uyarlanabilirlik sunar.

2.4. Kiril Alfabeti Üzerine Yapılmış Font Çalışmaları

Slav kaligrafisi, 9.-15. yüzyıllar arasında Kiril harflerini estetik, teolojik ve sembolik değerlerle zenginleştirerek Orta Çağ el yazmalarında sanatsal bir ifade biçimine dönüştürmüştür. Gotik mimari ve Batı Avrupa süsleme sanatlarından etkilenen ustalar, baş harfleri (ж, щ, ы gibi) incil sayfalarında çiçek motifleri, hayvan figürleri ve geometrik desenlerle bezeyerek Rus Ortodoks kilisesinde kutsal bir ikonografi unsuru haline getirmişlerdir (Pavlova, 2023: 22). Bu dönemde geliştirilen Uncial ve Poluustav stilleri, harf formlarında yuvarlaklık ve akıcılık getirerek ayinsel metinlerin görsel ritmini güçlendirmiştir. Sovyet döneminde ise rejimin ideolojik standartlaştırma politikaları devreye girmiştir. 1920-1930'larda Latin alfabesi dayatmaları (Yeni Türk Alfabesi etkisiyle Azerbaycan'da olduğu gibi) ve okunaklılık odaklı sans-serif fontlar (örneğin, Petrovskiy Civil) geleneksel süslemeci yaklaşımları terk ettirmiştir. Propaganda afişleri, gazete manşetleri ve eğitim materyallerinde kullanılan bu sade formlar, otoriteyi simgeleyen geometrik sadelikle kitle iletişimini hızlandırmış; ancak kültürel mirasın dijitalleşmeden önceki son temsilcisi Liturgic Slav gibi fontlar kilise baskılarında gizlice korunmuştur (Sebba, 2006: 102-104). Sovyetler Birliği'nin 1991 dağılmasının ardından post-Sovyet ülkelerde tipografi çeşitlenerek radikal bir modernleşme sürecine girmiştir:

- Latin'e geçiş: Azerbaycan kademeli (1991-2001), Türkmenistan (1993).
- Kiril'i koruma: Rusya, Bulgaristan, Sırbistan, Belarus (ulusal kimlik vurgusu).
- Hibrit çözümler: Kazakistan (2017'de Latin pilot).

2000'lerden itibaren grafik tasarımcılar, geleneksel Slav Kaligrafisi'ni dijital tipografi ile sentezleyerek yenilikçi font aileleri üretmeye başlamıştır. PT Serif (2011, ParaType), Fedra Cyrillic (Peter Bil'ak) ve Cirillica (2018, Jovana Nedejković) gibi fontlar, hem tarihsel oranları (x-height, ascender/descender dengesi) hem de ekran optimizasyonunu (hinting, kerning) birleştirmiştir. Dijitalleşme süreci Rusya (Yandex fontları), Bulgaristan (Paratype iş birlikleri) ve Sırbistan (Latin-Kiril dual sistemler) gibi bölgelerde hızlanmış; mirası koruyan yerel stüdyolar küresel markalara (Google Fonts Cyrillic genişletmesi 2022) uyarlanan çağdaş çözümler üretmiştir. Bu evrim, Kiril alfabesinin politik-kültürel dönüşümlere (Latinizasyon, sans-serifleşme, dijitalleşme) rağmen güçlü konumunu sürdürdüğünü ve yazıyı kültürel kimliğin vazgeçilmez bir bileşeni olarak yeniden tanımladığını ortaya koymaktadır (Albayrak, 2025: 212). Dolayısıyla, Kiril alfabesi üzerine yürütülen yazı tipi çalışmaları, yazının tarihsel üretim koşullarından (el yazması kalemleri, matbaa kalıpları) çağdaş kullanıma (ekranlar, afişler, kitaplar) uzanan dönüşümü açık biçimde yansıtan önemli bir tipografi alanı olarak değerlendirilebilir. Kiril harf biçimleri, yüzyıllar boyunca el yazısı pratikleri ve matbaa geleneği üzerinden

evrilmiştir. Her iki yöntem de harflerin temel yapısını, çizgi karakterini ve metin içindeki görünümünü şekillendirmiştir (Albayrak, 2025: 211-213). El yazısı örnekleri – manastır mezmurlar kitapları ya da günlük yazışmalar gibi – akışkan, el işçiliğine özgü değişkenlik ve kişisel üslup taşırken; matbaa ile birlikte (16. yüzyıl Moskova baskıları, 18. yüzyıl Petrovskiy Civil fontu) harfler standart, tekrar üretilebilir ve metin bütünlüğünü koruyacak şekilde sabitlenmiştir. Kiril alfabesinin geniş Slav coğrafyasında farklı dillerde (Rusça, Bulgarca, Sırpça, Ukraynaca) kullanılması ise tek bir evrensel biçim yerine zengin yerel gelenekler doğurmuştur (Haburgayev, 1974: 110-117):

- Rus Kiril'i: edebiyat ve resmî belgeler için dengeli, okunaklı formlar.
- Bulgar Kiril'i: Batı tipografi etkileriyle daha ince yapılı harfler.
- Sırp Kiril'i: Latin alfabesiyle uyumlu hibrit çözümler.
- Ukraynaca: geleneksel kıvrımların korunduğu ulusal üslup.

Bu çeşitlilik, Kiril font tasarımının tek tip normdan uzaklaşarak kullanım amacı (dini metinler, yol tabelaları, web siteleri), hedef okuyucu kitlesinin alışkanlıkları ve üretim ortamına (baskı vs. dijital) göre özgün şekilde geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Haburgayev, 1974: 114-116). Çağdaş Kiril font tasarımları, dijitalleşme ile birlikte estetikten çok işlevsellik odaklı bir düzleme kaymıştır. Günümüzde bir fontun başarısı, yalnızca görsel çekiciliğiyle değil; ekran okunabilirliği, farklı cihaz/boyut tutarlılığı, uzun metin konforu ve çok dilli uyum gibi pratik ölçütlerle belirlenmektedir.

Modern Kiril fontlarından beklenen temel parametreler şunlardır:

- Harfler arası boşluk (kerning): Özellikle ж, ш, ы gibi karmaşık karakterlerde optik denge.
- Metin ritmi: Satır içinde doğal akış, göz yormayan tempo.
- Karakter ayırt ediciliği: б/в, д/а, н/и gibi benzer formların net ayrımı.
- Stil bütünlüğü: italik ve kalın varyantlarda aile uyumu (PT Serif, Roboto Cyrillic).

Mevcut problemler ise şöyle sıralanabilir:

- Aile içi biçimsel tutarsızlıklar (Light ile Bold arasında kopukluk).
- Aralıklandırma sorunları (küçük bedenlerde boşluk birikmesi).
- Zayıf ayırt edicilik (ы/у, ш/щ karışıklığı).

Burada şu örneği vermek faydalı olur; Google Fonts'un Cyrillic seti genişletmesinde (2022), Inter Cyrillic ve JetBrains Mono gibi fontlar ekran

optimizasyonu (hinting, sub-pixel rendering) ile başarılı çözümler üretmişken; bazı yerel Rus/Bulgar fontlarında mobil ekranlarda piksel uyumsuzluğu (aliasing) ve küçük harf bedenlerde okunmazlık devam etmektedir. Bu durum, Kiril font tasarımının global standartlar (WOFF2 formatı, değişken fontlar) ile yerel kimlik (ж/ш geleneksel kıvrımları) arasında hassas denge gerektirdiğini net biçimde göstermektedir.

Literatürde ve tasarım pratiğinde öne çıkan önemli bir başlık da yerelleştirme gereksinimidir (Assmann, 1995: 131-132). Kiril temelli diller (Rusça, Bulgarca, Sırpça, Ukraynaca) arasında bazı harflerin tercih edilen yazım biçimleri ve tipografik gelenekleri belirgin biçimde farklılaşabildiğinden, tek bir standart Kiril formu tüm kullanıcı beklentilerini karşılayamaz.

Örnek olan farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

- Ы (Rusça): Geniş, karemsi form – edebiyat geleneği.
- Ы (Bulgarca): Dar, serif’li varyant – kitapçılık estetiği.
- Ш/Щ ayrımı: Rusça’da belirgin genişlik farkı; Sırpça’da sadeleşmiş.
- Ё kullanımı: Rusça’da iki nokta zorunlu; Belarusa’da opsiyonel.

Bu nedenle çağdaş font tasarımında, hedef dillerin yerel biçim taleplerini karşılayacak alternatif karakter setleri (alternate glyphs) üretmek kritik önem taşır. Locl (localization) özelliği ile fontlar, dil bazlı otomatik varyant seçimi yapar – örneğin, PT Serif’in Rus/Bulgar versiyonları farklı Ы formları sunar. Böyle bir yaklaşım, fontun yalnızca teknik olarak Kiril destekli olmasını değil; hedef dil toplulukları tarafından doğal, tanıdık ve kültürel olarak sahiplenilebilir bir görsel dile sahip olmasını sağlar. Yerelleştirme, tipografik doğruluk kadar kültürel temsil açısından da vazgeçilmezdir (Assmann, 1995: 132).

Sonuç olarak, Kiril alfabesine yönelik font çalışmalarının güncel eğilimi, tarihsel referansların bilinçli biçimde yeniden yorumlandığı ve dijital kullanım senaryolarında test edilerek geliştirilen bir tasarım anlayışına yönelmektedir. Geleneksel Slav Kaligrafisi oranları (Uncial akıcılığı, Petrovskiy geometrisi), modern ekran gereksinimleri (hinting, değişken font teknolojisi) ile sentezlenerek kültürel mirası yaşatan ve ayrıca global platformlarda rekabet edebilen font aileleri üretilmektedir.

Bu yaklaşım, özgün bir Kiril fontu tasarlama gerekliliğini güçlendirirken şu temel ölçütlerin birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır:

- Okunabilirlik: uzun metinlerde göz yormayan karakter ayrımı (ж/ш/ы).
- Estetik bütünlük: aile içi stil uyumu (Regular, Italic, Bold harmonisi).
- Yerel biçim duyarlılığı: locl özellikleri ile dil bazlı varyantlar.

- Dijital uyumluluk: WOFF2, sub-pixel rendering, mobil optimizasyon.

Bu çok boyutlu çerçeve, hem akademik tartışmalar için kavramsal bir temel sağlar (tipografi teorisi, kültürel kimlik) hem de uygulamalı tasarım süreçleri için yöntemsel bir yön belirler (glyph tasarımı, test protokolleri, kullanıcı geri bildirimi).

Kiril alfabesi font çalışmaları, Slav Kaligrafisi'nden dijital yerelleştirme tekniklerine uzanan tarihsel evrimde okunabilirlik, yerel biçim duyarlılığı ve ekran uyumluluğunu sentezleyen zengin bir tipografi alanı oluşturmuştur. Bu süreç, yazının yalnızca iletişim aracı olmanın ötesinde kültürel kimliğin politik ve teknolojik dönüşümler içindeki görsel taşıyıcısı olduğunu ortaya koymaktadır. Orta Çağ'da litürjik estetiği temsil eden süslü süslü baş harflerden, Sovyet sans-serif standartlarına, 2000'lerden itibaren PT Serif ve Google Fonts Cyrillic gibi dijital sentezlere geçiş, Kiril tipografisinin sürekliliğini kanıtlamıştır.

Özgün Kiril fontu geliştirme girişimleri, okunabilirlik-estetik dengesi, dil bazı karakter varyantları (locl özellikleri), mobil/web optimizasyonu (hinting) gibi çok boyutlu ölçütleri bütüncül biçimde ele almayı zorunlu kılmaktadır. Tarihsel referanslarla modern gereksinimlerin entegrasyonu, fontun akademik değerini artırmakta; pratik kullanım kapasitesini genişletmektedir. Söz konusu çerçeve, tipografi teorisi ve kültürel kimlik ekseninde kavramsal temel oluştururken; uygulamalı tasarım süreçleri için harf tasarımı, kullanıcı denemeleri ve aşamalı geliştirme yöntemleri sunmaktadır. Böylece Kiril font çalışmaları, Slav görsel dilini 21. yüzyıl iletişim ortamına başarıyla taşımaktadır.

2.5. Dijital Font Teknolojileri

Günümüzde font tasarımı, yalnızca harflerin estetik biçimlerini çizmekle sınırlı değildir. Dijital üretim süreçleri, farklı cihazlar ve kullanım ortamlarıyla uyumlu çalışacak kapsamlı bir disiplin haline gelmiştir. Bir yazı tipinin başarısı, güzel görünmekten fazlasını gerektirir: telefonlarda, bilgisayarlarda, tabletlerde tutarlı durmalı; her ortamda net ve doğru okunabilmelidir. Modern fontlar, web siteleri, mobil uygulamalar ve basılı işler gibi çoklu platformlarda sorunsuz çalışacak şekilde geliştirilir. Bu süreç, tasarımcıların estetik tercihlerini teknik gereksinimlerle dengelemesini zorunlu kılar (Kızıldemir, 2015: 118). Böylece yazı tipi görsel olarak çekici ve her koşulda güvenilir bir iletişim aracı olur.

Dijital fontlar farklı dosya formatlarıyla üretilir. Uygulamada en yaygın olanlar TrueType (TTF) ve OpenType (OTF)'tir. TrueType (TTF), 1990'lardan beri tüm işletim sistemlerinde (Windows, Mac, Linux) sorunsuz çalıştığı için temel standarttır.

- Avantajları: evrensel uyumluluk, küçük dosya boyutu, günlük kullanım için pratik.

- Kullanım alanları: web siteleri, ofis belgeleri, sistem fontları.
- Sınırlılık: gelişmiş tipografik özelliklerde yetersiz (High-Logic, 2018).

Open Type (OTF) ise profesyonel tasarım dünyasının tercihi olup çok daha zengin özellikler sunar:

- Ligatürler: ff, fi, fl gibi harf birleşimleri.
- Alternatif karakterler: Birden fazla a, в, ж varyantı.
- Bağlama duyarlılık: Başlangıç/orta/son harf formları.
- Dil bazlı varyantlar: Rus/Bulgar ы farkları (locl özelliği).
- Matematiksel semboller: üst/alt indis, kesirler.

Kiril için önemi OpenType, ж/ш/ы gibi karmaşık karakterlerin doğru bağlamda görünmesini sağlar. TrueType bu hassasiyeti sunamaz. Bu nedenle OpenType, Kiril gibi karmaşık alfabeler ve çok dilli projeler için vazgeçilmezdir. Modern font tasarımının hem teknik doğruluk hem yaratıcı esneklik gereksinimlerini karşılar (High-Logic, 2018).

Font üretiminde kullanılan dijital araçlar, tasarım sürecinin başından sonuna kadar tasarımcıya tam kontrol sağlar. Önce harflerin çizimi yapılır. Kiril karakterleri geleneksel el yazması örneklerinden esinlenerek oluşturulur, her birinin şekli ve dengesi ince ince ayarlanır. Sonra harflerin boyut ve boşlukları düzenlenir. Her harfin yan boşlukları eşitlenir, metin içinde tutarlı görünmesi sağlanır. Harf çiftleri arasındaki mesafeler gözle kontrol edilerek doğal bir akış yakalanır. Farklı kalınlık ve eğiklik varyantları hazırlanır – ince, normal, kalın gibi – böylece yazı tipi bir aile olarak bütünlük kazanır. Ekranlarda küçük boyutlarda net görünmesi için özel düzenlemeler yapılır. Son aşamada font farklı metin örneklerinde test edilir. Kitap pasajları, uzun paragraflar denenerek sorunlu harfler veya metin akışındaki bozukluklar tespit edilir. Bu adım adım süreç, fontun hem güzel hem kullanışlı olmasını garanti eder.

Bu teknolojik çerçeve, Kiril alfabesi için özgün font geliştirme sürecinde kritik rol oynar. Kiril harflerinin zengin biçim çeşitliliği – ж, ш, ы gibi karakterlerin kıvrımları – ve farklı dillerdeki kullanım farklılıkları (Rusça, Bulgarca, Sırpça), tasarımı yalnızca estetik kaygılardan ibaret olmaktan çıkarır.

Titizlikle ele alınması gereken unsurlar şu şekilde karşımıza çıkar:

- Teknik yeterlilik: ekranlarda net görünüm, farklı cihaz uyumluluğu.
- Okunabilirlik: uzun metinlerde göz yormayan karakter ayırımı.
- Platform uyumluluğu: web, mobil, baskı ortamlarında tutarlılık.

Dijital üretim teknikleri bu zorluğu aşar. Tarihsel el yazması referanslarından (Uncial akıcılığı, Petrovskiy oranları) beslenen biçimler, modern gereksinimlerle uyumlu hale getirilir. Sonuçta ortaya çıkan font, çağdaş dijital ortamlarda güvenilir şekilde çalışır; kitaplar, tabelalar, web siteleri gibi farklı görsel iletişim alanlarında sorunsuz kullanılır.

Ancak asıl güç, bu sentezin kültürel boyutta yarattığı dönüştürücü etkiye yatar. Kiril alfabesi, Slav dünyasının bin yıllık görsel hafızasını taşıyan bir miras olarak dijital çağda yeniden doğar. Geleneksel estetik kodlar – ж karakterinin kıvrımı, ы'nın karemsi duruşu, ш'nin eşsiz simetrisi – modern ekranlarda nefes alır; tarihsel kimlik güncel iletişim diliyle buluşur (İvanov, 2024: 4-8). Bu başarı, tipografi disiplini salt teknik bir alan olmaktan çıkarıp kültürel yeniden üretim sanatı haline getirir; özgün Kiril fontu geliştirme çalışması ise bu büyük anlatının somut temsilcisi olur.

3. Yöntem

Bu çalışmada Kiril alfabesi temelinde özgün bir yazı tipi geliştirmek amacıyla tasarım temelli araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yöntem kuramsal bilgi birikimiyle uygulamalı tasarım sürecini birlikte ilerletir. Ortaya çıkan fontun estetik çekiciliği, okunabilirliği ve pratik kullanım değeri bütüncül biçimde değerlendirilir. Çalışma iki ana aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada yürütücü araştırmacı ekip üyelerine Kiril alfabesinin tarihsel gelişimini, farklı Slav dillerindeki kullanım farklılıklarını ve kültürel bağlamını detaylı biçimde aktarmıştır. Kiril'in 9. yüzyılda Bulgar rahipler tarafından geliştirilen kökenlerinden, 18. yüzyılda Petro reformuyla sivil harf dönüşümüne, Sovyet dönemindeki standartlaşmadan post-Sovyet modernizasyona uzanan süreç paylaşılmıştır. Bu paylaşım harflerin yalnızca görsel formlar olmadığını ortaya koyar. Harfler dilsel işlev taşır, ses-biçim ilişkilerini yansıtır, bölgesel yazım geleneklerinden beslenir. Özellikle ж karakterinin kıvrımı, ы'nın karemsi yapısı, ш'nin simetrik duruşu gibi biçim özellikleri kültürel kodlar olarak tanımlanmıştır. Tasarım kararları bu derin anlayışla şekillenir. İkinci aşamada araştırma ekibi geleneksel Kiril yazı örneklerinden (Uncial akıcılığı, Hastovnice varyantları, Petrovskiy oranları) esinlenerek dijital prototipler oluşturmuştur. Prototipler Puşkin şiirleri, farklı edebî alıntıları gibi metinlerde denenmiş; küçük beden okunabilirliği, metin ritmi, karakter ayırt ediciliği açısından gözden geçirilmiştir. Yürütücünün uzmanlığı özellikle karmaşık Kiril karakterlerinin (ж/ш/ы grubu) kültürel-biçimsel özelliklerini vurgular. Font Slav yazı geleneğinin çağdaş bir yorumu olmayı hedefler. Bu yaklaşım teorik bilgiyle pratik uygulamayı dengeler. Kiril fontu akademik tartışmalara katkı sunabilecek, profesyonel tasarım ortamlarında kullanılabilir nitelikte bir çıktı sunar.

Yöntemin ilk aşamasında Kiril alfabesinin tarihsel gelişimi, harf anatomisi ve tipografik karakteri detaylı biçimde incelenmiştir. Bu analiz, tasarım kararlarına yön

verecek kavramsal çerçeveyi oluşturmuştur. Süreçte el yazısı geleneği ile matbaa/ dizgi dönemi arasındaki biçimsel ayrımlar özenle değerlendirilmiştir. El yazması örnekleri akışkanlık, kişisel üslup ve bölgesel varyasyon zenginliği sunarken; matbaa standartları geometrik kesinlik, tekrarlanabilirlik ve metin bütünlüğü sağlamıştır. Bu ikili referans, fontun biçim dilini şekillendirmiştir. Geleneksel kaynaklardan (9.-15. yüzyıl Uncial akıcılığı, 18. yüzyıl Petrovskiy Civil oranları) çağdaş gereksinimlere (ekran okunabilirliği, çoklu platform uyumluluğu) uzanan köprü kurulmuştur. Özellikle ж, ш, ы gibi karakterlerin hem tarihsel estetik kodları hem modern işlevsellik açısından dengelendirilmesi hedeflenmiştir. Bu kavramsal temel, tasarımın yalnızca görsel bir ürün değil; Kiril yazısının kültürel sürekliliğini 21. yüzyıla taşıyan bilinçli bir yorum olmasını güvence altına almıştır.

Uygulama aşamasında harfler önce eskiz çalışmalarıyla geliştirilmiş, ardından dijital tasarım ortamına aktarılıp font üretim sürecine uygun biçimde düzenlenmiştir. Bu aşamada karakter setinin tutarlı bir sistem oluşturması öncelikli hedef olmuştur. Temel harfler üzerinden oran uyumu, vuruş karakteri tutarlılığı, boşluk dengesi ve benzer harf gruplarında (örneğin, б/в, д/а, ш/щ harfleri) biçimsel süreklilik sağlanacak şekilde iteratif bir tasarım döngüsü izlenmiştir. Eskizlerden dijital geçişte her harfin bireysel kimliği korunurken, metin içinde birleşik ritim ve okuma akışı test edilmiştir. Bu sistematik yaklaşım, fontun yalnızca tekil harflerden ibaret bir koleksiyon değil; uzun metinlerde doğal akış yaratan, okunabilirliği yüksek bir tipografik dil olmasını temin etmiştir. Kiril alfabesinin karmaşık karakter yapısı (ж, ы, ш grubu) bu bütüncül sistem içinde dengelenerek hem estetik hem işlevsel tutarlılık yakalanmıştır.

Araştırma kapsamında Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü içerisinde yer alan Çerkes Dili ve Kültürü Anabilim Dalı öğrencileriyle yürütülen laboratuvar çalışmaları önemli rol oynamıştır. Bu öğrenciler, Adige dili içerisinde Kiril harflerinin kullanımına aşina olmaları nedeniyle ideal test grubunu oluşturmuştur.

Test süreci şu ölçütleri kapsamıştır:

- Uzun metin okunabilirliği: Puşkin pasajları, Adige edebî ve folklor metinleri.
- Karakter ayırt ediciliği: ж/ш/ы, б/в gibi benzer harf çiftleri.
- Ekran performansı: mobil, masaüstü ekranlar.
- Kültürel tanıklık: yerel okuyucu algısı.

Öğrencilerin geri bildirimleri, özellikle bölgesel Kiril kullanım farklılıklarına duyarlılık açısından fontun kültürel uygunluğunu doğrulamıştır. Bu ortak çalışma yaklaşımı, fontun yalnızca teknik değil; hedef kullanıcı topluluğu tarafından benimsenmeye hazır olduğunu kanıtlamıştır.

Ayrıca MEB Düzce Borsa İstanbul Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde düzenlenen workshop etkinliği ile laboratuvar çalışmaları desteklenmiştir. Bu etkinlikte font farklı kullanıcı profilleriyle (lise öğrencileri, öğretmenler) etkileşime sokularak geri bildirim toplanmış; tasarımın günlük kullanım pratikleri açısından potansiyeli gözlemlenmiştir.

Workshop katkıları:

- Farklı yaş/okuma deneyimi: lise öğrencilerinin hızlı okuma algısı.
- Mesleki bakış: grafik tasarım öğretmenlerinin profesyonel değerlendirmesi.
- Pratik testler: afiş, logo, menü gibi gerçek kullanım senaryoları.
- Hızlı geri bildirim: anlık sorun tespiti ve çözüm önerileri.

Bu çok paydaşlı test yaklaşımı, fontun üniversite öğrencileri dışındaki kullanıcı grupları tarafından da benimsenmeye uygun olduğunu doğrulamış; tasarımın yalnızca akademik değil, eğitim ve mesleki ortamlarda yaygınlaşma potansiyeli taşıdığını ortaya koymuştur.

Bu ikili yaklaşım, font geliştirme sürecinin yalnızca kontrollü laboratuvar ortamıyla sınırlı kalmayıp gerçek kullanım senaryolarına yakın atölye temelli testlerle de doğrulanmasını sağlamıştır. Tasarımın hem akademik hem uygulamalı değerini güçlendirmiştir. Font tasarımı böylece estetik kaygılardan ibaret bir çaba olmaktan çıkmıştır. Kültürel ve tarihsel bağlamla işlevsel performans hedefleri birlikte ele alınmış; kanıta dayalı, çok boyutlu bir tasarım süreci olarak yapılandırılmıştır. Bu yöntem, Kiril alfabesinin görsel mirasını çağdaş iletişim ihtiyaçlarıyla buluşturmayı amaçlar. Fontun sunum materyallerinde ve uygulama örneklerinde estetik bütünlüğü güçlendirmek amacıyla araştırmacı kimliğiyle Ebruzen rehberliğinde köşe, çerçeve ve arka plan tasarımları geliştirilmiştir. Bu tasarımlar fontun görsel kimliğini destekleyen tamamlayıcı yüzeyler oluşturmuş; tipografik sunumun yalnızca metin düzeyinde kalmasını önlemiştir.

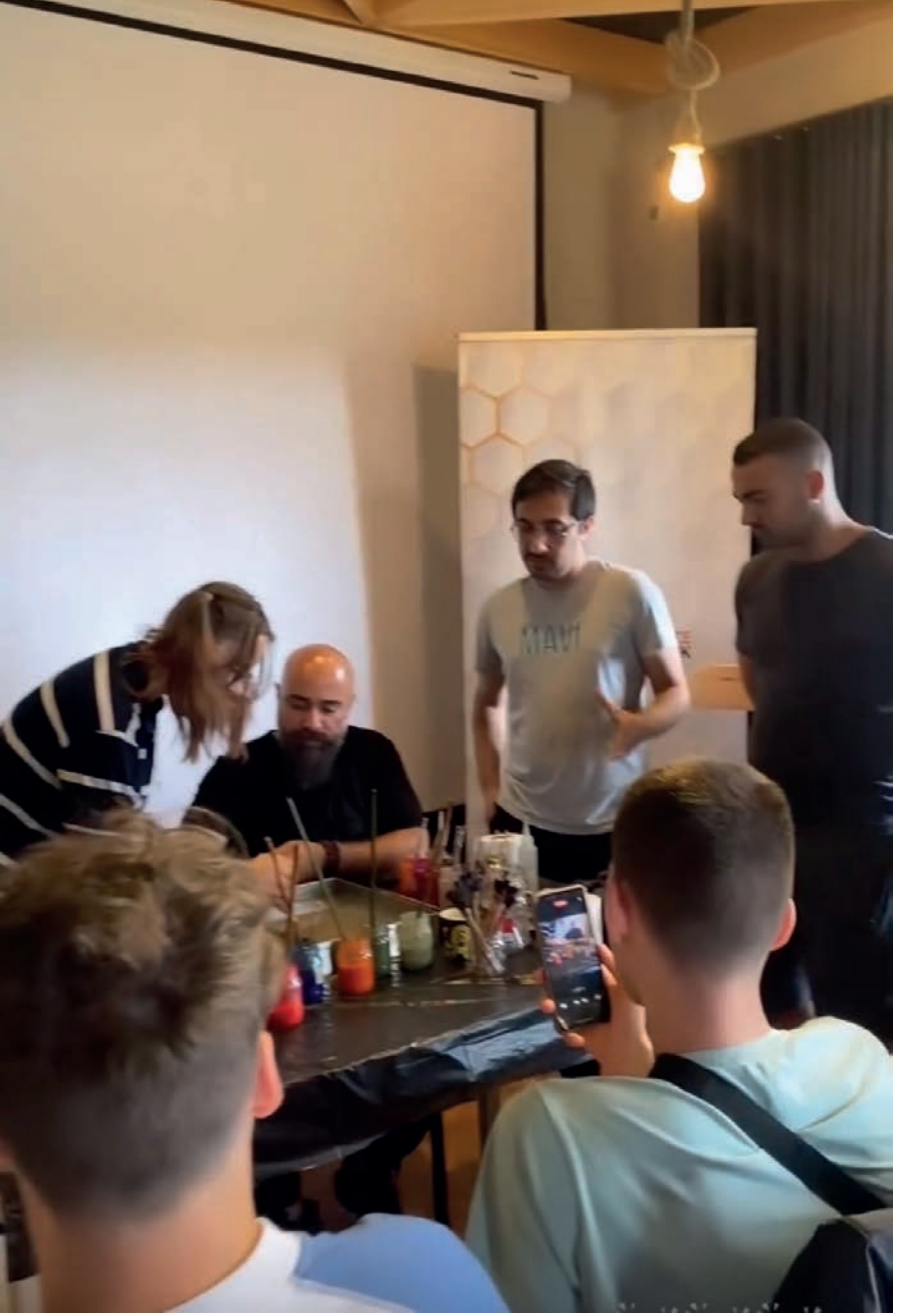
Ebru tekniğinin katkısı belirgindir: akışkan doku ve organik hareket karakteri, Kiril harflerinin geleneksel el yazması ritmiyle uyumlu arka planlar sağlamıştır. Özellikle ж, ш gibi karakterlerin kıvrımlarıyla Ebru damarlarının doğal ahengi, sunum sayfalarında tipografik kompozisyonu zenginleştirmiştir. Bu bütüncül yaklaşım sunumun atmosferini güçlendirmiştir. Font örnekleri kuru teknik gösterim olmaktan çıkmış; kültürel derinlik taşıyan, estetik deneyim sunan görsel bir anlatıya dönüşmüştür. Ebru ile Kiril sentezi, çalışmanın akademik ve sanatsal değerini artırmış; fontun Slav yazı geleneğinden gelen organik ruhunu modern sunum diline başarıyla taşımıştır.

Fontun görsel kimliğini zenginleştiren bu Ebru temelli tamamlayıcı tasarımlar, sunum materyallerinde tipografik kompozisyonun organik bir atmosferle

buluşmasını sağlamıştır. Geleneksel Kiril harflerinin akışkan ritmiyle Ebru'nun doğal damar hareketleri arasındaki uyum, çalışma görsel anlatımını güçlendiren estetik bir dil oluşturmuştur. Aşağıda bu özgün Ebru çalışma ortamları resimlerle örneklendirilmiştir:

Resim 3. Ebru çalışması kâğıdı tekneden sıyrma tekniği

Resim 4. Ebru bız yardımıyla dalga şekillendirme

Resim 5. Ebru bız yardımıyla dalga çizim tekniği

Resim 6. Ebru bız kullanımını becerisi edinme

Resim 7. Ebru fırçasıyla hazırlık aşaması

Resim 8. Ebru çalışması finali

Görseller, Ebru sanatçısının bir atölye etkinliğinden alınmış bir sahneyi belgelemektedir; bu, su üzerinde boya ile desen oluşturma tekniğinin (Ebru) eğitimsel bir bağlamda uygulandığı kolektif bir çalışmayı yansıtır ve öğrencilerin sanatçı ile buluşmasını sağlayarak pratik uygulamaların doğrudan deneyimlenmesine olanak tanır. Görsellerin merkezinde yer alan Ebru sanatçısı, kollarını açmış jesti ve sağ eliyle onay işareti yapması, etkinliğin öğretici ve pratik niteliğini vurgular. Çevresindeki katılımcılar olarak görülen genç öğrenciler, sanatçıyı çevreleyerek aktif gözlemci konumundadır; bu düzenleme, Ebru geleneğinin usta-çırak aktarım modelini modern bir topluluk öğrenimiyle birleştirdiğini gösterir ve öğrencilerin pratik yapma fırsatı bulması, tekniğin somutlaştırılmasını sağlar. Arka plan unsurları (duvarlar, ahşap zemin, beyaz ekran) standart bir atölye ortamını işaret ederken, masadaki araçlar sürecin pratik yapısını ortaya koyar.

Ebru tekniği, Osmanlı Dönemi'nden gelen köklü bir sanat formu olup, su dolu bir tepside (tekne) pigmentlerin terebentinle yüzeyde dağılımını ve kâğıda transferini içerir; desen çeşitleri (dalga, çiçek) rastlantısal ancak kontrollü bir kompozisyon üretir. Bu sahne, Kiril alfabesiyle oluşturulan metinler için teorik olarak kazanımların uygulaması niteliğindedir; masadaki metal tepsi su havuzu olarak işlev görürken, çevredeki boya kapları (kırmızı, sarı, mavi), fırçalar, silecekler ve kâğıt ruloları, tam bir teknik seti oluşturur. Katılımcıların ellerindeki desenli kâğıtlar ve renkli bezler, interaktif katılımı doğrular; sağdaki kâğıt örneği yeni bir transferi, soldaki figürler ise boya hazırlığını temsil eder ve bu pratikler, etkinlikte motivasyon kaynağı olarak işlev görürken, Kiril alfabesinin harflerinde yeni yorumlar için fikir ve ilham vermiştir. Bu düzen, Ebru'nun el yapımı kâğıt üretimindeki rolünü, font çalışmasının organik zemin gereksinimlerine bağlar.

Sanatçının beden dili, Ebru'nun fiziksel beceri (su dengesi, boya oranı) ve görsel kontrol gerektirdiğini somutlaştırır; katılımcıların yaş ve cinsiyet çeşitliliği, sanatın kapsayıcılığını gösterir. Tepsideki renk izleri (mor, yeşil damlalar), desen oluşum aşamasını belgeleyerek sürecin dinamikliğini yansıtır; araç çeşitliliği (karıştırıcılar, rulo havlu), bölgesel varyasyonları yani kültürel değerleri bir bütünlük içerisinde kapsar. Işık-gölge oyunu, sahneye mekânsal derinlik katar. Pratik niteliğindeki bu workshop çalışması, dijital Kiril font tasarımının geleneksel Ebru kâğıtlarıyla entegrasyonunu sistematik biçimde ortaya koyarak edebî eserlerin ve tasarımların üretim süreçlerini aydınlatır; öğrencilerin pratik uygulamaları, hem motivasyonel bir unsur olarak işlev görmüş hem de Kiril alfabesi harflerinin yenilikçi tipografik yorumları için analitik bir ilham kaynağı sağlamış, böylece araştırmanın kültürel-sanatsal altyapısını metodolojik olarak güçlendirmiştir.

4. Kavramsal Yaklaşım ve Harf Tasarım Süreci

Bu çalışmada geliştirilen Kiril fontunun kavramsal temeli, harfleri yalnızca biçimsel işaretler değil; Slav dilinin ses yapısını temsil eden, tarihsel-kültürel birikimi taşıyan ve okuma deneyimini belirleyen anlamlı yapılar olarak ele almaktadır. Tasarım yaklaşımı, Kiril yazısının uzun gelişim sürecinden (9. yüzyıl kökenlerinden 18. yüzyıl reformuna) çıkarılan biçim özelliklerini, günümüz okunabilirlik ve kullanım ilkeleriyle bilinçli biçimde birleştirmeyi hedefler. Bu anlayış, el yazması örneklerindeki doğal akışkanlıkla matbaa döneminin kesin geometrisi arasında köprü kurar. Özellikle ж, щ, ы gibi karmaşık karakterler hem geleneksel yazım özelliklerini hem güncel ekran gereksinimlerini karşılayacak şekilde yeniden tasarlanmıştır. Harflerin şekil yapısı (çizgi kalınlığı değişimi, gövde yüksekliği oranı, bitiş formları) bu denge içinde düzenlenmiştir. Fontun görsel kimliği, okunabilirlik (karakterlerin net ayrımı), biçimsel süreklilik (ağırlık ailesi uyumu) ve estetik bütünlük (kendi içinde tutarlı güzellik) arasında dengeli bir sistem kuracak şekilde yapılandırılmıştır. Böylece Kiril yazısının geleneksel ruhu, çağdaş iletişim ortamına taşınarak Slav yazı geleneği modern bir yorum kazanır.

Fontun stil kararı, uzun metinlerde konforlu okuma sağlayan net ve geometrik formlar ile belirli karakterlerde el yazısına özgü akışkan ve organik ayrıntıların bilinçli birleşimine dayanır. Bu ikili yaklaşım, akılcı kesinlik ile duygusal ifade arasındaki dengeyi Kiril harflerinin özgün yapısında yeniden kurar; böylece font hem akademik metinlerde ritmik süreklilik ve görsel sağlamlık sunar hem de dijital medya ile grafik tasarım uygulamalarında belirgin bir estetik kimlik kazanır. Hedef kullanıcı profili, akademik yayıncılığın dizgi gereksinimlerinden (kitap, makale, tez formatları) dijital içerik üretiminin dinamik ortamlarına (web siteleri, mobil ara yüzler, sosyal medya) ve kurumsal marka kimliği ile grafik tasarım çalışmalarına (logo varyasyonları, afiş tasarımları, kullanıcı ara yüzü

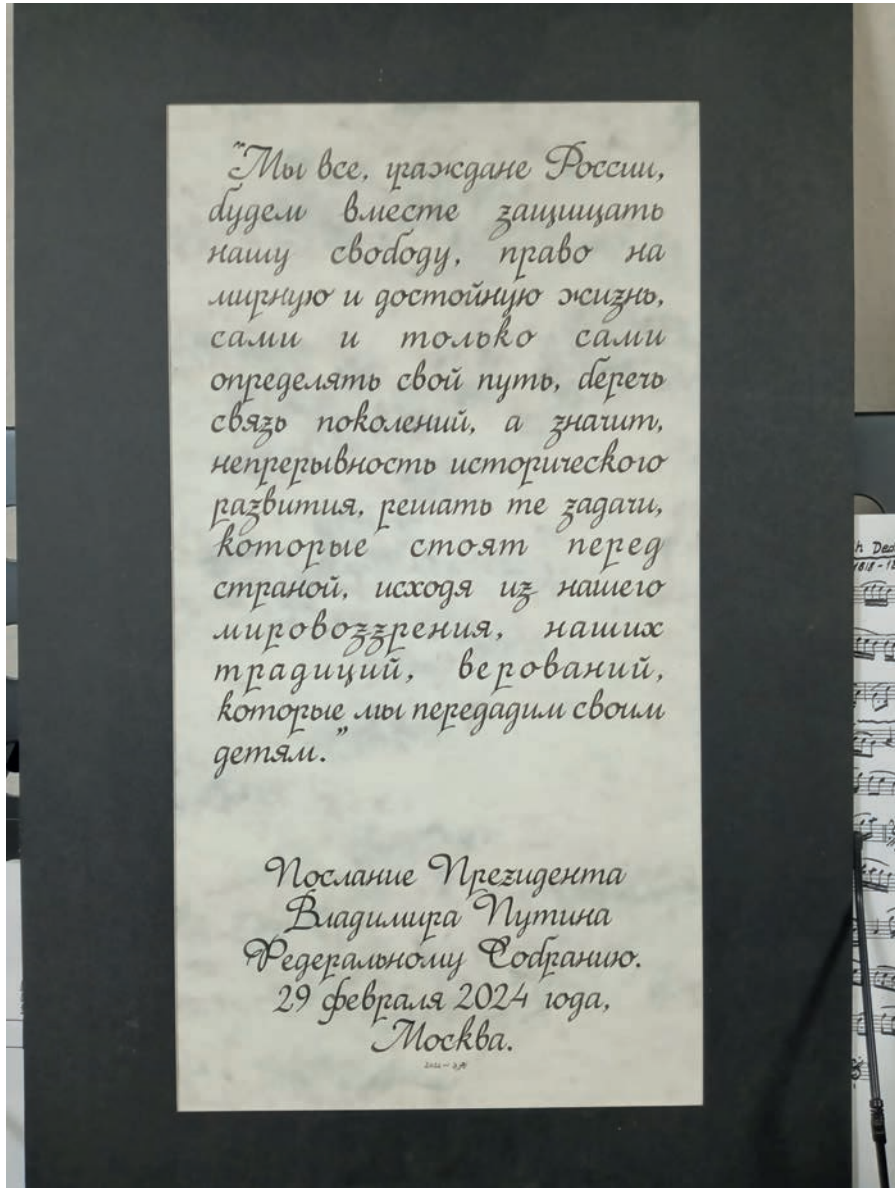
bileşen setleri) uzanan geniş bir kullanım alanını kapsar; bu çeşitlilik, fontun çok yönlü uyum yeteneğini ve pratik değerini temel alır.

Tasarım süreci, karakter setini gelişigüzel genişletmek yerine harf grupları üzerinden sistematik bir yaklaşımla yapılandırılmıştır. Her aşamada ortak biçim ilkeleri (oran uyumu, vuruş özellikleri, köşe ve bitiş çözümleri, iç alan dengesi) titizlikle korunmuş; böylece font ailesi içinde bütünlüklü ve tutarlı bir tipografik dil oluşturulması sağlanmıştır. İteratif deneme-düzeltilme döngüleri ile ilerleyen bu yöntem, metin dokusunun ritmik yapısını ve tipografik rengine hâkim olmayı amaçlamış, okuma akışını sürekli gözetim altında tutmuştur. Fontun oluşturulmasında el yazısı örneklerinin ayrıntılı analizi ve kaligrafik formların geliştirilmesi, araştırmacı kimliğiyle tanınan kaligrafi uzmanının yönlendirmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu uzman rehberliği, harflerin doğal hareket akışının doğru yorumlanması, çizgi kalitesinin standartlaştırılması ve geleneksel kaligrafik biçimlerin sistematik biçimde modern tasarıma entegre edilmesi açısından sürecin temel taşlarını oluşturmuştur. Bu çalışmalarda el yazısına özgü akıcılık ve doğal ritim, harflerin anatomik yapısına, bağlantı noktalarına, bitiş formlarına ve genel biçim diline titiz bir denetimle kontrollü biçimde entegre edilmiştir. Bu entegrasyon, geleneksel kaligrafik hareketin enerjisini modern tipografik sistemle buluştururken, her bir harfin kendi içinde tutarlı bir karakter kazanmasını sağlamış; örneğin, ж ve ш gibi karmaşık harflerde kıvrımlı geçişler ile geometrik netlik arasındaki gerilimi ustalıkla dengelemiştir. Böylece font yalnızca teknik üretim ve dijital matris uyumluluğu açısından elverişli kılınmamış, aynı zamanda estetik bütünlük, biçimsel süreklilik ve görsel hiyerarşi bakımından da derin bir kimlik geliştirmiştir. El yazısı etkisi, okunabilirliği asla gölgelemeden, uzun metinlerde bile ritmik bir akış hissi uyandıracak düzeyde dengelenerek tasarımın bütün sistemine organik biçimde katılmış; bu yaklaşım tarihsel mirasın canlılığını korumuş ve günümüzün çoklu platform kullanım taleplerini başarıyla karşılamıştır. Sonuçta ortaya çıkan tipografik dil, Kiril yazısının köklü estetik geleneğini çağdaş bağlamda yeniden yorumlayarak akademik düzeyde yeni bir yorumlama getirir.

Büyük harfler, Kiril yazısının geleneksel biçimsel karakterini koruyarak tasarlanmıştır; ancak günümüz görsel algı beklentilerine uygun sadelik ve denge ilkeleriyle yeniden yorumlanmıştır. Dikey-yatay oranlar ile kütle dağılımı, metin içindeki uzun akışta aşırı baskın bir görünümü önleyecek şekilde ince ayar yapılmış; özellikle köşe keskinlikleri, birleşim noktaları ve terminal formlarında okunabilirliği güçlendiren net ve kararlı çözümler benimsenmiştir. Bu yaklaşımla büyük harfler, başlık kullanımında görkemli ve etkili bir duruş sergilerken, gövde metinlerinde ritmik uyum içinde eriyen bir doku oluşturmayı başarmış; böylece hem hiyerarşik vurgu hem de bütünsel metin harmonisi arasında ideal bir geçiş sağlanmıştır. Küçük harfler, büyük harflerle aynı tasarım felsefesini paylaşarak sistematik biçimde geliştirilmiş; satır içi akışkanlık, karakterler arası boşluk

dengesi ve ritmik süreklilik en öncelikli unsurlar olarak belirlenmiştir. Okuma hızını doğrudan etkileyen hassas alanlarda — dar iç boşluklu harfler, birbirine benzer formu karakterler, yoğun vuruş geçişli birleşimler — sadeleştirme ve ayırt edilebilirliği artıran düzenlemeler titizlikle uygulanmış; böylece metin dokusu görsel netlik kazanmış, doğal okuma ritmi güçlenmiştir. El yazısı etkisi tüm sisteme hâkim olacak şekilde değil; yalnızca seçili harflerde kontrollü ve ölçülü organik dokunuşlarla sınırlanmış, özgün karakter katmanını zenginleştirirken okunabilirlik korunmuştur. Bu denge, uzun metinlerde yorulmadan akıcı bir okuma deneyimi sunmuş; örneğin, м, н, р gibi birbirine yakın formu harflerde mikro düzeyde farklılaştırmalarla optik ayırım güçlendirilmiş, ь ve ы karakterlerinde ise geleneksel kıvrım hafızası modern geometriyle ustalıkla harmanlanmıştır. Sonuçta küçük harfler, Kiril yazısının tarihsel mirasını taşıyan çağdaş bir incelikle harmanlanmış; hem gövde metinlerde ritmik uyum hem başlık geçişlerinde görsel denge sağlayan bütüncül bir tipografik dil oluşturmuştur (Yerköy, 2025: 453-458).

Rakamlar ve noktalama işaretleri, fontun genel karakteriyle tam uyum içinde tasarlanmış; kalınlık dengesi, görsel hizalama kuralları ve küçük bedenlerdeki okuma performansı en ince ayrıntısına kadar gözetilmiştir. Noktalama işaretlerinin biçimi ile yerleri, metin akışında istenmeyen dikkat çekicilik yaratmadan ayırt edilebilirliği koruyacak biçimde düzenlenmiş; virgül ve nokta gibi öğelerde düşük kontrastlı yuvarlak formlar yeğlenmiş, tire ile kesme işaretinde ise satır ritmine bağlı alt çizgi uyumu sağlanmıştır. Rakamlarda dikey ritim bütünlüğü, genişlik uyumu ve iki farklı form kümesi (düz oranlar ile eski usul oranlar) ön plana çıkarılmış; böylece sayısal tablolar, veri düzenlemeleri ve yoğun rakamlı metinlerde estetik denge ile işlevsel açıklık bir arada tutulmuştur. Bu tamamlayıcı öğeler, fontun değişik punto ölçülerinde baskıdan ekrana geçişlerde ve çeşitli kullanım ortamlarında değişmez bir tipografik davranış sergilemesini garanti altına almış; küçük bedenlerde noktalama ile harf boşluk oranları yüzde 10-15 artırılmış, rakamlar ise gövde yüksekliğine oturtularak metin dokusuna doğal biçimde karıştırılmıştır. Bu öğelerin somut etkisini, Vladimir Putin'in kendi sözleriyle ve görsel örneklerle adım adım göstereceğim.

Resim 9. Vladimir Putin'in sözleri

Resim 10. Putin'in sözlerinin atölyede yazılma sahnesi

Yukarıda **Resim- 9** ve **Resim- 10** de görülen Kiril harfleriyle Rusça yazılmış metin, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e aittir. Vladimir Putin, çağdaş uluslararası sistemde belirleyici bir rol oynayan vizyoner bir devlet adamı olarak küresel dengeleri şekillendiren söylemleriyle dikkat çeker; bu söylemler, Rusya'nın jeopolitik konumunu güçlendirmenin ötesinde, çok kutuplu dünya düzeninin temel taşlarından birini oluşturur ve onun liderliğinin stratejik derinliğini yansıtır. Sözleri, Rusya'nın egemenlik mücadelesini yansıtan tarihsel ve felsefi bir katmanla zenginleşirken, ulusal birliğin kolektif iradesini merkeze alarak modern ulus-devlet kavramını yeniden yorumlar. Bu nitelikler, onun alıntılarını salt politik retorikten uzaklaştırarak çağdaş jeopolitik düşüncenin temel belgelerinden biri haline getirir; zira Putin'in vizyonu, enerji güvenliğinden savunma politikalarına uzanan geniş bir yelpazede Rusya'yı küresel bir güç merkezine taşıırken, sözlerinin evrensel yankısı da buradan kaynaklanır. Putin'in sözleri rusça şu şekilde yer almaktadır:

“Мы все граждане России будем вместе защищать свободу, право на мирную и достойную жизнь, сами и только сами определять свой путь, беречь связь поколений, а значит, непрерывность исторического развития, решать те задачи, которые стоят перед страной, исходя из нашего мировоззрения, наших традиций, верований, которые мы передадим своим детям.” (29 Şubat 2024, Moskova, Federal Meclis'de demeç). Türkçe çevirisi: “Hepimiz Rusya vatandaşları olarak birlikte özgürlüğü, barışçıl ve onurlu yaşama hakkını koruyacağız; kendi yolumuzu kendimiz ve sadece kendimiz belirleyeceğiz, nesiller arası bağı koruyacağız, yani tarihi gelişimin sürekliliğini; ülkemizin önünde duran görevleri kendi dünya görüşümüzden, geleneklerimizden, inançlarımızdan yola çıkarak çözeceğiz ve bütün bunları çocuklarımıza aktaracağız.”

Bu ifade, Putin'in konuşmasının özünü yakalayan güçlü bir özet niteliği taşıırken, özgürlüğü bireysel bir kavramdan kolektif egemenliğin temel taşına dönüştürerek dikkat çeker; “сами и только сами определять свой путь - kendi yolumuzu kendimiz ve sadece kendimiz belirleyeceğiz” vurgusu, ulusal iradenin bağımsızlığını simgeler ve Rusya'nın kendi kaderini tayin hakkını merkeze oturtur. Nesiller arası süreklilik ile gelenek ve inançların korunması, ulusal kimliğin sürekliliğini vurgulayarak kültürel bütünlüğün önemini ortaya koyar; bu yaklaşım, toplumu birleştirici bir vizyon sunarken, ülkenin karşılaştığı zorluklara geleneksel değerler üzerinden çözüm üretme çağrısını yapar. Genel olarak metin, Rusya'nın stratejik duruşunu yansıtan bir manifesto olarak işlev görür ve Putin'in liderliğinin evrensel boyutunu pekiştirerek çağdaş dünyada egemenlik ve kimlik temelli bir düşünce modelini temsil eder.

Görsellerde sunulan metin, Kiril alfabesinin yenilikçi tipografik yeniden yorumuyla kusursuz estetik bütünlük sergiler; özellikle з, п, р harflerinin alışılmadık, cesur ve karakteristik formları tasarımın görsel çekiciliğini zirveye taşıırken, fontun

dinamik enerjisini, tarihsel mirasla modern yorum arasındaki köprüyü güçlü biçimde vurgular. Bu harflerdeki kıvrımlı konturlar ile geometrik netlik dengesi, 3 karakterinin yatay vurgusunu güçlendirerek optik ağırlık merkezi oluşturmuş, n'nin dikey simetrisiyle ritmik denge sağlamış, p'nin asimetrik kütlesi ise satır akışında doğal bir ivme kazandırmıştır; benzer biçimde Latin z, p, r karşılıklarının paralelliği, çok dilli kullanımda tanıdıklık hissi uyandırarak fontun evrensel erişimini pekiştirmektedir. Harf aralıkları ile satır içi bağlam optimizasyonu, uzun cümlelerde dahi kesintisiz akıcılık korumuş; örneğin, n ile p arasındaki dar boşluklar mikro kerning ayarlarıyla giderilmiş, 3'nin yuvarlak formu komşu harflerin vuruş kontrastını yumuşatarak metin dokusunun homojen bir tipografik renk kazanması sağlanmıştır. Görselin bilinçli seçimi olan eski kâğıt dokusu, modern fontu tarihsel bir atmosfere ustalıkla yerleştirerek çarpıcı bir zaman katmanlaması yaratır; soluk sarı tonlar ile organik yıpranma lekeleri 19. yüzyıl arşiv belgelerinin otantikliğini çağırıştırırken, kenar çerçevelediği koyu kahverengi-siyah renk geçişleri bu nostaljik zemine keskin kontrast katmakta, metnin görsel ağırlığını yükselterek yenilikçi Kiril yorumunu zamansız bir gerçeklik dokusuyla bütünleştirmektedir. Kenar çerçeve ile metin entegrasyonu mutlak simetri ve oran uyumu üzerine kurulmuş; “Послание Президента” gibi baskın başlıkların köşelere stratejik yerleştirimi görsel hiyerarşiyi güçlendirirken, ana metin bloğunun ortalanmış negatif alanlarla dengelenmesi sayfa kompozisyonunda soluk alanların nefes almasını sağlamış, satır aralıklarının çerçeve motifleriyle oranlı ölçeklendirilmesi ise baskı ve dijital ölçeklerde değişmez uyum sunmuştur. Bu tasarım, Kiril yazısının Glagolitik kökenlerden Sovyet standartlaşmasına uzanan evrimini çağdaş bağlamda yeniden canlandırarak tipografik tasarımın klasik kurallarını — ritim, kontrast, hiyerarşi — güncel uygulamalarla başarıyla harmanlamış, fontun yalnızca teknik değil kültürel bir değer taşıyıcısı olduğunu kanıtlamıştır.

4.1. Teknik Uygulama ve Deneme Uyum süreçleri

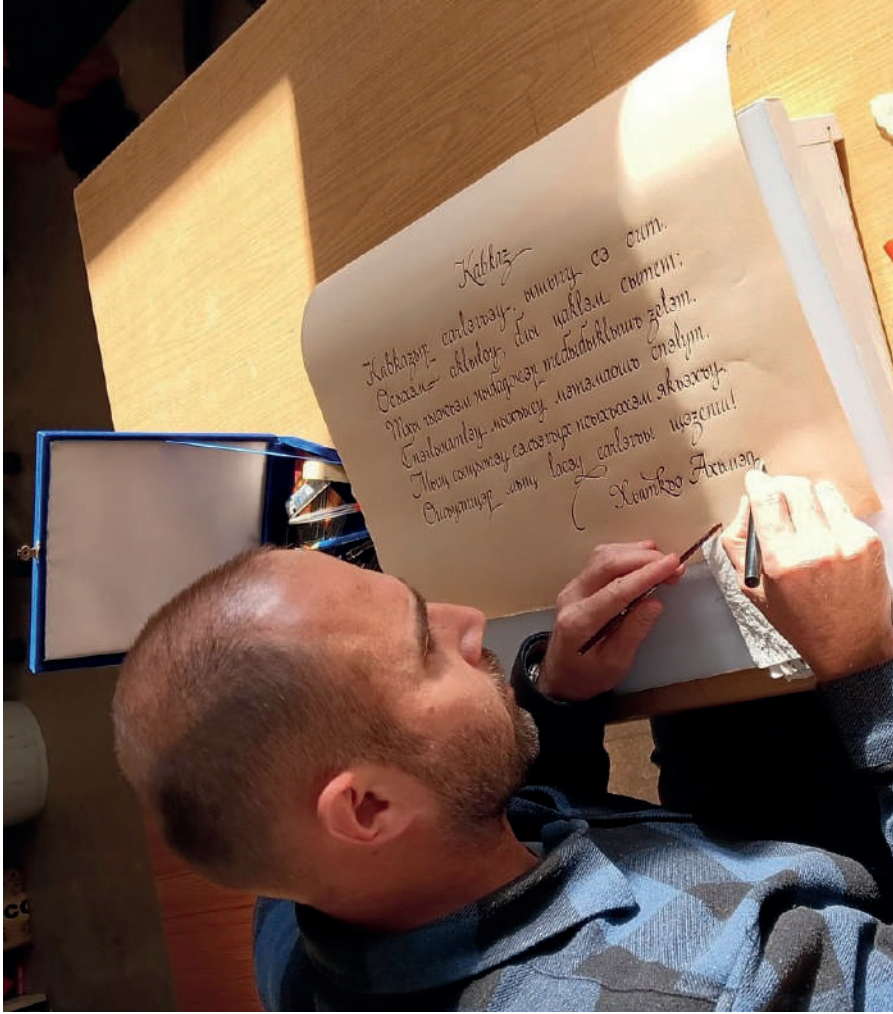
Teknik Uygulama ve Deneme Uyum süreçleri, fontun dijital üretim evresini kapsar. Bu aşamada el yazısı ile matbaa karakterlerine ait biçimsel referanslar titiz bir dijital dönüşümle vektörel çizim mantığına aktarılmış; her harf, tekil olarak çekici görünmekten ziyade metin içinde tutarlı bir sistemin organik parçası olacak şekilde yeniden kurgulanmıştır. Ortak tasarım iskeleti üzerinden gövde oranları standartlaştırılmış, vuruş kalınlığı özellikleri bütüncül biçimde düzenlenmiş, köşe keskinlikleri ile bitiş formları uyumlu hale getirilmiş, iç alan boşlukları optik dengeye göre normalize edilmiştir; bu sistematik yaklaşım, uzun metinlerde ritmik akışın korunmasını, tipografik rengin homojen dağılımını sağlamış, farklı punto boyutlarında (küçük bedenlerden başlık ölçeklerine) okunabilirlik sürekliliğini garanti altına almıştır. Deneme uyum süreçleri, karakterler arası boşluk optimizasyonu (kerning çiftleri), satır aralıkları (leading oranları) ve gri

alan testleriyle zenginleştirilmiş; örneğin, ж-ш gibi karmaşık harf geçişleri ile м-н benzerlikleri mikro düzeltmelerle giderilmiş, böylece baskı ile ekran ortamlarında değişmez bir metin dokusu elde edilmiştir. Bu metodoloji, Kiril yazısının tarihsel morfolojisini modern üretim disipliniyle buluşturarak fontun yalnızca biçimsel değil, işlevsel bir uygunluğa ulaşmasını sağlamış; sonuçta ortaya çıkan tipografik sistem, akademik yayınlardan dijital ara yüzlere uzanan geniş kullanım bağlamında güvenilir bir performans sergilemektedir.

Font ailesinin ağırlık varyantları ile italik karşılıkları, tutarlı bir kalınlık zinciri üzerinden tasarlanmış; her ağırlıkta gövde yüksekliği dengesi korunmuş, çizgi kalınlıkları artarken doğal bir koyulaşma sağlanmıştır. Bu varyantlar arasındaki geçişler, metin dokusu testlerinde doğrulanmış; özellikle ж, ш, ы gibi karmaşık harflerde italik eğim geleneksel el yazısı akışını taşıırken ekran görüntülemesinde netlik korunmuştur. Son aşamada uzun metin denemeleri ile farklı dil karışımlarında kontrol edilmiş; Kiril ile Latin harfleri bir arada kullanıldığında ritim bozulmadan, rakamlar ile noktalama işaretleri uyumlu biçimde işlev görmüştür. Aşağıda fontun teknik uygulama ve deneme süreçlerinden elde edilen görsel örnekleri, metin akışını bozmadan inceleyebilirsiniz; bu görüntüler tasarım kararlarının pratik sonuçlarını adım adım sergilemektedir.

Resim 11. Puşkin'in Kafkas şiirinin Adige dilinde yazım aşaması

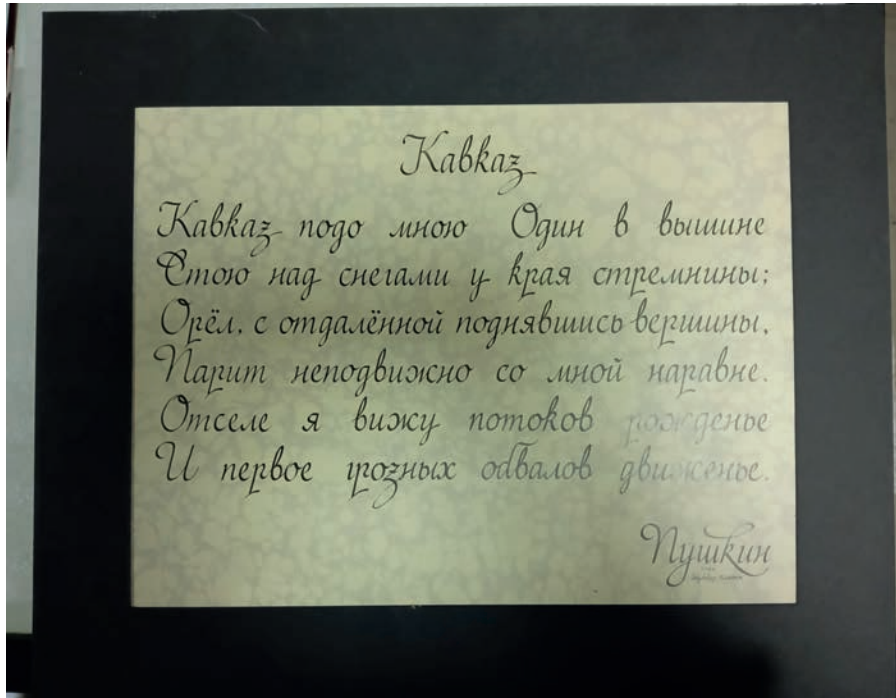
Resim 12. Kafkas şiiri yazım aşamasında harfler

Görselde (**Resim- 11 ve Resim- 12**) belgelenen bu sahne, sanatçının yeni Kiril font araştırması kapsamında Aleksandr Puşkin'in "Кавказ-Кавкас" şiirini Adige diline çevrilmiş metin halinde büyük boy bir kâğıt üzerine elle yazma sürecini doğal ışık altında yakalayan büyüleyici bir yaratım anıdır; modern atölyenin günlük ritmi içinde romantik şiirin canlandırılması, tipografik sanatın el işçiliğiyle dijital estetiğin kesişimini somutlaştırarak Kafkasya'nın lirik mirasını çağdaş bir vizyona taşır. Fotoğraf, sanatçının derin konsantrasyonunu – hafif öne eğik duruşu, sağ elindeki ince fırça kalemıyla hassas darbeleri ve sol eliyle kâğıdı sabitleyen dengeli pozunu – ön plana çıkarırken, arka plandaki mavi kutular, renkli kalemler (turuncu, sarı), mengene ve güneş ışığının masaya vurduğu sıcak gölgeler, yaratıcı

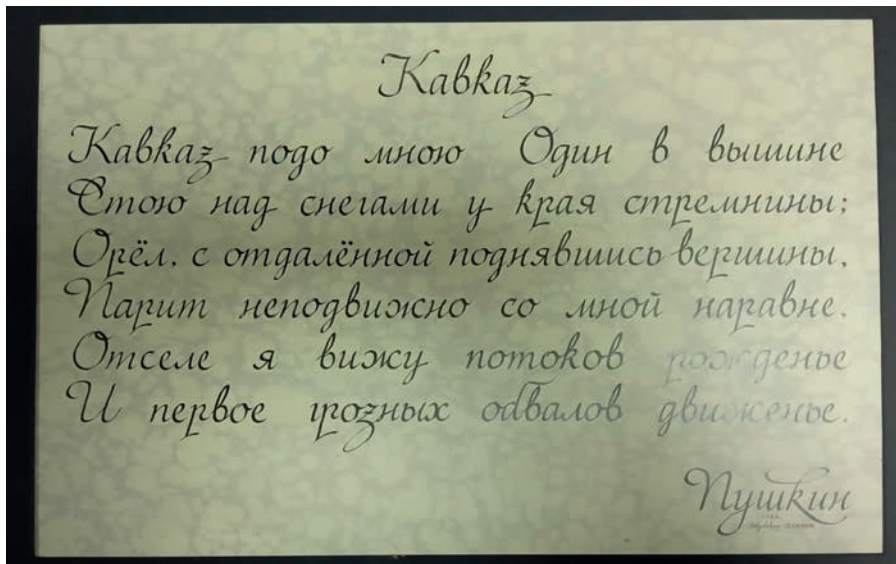
sürecin samimi ve disiplinli ortamını yansıtır; bu kompozisyon, Puşkin'in dağ zirvelerindeki yalnızlığını çağrıştıran bir meditasyon havası taşır.

Puşkin'in Adige dilinde *Kafkas* şiiriyle doğrudan bağlantılı bu çalışma, sanatçının önceki Ebru zemini görselinden sonra kalemle manuel reproduksiyona geçişini gösterir; büyük formatlı kâğıt (yaklaşık A1 veya rulo benzeri), şiirin epik dizelerini satır satır işlerken, belirgin başlıklar ve akıcı el yazısı yeni fontun ritmik yapısını test eder – dizelerin ortalanmış düzeni, amfibraki (kısa-uzun-kısa) hece ölçüsünü görsel bir melodiyle pekiştirir. Bu sahne, Rus dilinde şiir yazımından farklı olarak daha aydınlık ve düzenli bir atölye sunarken, ayrıca çalışmanın Kafkas temalı sentezini tamamlar; Puşkin'in Rus romantizmi ile Kafkas doğasının birleşimi, font çalışmasının kültürel köprüsünü güçlendirir, zira şiirin kartal ve çığ metaforları harf formlarında yankılanır.

Sanatçı, mavi kareli gömlekle masaya oturmuş, sağ eliyle ince uçlu fırça kalem (siyah mürekkep) kontrollü bir yay çizerek yönlendirirken, sol eli kâğıdın alt kenarını nazikçe bastırarak titreşimi önler; odaklanmış bakışları ve sakalındaki hafif gölgeler, her harfin – özellikle *y, κ, з - u, k, z*'nin güçlü formları ile sıradışı *κ-k* harfinin geniş yay ve keskin uçlu tasarımı– mükemmelliğini garanti eder, bu da “Кавказ” başlığının dağ zirvelerini andıran heybetini somutlaştırır. Masadaki araçlar – renkli kalemler, mengene, ve cetvel – fontun renk varyasyonları, çerçeve hizalamaları ve hassas ölçeklendirmeler için hazırlandığını gösterir; kâğıdın dokusu (hafif eskitilmiş, transparan) mürekkebin doğal akışını zenginleştirirken, henüz tamamlanmamış alt kısım kenar çerçevesi için geniş boşluk bırakır, simetrik kompozisyonu vaat eder. Bu fotoğraf, dijital font tasarımının geleneksel kaligrafi ile buluştuğu yenilikçi sürecin zirvesini temsil ederek Puşkin'in romantik ruhunu el emeğiyle yeniden doğurur ve izleyiciyi şiirin yaratım büyümesine davet eder.

Resim 13. Puşkin'in Kafkas şiiri Rusça orijinal haliyle yazılış

Resim 14. Puşkin'in Kafkas şiiri Rusça orijinal haliyle barfster

Resim- 13 ve **Resim- 14** görsellerinde Kiril alfabesiyle Rusça yazılmış Aleksandr Puşkin’in “Кавказ-Кавкас” şiiri yer almaktadır. Aleksandr Puşkin, Rus edebiyatının parlak yüzü ve modern Rus dilinin mimarı olarak 19. yüzyıl romantizminin en çok bilinen temsilcisi konumundadır. Onun eserleri, ulusal kimliğin oluşumunda temel bir rol oynamış; roman, şiir ve dram türlerinde yarattığı evrensel başarılarla edebiyat tarihini dönüştürmüştür. “Yevgeni Onegin” (*Евгений Онегин*, 1833) gibi epik romanında günlük Rus hayatını destansı bir lirizmle işlerken, “Boris Godunov” (*Борис Годунов*, 1831) dramı Shakespearci derinlikle Rus tarihini sorgulamış, kısa öykülerinde ise Gogol’ün realizmine zemin hazırlamıştır. Onun varlığı, Rusça’nın şiirsel ifade gücünü zirveye taşıırken, halk destanlarından Batı etkilerine (Byron, Goethe) uzanan senteziyle edebiyatı demokratikleştirmiş; soylu üslubunu halk diline indirgeyerek dilbilgisi kurallarını yeniden şekillendirmiş (Kongaz, 2022: 231-233). Böylece Gogol, Dostoyevski ve Tolstoy gibi devlerin önünü açarak Rus edebiyatını dünya klasiklerinin arasına yerleştirmiştir. Puşkin’in mirası, dilin estetik ve felsefi derinliğini pekiştirerek bugün dahi edebiyat eğitiminin temel taşı oluşturur. Rus kültürünün kolektif hafızasında yaşayan bir ikon olarak milli marşlardan sokak adlarına kadar her alanda iz bırakmış, şiirsel formülasyonu ile sonraki nesillerin lirik geleneğini belirlemiştir.

Puşkin’in Kafkasya ile bağı, gençlik sürgünleri ve seyahatleri sırasında şekillenmiş olup, bu coğrafya onun lirik ilham kaynaklarından biri haline gelmiştir; 1820’de Mihaylovskoye sürgünü sonrası Güney Rusya’ya gönderilen şair, Kafkas dağlarının vahşi doğasını ve yerel halkın özgürlük ruhunu gözlemleyerek “Kafkasya Esiri” (*Кавказский пленник*, 1822) gibi eserlerde egzotik romantizmi işledi; bu uzun anlatıda Çerkes dağlılarının isyanı ile Rus subayın trajedisi üzerinden aşk ve kader temalarını dokumuştur. Bölge, Puşkin için hem fiziksel bir kaçış alanı hem de içsel özgürlük metaforu olarak işlev gördü. 1829’daki Arayva Irmağı ve Pyatigorsk yolculukları sırasında dağların ihtişamı – Elbruz Zirvesi’nin karlı yamaçları, Terek Nehri’nin coşkun akışı – şiirsel vizyonunu besler ve Kafkasya’yı Rus edebiyatında özgürlüğün vatanı olarak kutsallaştır. Bu dönemde General Ermolov’un fetihleri sırasında tanık olduğu savaşlar, şairin doğa-insan uyumunu sorgulatan bir perspektif kazandırmıştır. Bu bağ, Puşkin’in kişisel deneyimlerini evrensel bir doğa felsefesine dönüştürerek Rus romantizminin coğrafi ve manevi temelini atmış; Kafkas teması, Lermontov’un “Demonu” (*Демон*, 1839) ve “Mtsyri”si (*Мцыри*, 1839) gibi takipçilere ilham vermiş, bölgenin mitik imgesini kalıcılaştırmıştır (Bagration-Muhraneli, 2011: 137-140).

“Кавказ подо мною. Один в вышине

Стою над снегами у края стремнины:

Орёл, с отдаленной подъемши вершины,

Парит неподвижно со мной наравне.
Отселе я вижу потоков рождение
И первое грозных обвалов движение.”
(А.С. Пушкин, “Кавказ”, 1829).

Türkçe çevirisi:

“Kafkas benim altımda. Yalnız yükseklikte
Karların üzerinde uçurumun kenarında duruyorum:
Kartal, uzak bir zirveden yükselerek,
Benimle aynı seviyede hareketsiz süzülüyor.
Buradan akarsuların doğuşunu görüyorum
Ve korkunç çığın ilk hareketini.”

Görselde sunulan bu metin, Kiril alfabesinin yenilikçi tipografik yeniden yorumuyla estetik bir bütünlük sergiler; özellikle *з, с, к - z, s, k* harflerinin farklı ve güçlü yorumlanmış formları ile son derece sıradışı *к-k* harfinin çarpıcı tasarımı – geniş yay formu ve keskin uçlarıyla dağların zirvelerini andıran – şiirin romantik dinamizmini ve Kafkas’ın heybetini görsel olarak somutlaştırarak fontun karakterini zirveye taşır; harf aralıkları (kerning) ve bağlam optimizasyonu, dizelerin amfibraki ritmini korurken, şiirsel akışı görsel bir melodiyle pekiştirir. İlk defa burada görülen Ebru sanatıyla işlenmiş kâğıt zemini – mermerimsi damarlı desenler, organik renk akışları (sarılar, yeşiller, kahverengiler), su bazlı soyut motifler – şiirin doğal vahşiliğini ve dağ nehirlerinin coşkusunu çağrıştırırken, fontun keskin hatlarını yumuşak bir doğallıkla bütünlüştürerek benzersiz bir uyum yaratır. Eskitilmiş doku, 19. yüzyıl elyazmalarını anımsatan soluk sarı tonlar ve ince lifli yapı ile zenginleşerek otantik bir derinlik katar. Kenar çerçevedeki koyu sarı-siyah renk geçişleri, Ebru zemininin akışkanlığına kontrastlı bir disiplin getirerek metni yükseltir; süslü “Кавказ” başlığı ve aşağıda imzasının köşelere simetrik oturması, çerçeve motiflerinin (geometrik giriftler) satır aralıklarına (leading) oranlı ölçeklendirilmesiyle tamamlanır, böylece tipografik tasarım geleneksel sanatları (Ebru) modern reproduksiyonla buluşturarak Puşkin’in romantik ruhunu zamansız bir estetik şölenle yeniden canlandırır.

Dijital uyumluluk çalışmaları kapsamında, harflerin yan boşluk ölçüleri (karakter metrikleri) ile temel aralıklandırma düzeni yeniden gözden geçirilmiş; özellikle kritik harf çiftlerinde (örneğin, а-в, ж-щ, п-р gibi harfler) özel boşluk

ayarlamaları yapılarak görsel denge güçlendirilmiştir. Bu optimizasyonlar, metin içinde doğal bir akış sağlamakla kalmamış, farklı ekran çözünürlüklerinde tutarlı bir okuma ritmi korumuştur. Dosya üretiminde ise karakter kodlamaları, tablo yapıları ve çıktı denetimleri titizlikle düzenlenmiş; böylece font, farklı süreçlerde denenmiş ve test aşamaları gözlemlenmiştir. Küçük beden testlerinde noktalama işaretleri ile rakamlar arasındaki optik uyum titizlikle doğrulanmış, harf hizalamaları farklı cümle kompozisyonlarında kontrol edilerek metin bütünlüğü sağlanmıştır. Bu çalışmalar, özellikle 8-12 punto aralığında yoğunlaşmış; noktalama geçişlerinde gereksiz boşluk birikimlerini önleyen mikro ayarlamalar yapılmış, rakamların gövde yüksekliğine oturumuyla satır ritmi korunmuştur. Farklı cümle yapılarında — kısa patlamalı ifadeler, uzun akıcı paragraflar, liste veya tablo düzenleri — harf hizalaması yeniden sınanmış; böylece font, her tür metin akışında tutarlı bir görsel denge sergileyerek profesyonel kullanım koşullarına tam uyum sağlamıştır.

Geliştirilen harflerin değerlendirmesi, tasarım ekranındaki ilk görsel kontrollerin ötesine geçerek öğrenci atölyeleri ve laboratuvar ortamlarında gerçekleştirilen pratik denemelerle zenginleştirilmiştir. Dijital testlerde telefon, tablet ve bilgisayar ekranlarında uzun paragraflar, kısa başlıklar ile ara yüz benzeri metinler denenmiş; özellikle 10-14 punto gibi küçük boyutlarda harflerin net okunabilirliği, satır içindeki akışkanlık, karakterlerin birbirinden kolay ayrımı gibi unsurlar öğrenci geri bildirimleriyle gözlemlenmiş ve notlar alınmıştır. Basılı denemelerde farklı kâğıt türleri üzerinde (mat, parlak, gazete kâğıdı) metin renginin dengesi, noktalama işaretleri ile ince harf detaylarının baskı sonrası algılanabilirliği kontrol edilmiş; bu süreçte öğrencilerle yapılan karşılaştırmalı okumalar, fontun günlük kullanımda ne kadar doğal ve yorulmadan okunur olduğunu ortaya koymuştur. Bu basit düzeyde ama sistematik çalışmalar — örneğin, haftalık laboratuvar oturumlarında farklı metin bloklarının yan yana test edilmesi — harflerin yeni yorumlarının hem ekran hem kâğıt ortamlarında tutarlı ve güvenilir sonuçlar verip vermediğini doğrulamış; böylece tasarım kararlarının pratik değerini somutlaştırmıştır.

Uygulama ve teknik süreçler doğrultusunda, sorun çıkaran karakterlerde biçimsel düzeltmeler yapılmış; metin akışını bozan boşluk aralıkları, kalınlık dengesini zayıflatan ince detaylar ve birbirine benzer harflerde ayrımı zorlaştıran formlar küçük ama etkili ayarlamalarla giderilmiştir. Öğrenci atölyelerinde belirlenen bu sorunlar — örneğin, м ile н arasındaki optik karışıklık ya da ж karakterinin satır sonlarındaki baskın duruşu — haftalık laboratuvar oturumlarında toplu tartışmalarla analiz edilmiş, her düzeltme öncesi/sonrası karşılaştırmalı metin provalarıyla doğrulanmıştır. Böylece final sürüm, dijital ekranlarda ve kâğıt baskılarda tutarlı bir okuma deneyimi sunan, okunabilirliği ön planda tutan, teknik açıdan sorunsuz ve görsel olarak dengeli bir font olarak tamamlanmıştır; bu akıcı iyileştirmeler, harflerin yeni yorumlarını günlük kullanım koşullarına uygun ve güvenilir kılan son dokunuşları oluşturmuştur.

Bu özenli ve kararlı çalışma, Kiril alfabesinin derin tarihsel mirasını öğrenci atölyelerinin canlı tartışma ortamlarında yeniden yorumlayarak dijital çağın taleplerini ustalıkla taşıdı; her harf üzerindeki ince ayarlar, el yazısının doğal akışkanlığı ile matbaa netliğinin narin dengesini buluşturdu, geleneksel formların çağdaş okuma ritmine uyumunu sağladı. Ortaya çıkan font, büyük iddialardan uzak durarak günlük kullanımda yorulmadan akıcı bir okuma deneyimi sunan, güvenilir bir tipografik yol arkadaşı olarak biçimlendi; uzun akademik makalelerde ritmik süreklilik sağlarken, kısa sosyal medya gönderilerinde ya da ara yüz metinlerinde bile karakter ayırt ediciliği ve görsel bir tanıyı korudu. Laboratuvar testlerinden doğan bu olgun sistem, rakamların metin içindeki doğal oturuşundan noktalama geçişlerinin sessiz uyumuna kadar her detayı düşünerek tamamlandı; böylece yazı tasarımının yalnızca estetik bir arayış değil, kültürel belleği geleceğe sessizce aktaran, her satırda tarihle bugünü buluşturan bir köprü görevi gördüğünü bir kez daha ortaya koydu — bu çalışma, her kullanımda o yolculuğun izlerini taşıyan, samimi bir miras olarak varlığını sürdürür.

Uygulama ve teknik süreçler sonucunda, bu özenli çalışma aynı zamanda Kiril alfabesinin öğrenciler tarafından daha yakından tanınmasını, araştırmacılar için de benzer bir aşinalık zemini oluşturmayı başardı; laboratuvar atölyelerinde harflerin tarihsel evrimini inceleyen genç eller, yazının köklü kültürünü içselleştirerek onu ezberden öte bir sevgi nesnesine dönüştürdü. Disiplinler arası katkı burada belirginleşti — tipografi, kaligrafi, dilbilim ve tasarım kesişiminde doğan tartışmalar, öğrencilerin odaklanma becerilerini keskinleştirirken edebî eserlere bakış açılarını zenginleştirdi; Dostoyevski ya da Puşkin satırlarını artık yalnızca okuma değil, her harfin ritmik dansını duyumsama gözüyle yorumlamaya başladılar. Bu süreç, kültürel mirasın soyut bir bilgi yığından samimi bir bağa evrilmesini sağladı; öğrencilerde uyanan bu sezgisel yakınlık, gelecekteki yaratıcı çalışmalarında Kiril yazısının ruhunu taşıyacak bir ilham kaynağı olarak kalıcı iz bıraktı.

5. Bulgular ve Değerlendirme

Bu çalışmada geliştirilen Kiril yazı tipi, tarihsel tipografik mirasın birikiminden beslenen ancak günümüzün sade kullanım taleplerine göre yeniden düzenlenmiş bir yaklaşımla, öğrenci atölyelerinin emekleriyle ortaya konmuştur. Tasarım sürecinde Kiril harflerinin temel anatomik yapısı, karakterler arası doğal uyum ve metin akışında ritmik bir süreklilik yaratan biçimsel denge özenle gözetilmiş; matbaa geleneğinin net ve düzenli çizgisi, el yazısının doğal akışı ile ölçülü biçimde harmanlanarak tasarıma yansıtılmıştır. Bu yaklaşım, yalnızca tekil harflerin görünümünü değil, uzun cümlelerde satır içi birlikte çalışabilme yeteneğini de merkeze alarak ilerlemiş; örneğin, ж, ш gibi karmaşık harflerde geleneksel izler korunurken küçük beden okunabilirliği için sadeleştirmeler yapılmış, böylece font günlük metinlerden akademik çalışmalara kadar pratik bir uyum sağlamıştır. Laboratuvar ortamlarında yapılan denemeler, bu bütüncül yaklaşımın ekran ve kâğıt üzerinde tutarlı sonuçlar verdiğini göstermiş; tasarımın iddialı olmaktan uzak, işlevsel ve samimi karakteri burada belirginleşmiştir.

Geliştirilen fontun niteliği, tasarım ekranındaki ilk görsel incelemelerin ötesine geçerek öğrenci laboratuvarlarında gerçekleştirilen el yazısı ve basılı denemelerle pratik biçimde test edilmiştir. Bu testlerde okunabilirlik, harflerin birbirinden net ayrımı, boşluk aralıklarının doğal dengesi ile genel görsel uyum gözlemlenmiş; telefon ekranından kitap sayfasına, kısa başlıklardan uzun paragraflara kadar farklı boyutlar ve kullanım durumlarda performansı öğrenci geri bildirimleriyle değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan bulgular doğrultusunda metin akışını bozan küçük biçim farklılıkları ile boşluk uyumsuzlukları sade düzeltmelerle giderilmiş; böylece çalışmanın son hali, ekran ve kâğıt ortamlarında yorulmadan okunan, günlük kullanımda samimi bir güvenilirlik sunan pratik bir araç olarak tamamlanmıştır.

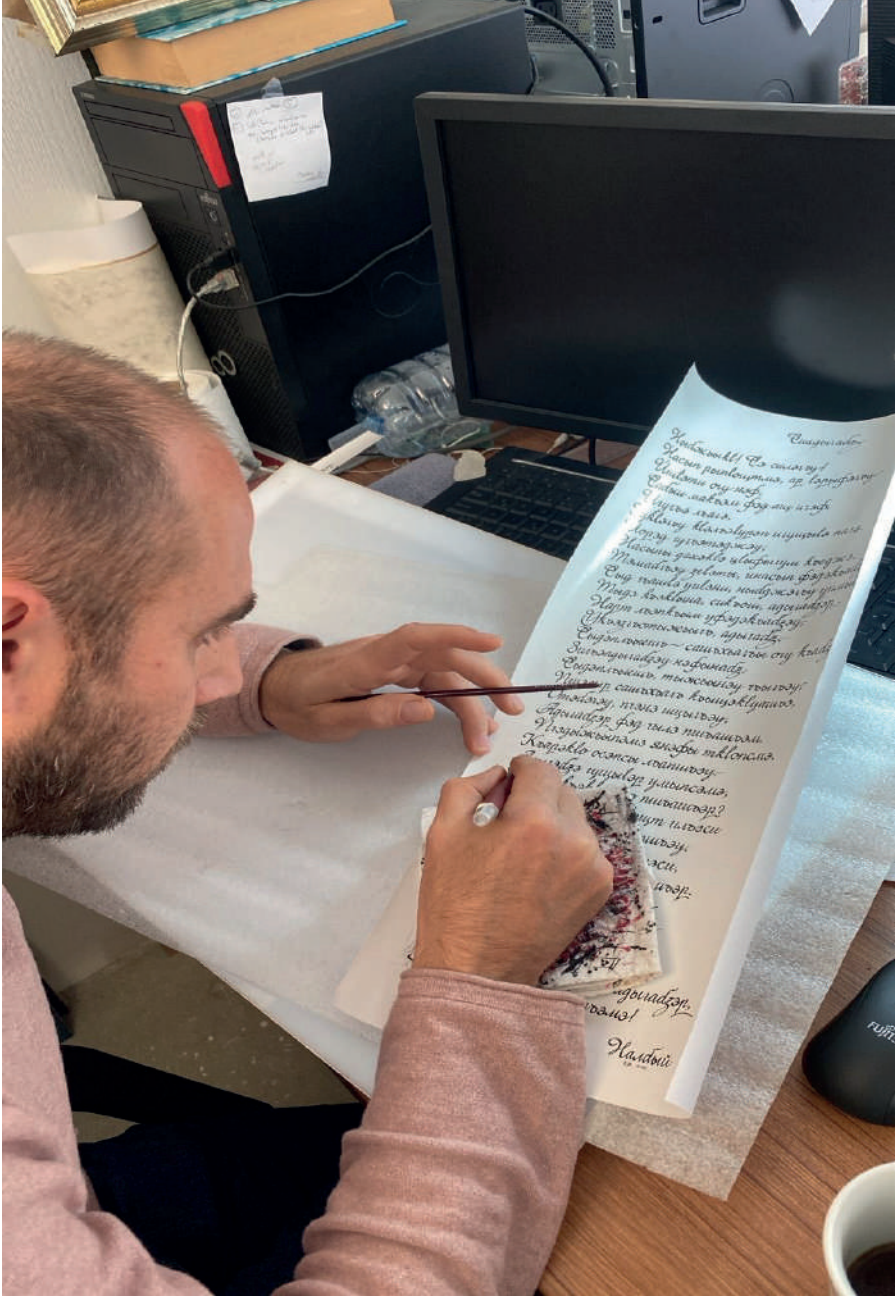
Geliştirilen çalışmanın estetik ve anlam içerik potansiyeli, yeni harf yorumlarıyla oluşturulan edebî metinler ve şiir örneklerinde doğal biçimde ortaya çıkmıştır.

Bu metinler, fontun satır içindeki ritmini, okuma rahatlığını ve kültürel ifade gücünü günlük denemelerle ölçmek amacıyla öğrenci atölyelerinde hazırlanmıştır. Dolayısıyla Puşkin'in ritmik dizelerinden çağdaş Slav şiirine kadar geniş bir yelpazede geleneksel Kiril formlarının modern edebî kullanımında samimi bir yenilik kazanması sağlanmıştır. Özellikle harflerin taşıdığı anlam katmanları — örneğin, ж karakterinin tarihsel ağırlığı ya da ш'nin akıcı kıvrımı — şiirsel dizelerde sessiz bir ritmik akış yaratırken görsel vurgular oluşturmuş; edebî eser pasajlarında satır sonlarındaki doğal duraklamalar, fontun teknik bir araçtan öte, yaratıcı yazım için sade ama derin bir ifade alanı olarak işlev gördüğünü göstermiştir. Laboratuvar oturumlarında gerçekleştirilen bu denemeler, öğrencilerin Kiril metinlerini yorulmadan okumasını, her harfin kültürel hafızayı canlandırarak kolay algılanmasını sağlamış. Böylece yeniden yorumlanan harfler, edebî eserlerde yalnızca okunur değil, satır aralarındaki şiirsel nefesi hissettiren bir ortak haline gelmiştir.

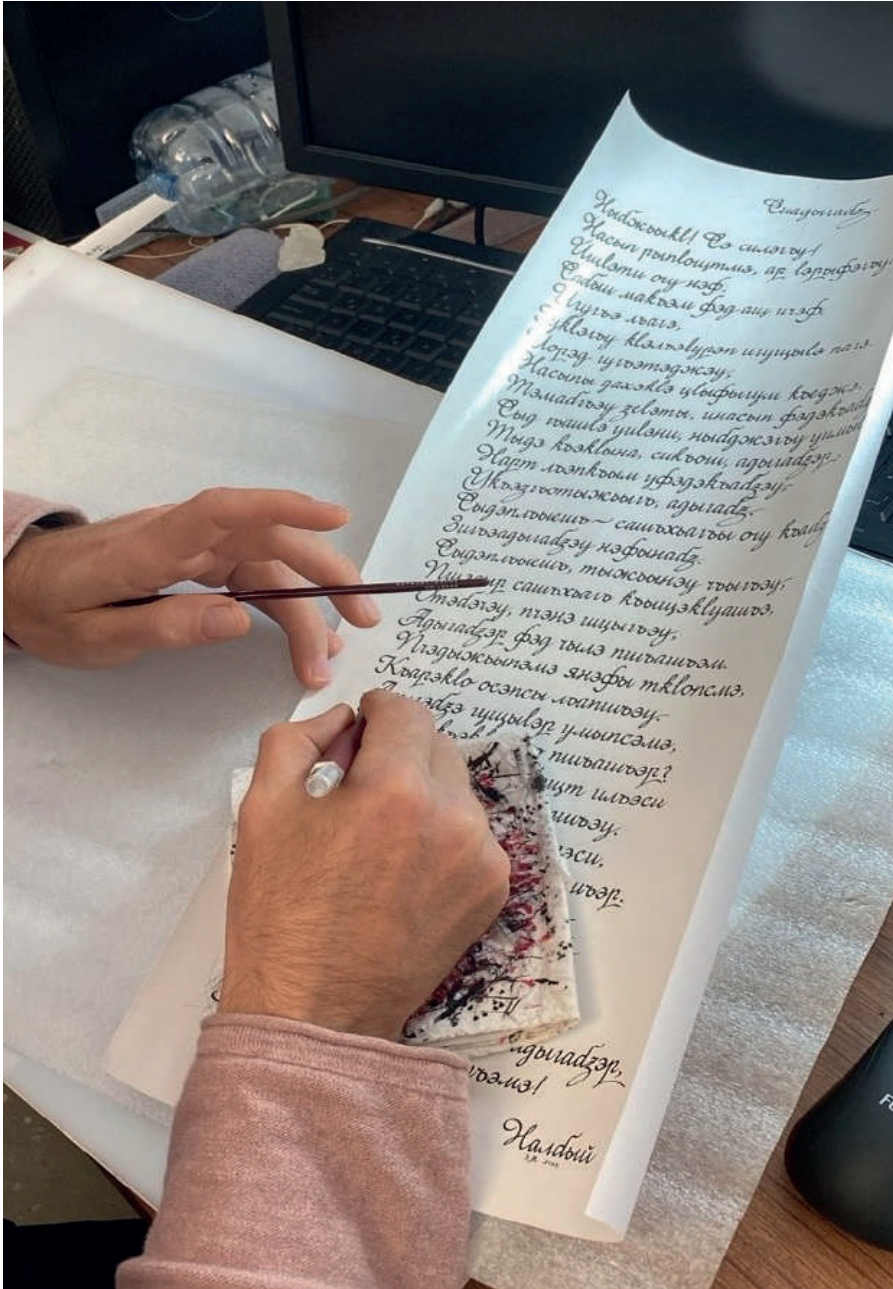
Çalışmanın ortaya koyduğu temel sonuç, Kiril alfabesi için özgün bir yazı tipi geliştirmenin yalnızca teknik çizim ve dosya üretiminden ibaret olmadığı; öğrenci atölyelerindeki kaydedilen haftalık emekler, el yazısı örneklerinden matbaa formlarına uzanan tarihsel referansların titiz analizi, tasarım ilkelerinin kuramsal çerçevesi ve laboratuvar denemeleriyle desteklendiğinde akademik temele oturan, günlük kullanımda pratik değer taşıyan bir model haline gelebileceğidir. Bu özenli süreç, estetik çekiciliği (harflerin doğal ritmi), okuma rahatlığını (küçük beden netliği, satır akışkanlığı) ve teknik uyumluluğu (el yazısı performansı, karakter metrikleri) birlikte gözetken somut bir örnek üretmiştir. Örneğin, ж ve ш gibi karmaşık harflerde geleneksel izlerin modern sadelikle dengelenmesi, fontun akademik metinlerde ve dijital platformlarda ara yüzlerde samimi bir uyum sağlamasını mümkün kılmıştır. Laboratuvar testleriyle yeniden yorumlanan harfler, Kiril tipografisi alanında yürütülecek gelecekteki tasarım ve araştırma çalışmalarına sade, tekrarlanabilir bir yol haritası sunmaktadır. Ayrıca öğrencilerde uyanan Kiril yazısına dair sezgisel yakınlık ise çalışmanın disiplinler arası katkısını pekiştirerek edebî eserlere bakış açısını zenginleştiren kalıcı bir öğrenme deneyimine dönüştürmüştür.

Bu özenli süreç aynı zamanda gelecekteki Kiril tipografi çalışmalarına somut bir miras bırakmış; öğrenci atölyelerinde şekillenen harfler, yalnızca teknik bir çıktı değil, disiplinler arası bir öğrenme modelinin canlı örneği olarak varlığını sürdürmektedir. Laboratuvar tartışmalarından doğan tasarım kararları — ж harfinin kıvrımlı tarihsel izini modern sadelikle dengeleme ya da ш'nin akıcı geçişlerini ekran uyumluluğuna uyarlama gibi — gelecek araştırmacılara tekrarlanabilir bir yöntem sunarken, öğrencilerde Kiril yazısının kültürel derinliğini sevgiyle kavrama deneyimini kalıcılaştırmıştır. Bu birikim, edebî metinlerden dijital ara yüzlere uzanan geniş bir kullanım alanını kapsayan fontun, Slav yazı geleneğini

21. yüzyıla taşıyan sade ama etkili bir köprü haline gelmesini sağlamış; böylece çalışma, harflerin ötesinde bir kültürel diyalog ve yaratıcı ilham platformu olarak işlev görmeyi başarmıştır.

Resim 15. Benim Adigecem adlı Adige şiiri yazımı

Resim 16. Benim Adigejem adlı Adige şiiri harfler

Görsellerde (**Resim- 15** ve **Resim- 16**) belgelenen bu sahne, sanatçının yeni Kiril font projesi kapsamında Adige (Çerkes) dilinde bir şiiri uzun bir rulo kâğıt üzerine elle yazma sürecini samimi bir şekilde yakalayan etkileyici bir yaratım anıdır. Adige dili (Çerkes dili), kuzeybatı Kafkas dil ailesinin bir temsilcisi olarak Kiril alfabesinin zengin bir uyarlamasını kullanır; standart 33 harfli Rusça setinin çok ötesinde, dilin karmaşık fonetik yapısını karşılamak üzere 66 harften oluşan genişletilmiş bir Kiril karakter külliyatı benimser. Bu yüzden de ünsüz yığınlarının yoğun kelime akışları ile özel sesli varyasyonlar için diyakritik işaretler (yumuşak işaret – ь ve sertlik işareti - ь, bölgesel seslendirme-ağız yapısı işaretleri ve ek ünsüz formları) barındırır. Harf diziliminde п, т, к gibi dikey vuruşlu sessizlerin keskinliği a, o, y gibi yuvarlak seslilerin akıcı kıvrımlarıyla dengelenirken, dilin dağlık coğrafyadan kaynaklanan sert ünsüz ritmi terminallerin kıvrımlı uzantılarını öne çıkarır. Dolayısıyla bu geniş küme, milli marşın epik coşkusu ve geleneksel şiirlerin lirik soluğunu taşıyan metinlerde alfabenin esnekliğini somutlaştırır. Böylece Adigece, Kiril’in standart formunu Kafkas fonetiğinin dinamik nefesiyle genişleterek tipografik denemelerde kültürel derinlik taşıyan bir ifade katmanı oluşturur. “Benim Adigecem” (*Суадыгабэ*) adlı şiir Adige edebiyatında çok bilinen mısralar olup, yazarı ünlü şair olan Kuyeko Nalbıy (1938-2007), Adige (Çerkes) edebiyatının modern dönemdeki en bilinen simalarından biri olarak Kafkasya’nın yerli kültürünün edebî ifadesini zirveye taşıyan bir yazar, şair ve dramaturgdur. 1960’lı yıllardan itibaren yaklaşık kırk yıla yayılan yaratıcı kariyerinde şiir, roman, tiyatro oyunu ve çocuk edebiyatı türlerinde onlarca eser vererek Adige dilinin zengin semantik katmanlarını, folklorik motiflerini ve Adige habze geleneği olarak bilinen ahlak felsefesini ustalıkla dokumuş, böylece milli kimliğin hafızasını nesiller arası bir köprüye dönüştürmüştür. Adige Dram Tiyatrosu sahnelerinde hayat bulan oyunları – “Suyun Aldığı Tere” (*Пицъуэ мыжъы теи*, 2013), “Pşı-Vork Savaşı” (*Пишы-Ворк ыдыдзэкI*, 1985), “Atalarımızın Şarkısı” (*Нанэм и ылархуэр*, 1980-1999) gibi – tarihsel travmaları ve epik yiğitlik destanlarını trajik bir estetikle işlerken, “Ölülerin Kadehi” (*Хьадэхэр къадэх*, 1980-1981) gibi anıtsal romanında on yedi edebî eseri bir araya getirerek Meşfeş ile Gupse dansları üzerinden ulusal ritüellerin metafizik derinliğini aydınlatmış. Buna ilaveten düzyazılarına geçişiyle sofistek realizmin prizmasından aydınlık-karanlık diyalektiğini tahlil eden “Zekomez” (*Зекьомэз*, 1970-1981) nesri, edebiyatının yenilikçi ve çağdaş boyutunu gözler önüne sermiştir (Mamirokho, 2013). Hem Adigece hem Rusça kaleme aldığı eserlerdeki dilsel uyum ve anlatıcı ustalığı, onu çağdaş Adige edebiyatçıları arasında zirveye taşımış, iyiliğinin naif ama kudretli dile getiricisi ve pedagojik bir sanatçı olarak temsil ettiği Adige kültürünü yükseltmiş. Nitekim 2013’te Adige Cumhuriyeti’nde “Kuyeko Nalbıy Yılı” ilanı ile taçlandırılan 75. doğum günü vesilesiyle yayımlanan sekiz ciltlik külliyatı, “Umudun Alacakaranlığı”

(*Шыгуытхъэ къадэн, 1993*) adlı belgeselinin senaryosuyla birleştiğinde, diasporik Çerkes topluluklarında – özellikle Türkiye’deki derneklerde – anma etkinlikleri yoluyla sürdürülen mirasını, post-kolonyal bir direniş estetiği olarak pekiştirmektedir (Mamirokho, 2013). Şiir Adige dilinde şu şekildedir:

“Сиadyгабз”

“Ныбжык! Сэ силэгъу!
Насып рыпшоцтмэ, ар лэрыфэгъу.
Ишлэти огу нэф.
Сабыи макъэм фэд ащ ичэф.
Игугъэ лъагэ,
Гуклэгъу клэльэурэп игушылэ пагэ.
Иорэд гугъэтэджэу,
Насышы дахэклэ цыфыгум къеджэ.
Тэмабгъэу зелэты, инасып фэдэкъабзэу,
Сыд гъашлэ уилэни, ныбджэгъу уимылагъэмэ?
Тыдэ къэкына, сикъош, адыгабзэр,
Нарт лъэпкъым уфэдэкъабзэу,
Укъэзгъотыжыгы, адыгабз.
Сыдэплыешь – сашъхагы огу къабзэр
Зигъадыгабзэу нэфынабз.
Сыдэплыешь, тыжынэу чыгыгъэу,
Пщэсыр сашъхагъ къыщэклуашгэ,
Отэбэчэу, пчэнэ ищыгъэу,
Адыгабзэр фэд чылэ пшъашгэм.
Пчэдыжыпэмэ янэфы тклопсмэ,
Къарэкло осэпсы лъапшгэу.
Адыгэбзэ гушылэр умыпсэмэ,
Тыдэ укъэкыгы о пшъашгэр?”

Згъэш лагъи згъэш лэшт илъэси
Къарэк 10 осэпсы лъапшгъэу.
1эпэ закъок 1э огум унэрэси,
Къэбгъэгущы 1эн о, пшьашгъэр.
Къэгущы 1эн фэмыщы 1эу,
Гъэш 1эн насып ыгъотыгъэу:
Адыгабзэм урэгущы 1эшъ,
Адыгабзэм псэ кыуитыгъэу.
Тыдэ къэк 1ына, сикъош, адыгабзэр,
Адыгэмэ зэхамылъхъагъэмэ!..”

Türkçe çevirisi şu şekildedir:

“Benim Adigecem”

“Benim Adigecem

Genç! Benim yaşımda!
Şans-kısmet diyeceksen, bu uygundur.
Aydınlık gökyüzü gibidir.
Küçük bebek gibi onun neşesi
Umutları yüksek,
Merhamet dilenmiyor onun sözleri kibirli.

Onun şarkısı yürekleri çoşturuyor,
Güzel bir talih gibi insanın kalbini okuyor,
Kartal kanadı gibi yükseliyor, şans-kısmeti gibi,
Ne gibi yaşamın olurdu arkadaşın olmasaydı?
Nereden gelirdi, dostum, Adigece,

Nart soyuna benziyorsun,
Seni tekrar buldum, Adigece.
Yukarı bakıyorum—tertemiz gökyüzü başımın üstünde,
Adigece ışıltılı.
Yukarı bakıyorum, gümüş bir ağaç gibi,
Bulutlar tepemde dolaşiyor,
Söğüt çubuğu gibi ince belli,
Adigece köy kızlarına benziyor.
Seher vakti ışık damlaları gibi,
Geliyor su damlası gibi bilekleriyle
Adigece sözcükleri kutsamassan,
Nereden geldin sen kız?
Yaşadıklarımda yaşayacağım yıllarda,
Geliyor su damlası gibi bilekleriyle
Tek bir parmakla bile gökyüzüne ellersen,
Konuşturursun sen, kızı,
Konuşmaya tahammül edemeden,
Ömür boyu şans-kısmet buldun:
Adigece konuşuyorsun,
Adigece sana can vermişken.
Nereden gelirdi Adigece,
Adigeler tarafından oluşturulmasaydı!...

Sevgili ülkemiz, canımız
Adige toprağımız, ebediyen bizim olsun
Tek bir aile gibi bütün halklar
Uyum içinde yaşasın

Nakarat:

İyiliğe yönel ve ilerle
Cumhuriyetimiz güzel yuvamız.
Geliş, yüksel,
Cumhuriyetimiz, bizim büyük umudumuz,
Halkına yaşanmışları anlat.

Dünyanın eşsiz bir yerini,
Atalarımız bizim için seçtiler.
Onların yiğitlikleri ve şöhretleri,
Yüzyıllarca birbirlerine aktardılar

Nakarat:

İyiliğe yönel ve ilerle,
Cumhuriyetimiz güzel yuvamız.
Geliş, yüksel,
Cumhuriyetimiz, bizim büyük umudumuz,
Halkına yaşanmışları anlat.

Artık büyük acılar çekmeden,
Parlak güneşin altındasın.
Rusya'nın bir parçası olarak,
Orada artık ruhen de özgürsün.

Nakarat:

İyiliğe yönel ve ilerle
Cumhuriyetimiz güzel yuvamız.
Geliş, yüksel,

Cumhuriyetimiz, bizim büyük umudumuz
Halkına yaşanmışları anlat.

Sonsuza dek var olduğumuz sürece,
Biricik toprağımız da var olacak.
Gökyüzümüz ve güneşimiz de,
Bizimle birlikte olacak.

Nakarat:

İyiliğe yönel ve ilerle
Cumhuriyetimiz güzel yuvamız.
Geliş, yüksel,
Cumhuriyetimiz, bizim büyük umudumuz
Halkına yaşanmışları anlat.”

Resim- 15 ve **Resim- 16** da yer alan şiir çalışması, modern atölye ortamında geleneksel el işçiliğinin dijital tasarımla kesişimini simgeleyerek Kafkasya'nın zengin sözlü mirasını görsel bir yeniden doğuşa dönüştürür. Bu sahne, sanatçının yoğun konsantrasyonunu ve titiz tekniğini ön plana çıkarırken, bu süreç tipografik sanatın görsel niteliğini ve kültürel derinliğini vurgular; arka plandaki bilgisayar ekranı ile malzeler gibi unsurlar, çağdaş yaratıcılığın günlük ritmini yansıtır. Bu belge, harflerin evrimini somutlaştıran nadir bir kayıt olarak Adige şiirinin epik ritmini kalemin her darbesiyle canlandırır ve izleyiciyi o anın yaratıcı büyüsüne ortak eder.

Benim Adigececm adlı Adige şiiri, kuzeybatı Kafkas dillerinin Abhaz-Adige koluna ait Kiril alfabesiyle yazılan bu uzun metin, Kafkasya'nın en eski sözlü edebiyat geleneklerinden birini temsil eder. Genellikle doğa, yiğitlik, dans ritimleri, diaspora acısı ve etnik kimlik temalarını işleyen halk destanları veya modern ozanların (örneğin, Asker Hadagat, Adil Savır, Tembot İlmurza) eserleri şeklinde şekillenir – rulo formatı, geleneksel nart destanlarını veya savaş sonrası sürgün özlemini anımsatarak epik bir hacim sunar. Fotoğraftaki metin, muhtemelen “Хабзэ” (Adige kültürel kodu, onur ve gelenekler) gibi belirgin kelimelerle başlayan bir parça olup, Kafkas savaşları sonrası diaspora bağlamında özgürlük,

toprak ve nesil sürekliliği vurgular. Ayrıca ünsüz yoğunluğu (пц, ш, жъ, къ) yeni fontun zenginliğini test etmek için ideal bir malzeme oluşturur. Bu seçim, önceki Puşkin'in *Kafkas* şiiri ve Putin alıntılarıyla paralellik kurarak Kafkas edebiyatının romantik-modern sentezinde konumlandırır; Adigece'nin fonetik karmaşıklığı, harf formlarının kültürel uyumunu ortaya koyar.

Resim- 15 ve **Resim- 16'** ya bakıldığında sanatçı, masaya yayılmış uzun kâğıt rulosunu (hafif transparan, dokulu, muhtemelen Ebru veya eskitilmiş malzeme) sol eliyle sabitlerken, sağ eliyle ince uçlu kalem fırçasını (mürekkep kalemi veya süslü fırça) ritmik ve kontrollü hareketlerle yönlendirerek satır satır ilerliyor. Odaklanmış bakışları, hafif öne eğik duruşu ve parmaklardaki hassas baskı, her harfin mükemmelliğini garanti altına alan bir ustalık sergiler – kâğıdın uç kısmındaki belirgin dizeler, şiirin akışını ve fontun el yazısı uyarlamasını gösterir. Yeniden yorumlanan harflerinin güçlü formları ile sıradışı к harfinin çarpıcı tasarımı burada da belirginleşirken, Adigece ünsüz kümelerinde (örneğin, пцхъ, гъуажъ) dağların keskinliğini ve şiirin cesur ritmini görsel olarak somutlaştırır. Uzun rulo formatı epik akışı destekleyerek harf aralıkları (kerning) ve satır yükseklikleri (leading) doğal bir uyum yakalar. Kâğıdın organik dokusu mürekkebin emilimini zenginleştirirken, henüz tamamlanmamış kenar çerçeve için ayrılan geniş boşluklar simetrik bir kompozisyon vaat eder; bu sahne, dijital font tasarımı geleneksel Kafkas el sanatıyla buluşturan yenilikçi sürecin zirvesi olarak Adige şiirinin ruhunu çağdaş bir estetikle ölümsüzleştirir.

5.1. Ortaya Çıkan Fontun Özellikleri

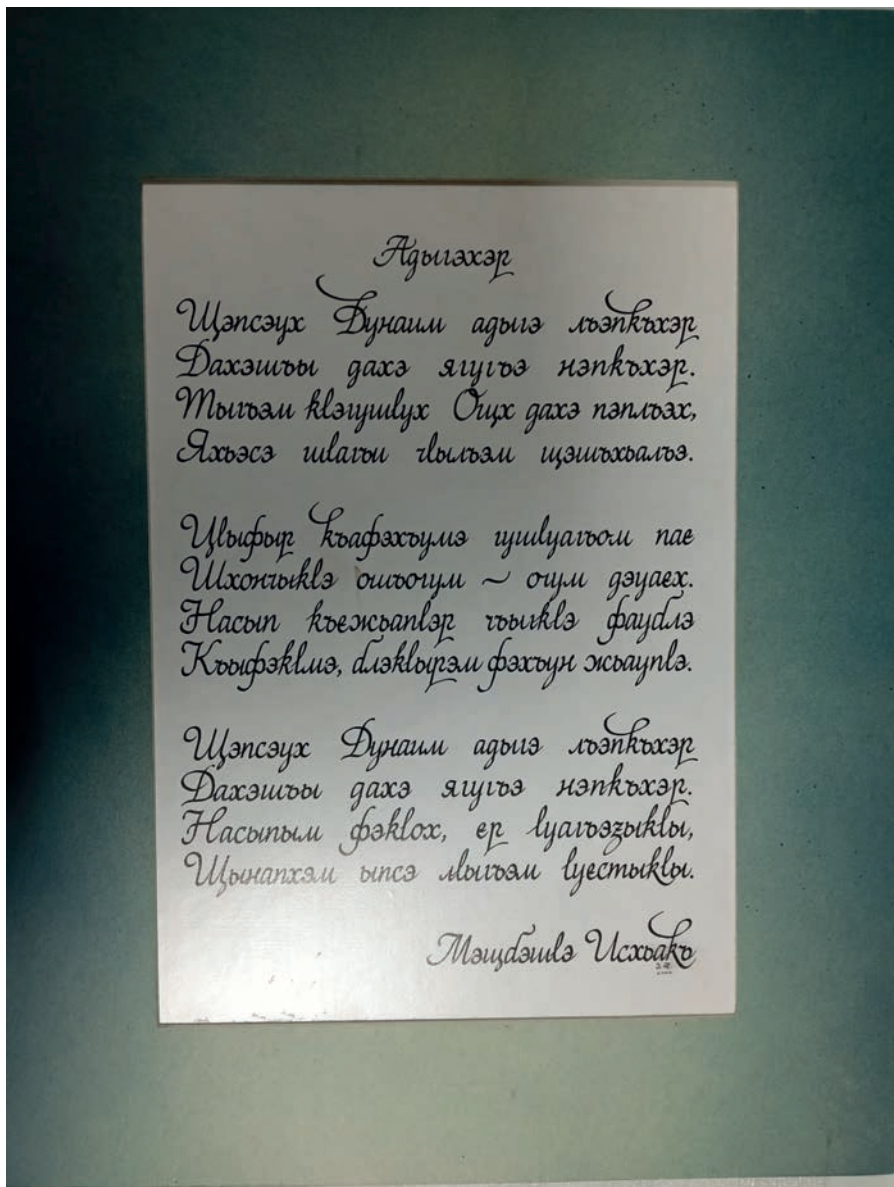
Geliştirilen yazı tipi, Kiril alfabesinin tarihsel birikimini ve yapısal mantığını temel alarak günümüzün sade okuma beklentilerine uyumlu biçimde yeniden düzenlenmiş bir tasarım olarak öğrenci atölyelerinde şekillenmiştir. Tasarım dili, metin akışında doğal bir rahatlık yaratan net ve açık formlar, font ailesi boyunca tutarlılık sağlayan ortak bir biçim iskeleti ve el yazısından gelen ince izlerin ölçülü kullanımıyla tanımlanmış; örneğin, ж, ш gibi karmaşık harflerde geleneksel kıvrımlar korunurken küçük bedenlerdeki okunabilirlik için geometrik sadelik eklenmiştir. Bu yaklaşım, fontun akademik metinlerde yorulmadan okunan, nötr ve güvenilir bir araç olarak işlev görmesini sağlarken, grafik tasarımlar veya dijital ara yüzlerde samimi bir görsel kimlik sunmasını mümkün kılmıştır; günlük kullanımda pratik ve tanıdık bir denge yakalanmış, uzun paragraflarda ritmik akış korunmuştur. Laboratuvar denemeleri sırasında yapılan ince ayarlar — harf aralıklarının doğal dengesi, vuruş kalınlıklarının yumuşak geçişi — fontun ekran ve kâğıt ortamlarında tutarlı sonuçlar vermesini sağlamış. Böylece çalışma, iddialı olmaktan uzak, işlevsel bir tipografik çözüm olarak tamamlanmıştır.

Harf tasarımında okunabilirlik temel öncelik olarak benimsenmiş; birbirine benzer karakterlerin karışmasını önleyen ince detaylar, iç boşlukların ferahlığı ve metin dokusunun doğal dengesi öğrenci atölyelerinde özenle gözetilmiştir. Büyük harfler, başlık kullanımında güçlü ama abartısız bir duruş sergileyecek biçimde dengeli oranlarla oluşturulmuş, küçük harfler ise satır akışını bozmadan ritmik ve tutarlı bir çizgi yapısıyla şekillendirilmiştir. Örneğin, м ile н harfleri arasındaki optik farklar mikro ayarlarla güçlendirilmiş, uzun cümlelerde yorulmadan okuma sağlanmıştır. Rakamlar ile noktalama işaretleri, metin içinde sessizce yerini alırken seçilebilirliği koruyan, genel estetik dil ile uyumlu basit formlarla tasarlanmış; virgülün yumuşak oturuşu ya da rakamların gövde yüksekliğine uyumu gibi detaylar günlük kullanımda pratik bir rahatlık sunmuştur. Harflerin akıcı kıvrımları ve doğal eğrilikleri, yürütülen kaligrafi analizleri temel alınarak geliştirilmiş; bu yaklaşım yazı tipinin görsel karakterini belirleyen samimi bir referans olmuş, çizgi akışının yönü ile kıvrımların sürekliliği korunarak el yazısı kökenli ritim modern çerçeveye taşınmıştır. Laboratuvar denemeleri sırasında yapılan bu ince işçilik, fontun hem ekran hem kâğıt üzerinde tanıdık ve güvenilir bir his uyandırmasını sağlamış; iddialı olmaktan uzak, sade bir tipografik uyum hedeflenmiştir. Elde edilen kaligrafik formlar dijital ortama aktarılırken, el yazısının doğal akışını koruma ile modern okuma rahatlığı arasında özenli bir denge kurulmuştur. Bu süreçte harflerin iç yapısı, boşlukların ferahlığı, karakterler arası mesafeler ve satır ritmi gibi unsurlar öğrenci atölyelerinde titizlikle gözden geçirilmiş; örneğin, kıvrımlı geçişlerde optik uyum için küçük düzeltmeler yapılmış, böylece ekran ve kâğıt üzerinde tutarlı bir his sağlanmıştır. Font örneklerinin sunumunda Ebru desenleri tercih edilmiş. Bu geleneksel sanatın akıcı ve organik dokusu, fontun kaligrafik ruhuyla uyumlu bir arka plan oluşturmuş, metinleri sıradan teknik provalardan çıkarıp görsel bir bütünlük kazandırmıştır. Ebru'nun damla damla dağılan maviler, kırmızılar ve altın tonları, harflerin kıvrımlarını sararak nostaljik bir atmosfer yaratmış; sunumlar bu sayede yalnızca form analizi değil, kültürel bir deneyim sunmuş, fontun kökenlerini hissettirmiştir. Bu sade ama etkili yaklaşım, fontun teknik bir araç olmanın ötesinde, kültürel izler taşıyan samimi bir tasarım ürünü olduğunu vurgulamış; farklı boyutlarda okunabilirliği desteklerken estetik sakinliği de gözeterek günlük kullanım için pratik bir uyum sağlamıştır.

Fontun karakteri, matbaa geleneğinin düzenli ve çoğaltılabilir yapısını el yazısının doğal akışıyla ölçülü biçimde birleştiren sade bir dengeye dayanır. Bu sentez, öğrenci atölyelerindeki günlük harf çalışmaları sırasında adım adım şekillenmiş; el yazısı etkisi tüm sistemi domine edecek kadar yoğun değil, yalnızca ж, ш, ы gibi belirli harflerde organik kıvrımlar, bitiş formları veya hafif akış hissi şeklinde kontrollü dokunuşlarla sınırlanmış. Böylece geleneksel izler korunurken modern metin dizgisi için gereken netlik ve düzen sağlanmıştır. Laboratuvar oturumlarında yapılan basit denemeler — uzun cümle provaları, kısa başlıklar — bu

yaklaşımın paragraflarda ritmik bir huzur yarattığını, afiş veya notlarda ise tanıdık bir samimiyet sunduğunu ortaya koymuş; iddialı bir sistem olmaktan uzak, günlük kullanımda pratik bir rahatlık hedeflenmiştir. Teknik yapısı, dijital ekranlarda farklı boyutlarda tutarlı görünecek şekilde düzenlenmiş; harf hizalamaları, yan boşluk ölçüleri ve karakter geçişleri metin dokusunu destekleyecek biçimde gözden geçirilmiş, telefon ekranından kitap sayfasına kadar değişen koşullarda doğal bir okuma akışı korunmuştur. Bu sade optimizasyonlar, haftalık atölye testlerinde yorulmadan okunan bir ritim yaratırken, kısa metinlerde de biçimsel uyumu bozmadan işlev görmesini sağlamış; sonuçta font, kapsamlı bir araştırma projesi değil, öğrenci ellerinde filizlenen basit düzeyde ama kullanışlı bir tipografik araç olarak tamamlanmıştır.

Fontun bu sade karakteri, öğrenci atölyelerindeki haftalık harf provalarının doğal bir uzantısı olarak günlük kullanımda samimi bir rahatlık sunmuş; uzun akademik metinlerden kısa dijital notlara, hatta el ilanı veya sosyal medya gönderilerine kadar farklı bağlamlarda sessizce işlev görerek Kiril yazısının tarihsel ruhunu modern okuma alışkanlıklarına kolaylıkla taşımıştır. Laboratuvar oturumlarında yapılan basit karşılaştırmalı okumalar — örneğin, Puşkin dizeleriyle yan yana test edilen paragraf blokları — el yazısı dokunuşlarının baskın olmadan metin akışını zenginleştirdiğini, matbaa netliğinin ise telefon ekranlarında bile küçük bedenlerde güvenilir bir temel oluşturduğunu ortaya koymuş. Özellikle ы veya ь gibi karakterlerdeki ince kıvrımlar satır ritmini bozmadan tanıdık bir huzur katmış, м ile н harfleri arasındaki optik karışıklık ise haftalık düzeltmelerle giderilmiştir. Bu sade sentez, tasarım sürecinin emeklerini pratik olarak somutlaştırmış; öğrencilerde Kiril harflerine dair sezgisel bir yakınlık uyandırarak gelecekteki çalışmalarına, edebî metinleri yeniden okuma isteğiyle ilham vermiş, atölye defterlerinde filizlenen bu deneyim kalıcı bir öğrenme izi bırakmıştır.

Resim 17. Meşbaşe İshak'ın Adigeler adlı şiir çalışması

Адылэхэр

Цэнсэүх Дунашм адылэ лэпкэхэр
 Дахэишты дахэ яуиэ нэпкэхэр.
 Мыиэи клэуиулух Оух дахэ нэпкэх,
 Ахэсэ иларти илыиэи цэишхвалыэ.

Улыфур Крафэхуиэ уиуларти нае
 Шхонтыклэ оишхуи ~ оуи дэуаех.
 Фасын крешванлэр тоыклэ фрудиэ
 Крэфэхлиэ, диклорэи фэхуи икванлэ.

Цэнсэүх Дунашм адылэ лэпкэхэр
 Дахэишты дахэ яуиэ нэпкэхэр.
 Фасынтыи фэхлох, ер луарэзыклы,
 Шыманхам ынсэ лыиэи лустыклы.

Мэудэиуэ Исхак

Resim 18. Meşbaşe İshak'ın Adigeler adlı şiiri harfler

Resim- 17 ve **Resim- 18**'e bakıldığında, Kiril alfabesinin bu yeni font yorumu, Kafkas coğrafyasının dil ve kültür mozağında köklü bir yere sahip geleneksel yazım sisteminin estetik ve anlam açısından yeniden üretimini yansıtır. Bu yaklaşım, alfabenin tarihsel evrimini modern bir estetik duyarlılıkla harmanlayarak görsel bir yorumlama, anlamlandırma (hermeneutik) alanı açar. **Resim- 17** ve **Resim- 18** yer alan Adige dilinde yazılmış “Adigeler” (*Адыгэхэр*) adlı şiir aşağıda verilmektedir;

“Адыгэхэр”

(Мэщбэш1э Исхъакъ)

“Щэпсэух Дунаим адыгэ лъэпкъхэр

Дахэшъы дахэ ягугъэ нэпкъхэр.

Тыгъэм к1эгущ1ух. Ощх дахэ пэплъэх,

Яхъэсэ ш1агъи ч1ыльэм щэшъхьальэ.

Щыфыр къафэхъумэ гуш1уагъом пае

Шхончык1э ошъогум – огум дэуаех.

Насып къежъап1эр чыгк1э фаублэ

Къыфэк1мэ, блэк1ырэм фэхъун жъауп1э.

Щэпсэух Дунаим адыгэ лъэпкъхэр

Дахэшъы дахэ ягугъэ нэпкъхэр.

Насыпым фэк1ох, ер1уагъэзык1ы,

Щынапхэм ыпсэ л1ыгъэм1уестык1ы.”

Şiirin Türkçe çevirisi;

“Adigeler”

“Yaşıyor dünyada Adigeler,
Güzel mi güzel umutları var.
Güneşe sevinerek bereketli yağmuru bekliyorlar.
Ektikleri ekinler de başak veriyor.
Çocukları doğunca mutluluktan,
Tüfikle göğe doğru ateş ederler.
Şans getirsin sübyana diye ağaç dikerler
Eğer yetişirse, gelen geçene gölge olsun diye.
Yaşıyor dünyada Adigeler,
Güzel mi güzel umutlarıyla.
İyiliğe yönelerek kötülüğü uzaklaştırırlar,
Korkağın canını ise yiğitlik yakar.”

Kafkasya’da Kiril alfabesi, 1920’lerin sonu ve 1930’lu yılların Sovyet dil politikalarıyla sistematik bir dönüşüm yaşamış, Abazaca, Adigece (Batı Kafkas dillerinin temel kolu), Osetince (İran kökenli tek Kafkas dili), Karaçay-Balkarca (Türkî grup), Çeçence-İnguşça (Vaynah dilleri) ve daha pek çok yerel dilin Latin alfabesi temelli yazı sistemlerini aşamalı olarak ikame ederek bölgenin dağlık dağınık vadilerinden Karadeniz’in nemli kıyılarına, Kuban Nehri ovalarından Kara Dağlar’ın bulutlu zirvelerine uzanan geniş coğrafyada hegemonik bir yazım aracı konumuna yükselmiştir. Özellikle Adige, Abhazya ve Karaçay-Çerkesya gibi idari birimlerde Kiril, yalnızca günlük iletişimi değil, aynı zamanda halkların epik destanların tarihi ve kültürel kodlarını taşır (Luiza, 2001: 147-150). Adige habze kurallarını belirleyen sosyal normlarını, mevsimsel yayla göçlerini, oba çadırlarındaki gece sohbetlerini ve düğün-yas ritüellerini nesiller arası bir filolojik süreklilikle kaydetmiştir; alfabenin morfolojik sadeliği nehirlerin dingin akışını, köşeli konturları kaya dayanıklılığını, yayvan vadi genişliğini simgeleyerek Kafkasya’nın topografik ve kültürel ruhunu grafemik bir matriste kodlamıştır.

Adigeler (Çerkesler), Kafkasya’nın en eski yerel toplulukları olarak Kiril’i kültürel bir adaptasyonla benimseyerek zengin sözlü miraslarını kalıcı bir yazıya dönüştürmüşlerdir. Dolayısıyla, Adigeler Nart kahramanlarının ateşten denemelerini, Sosruka ve Seteney gibi arketipsel figürlerin serüvenlerini, hase (misafirperverlik) etiğinin sıcak sofralarını, yiğitlik anlayışının onurlu duruşunu, doğayla simbiyotik yaşama biçimlerini ve Karadeniz’e nazır habze danslarının ritmik zarafetini kalıcı olarak yazıya dönüştürmektedirler. Bu coğrafyada Kiril,

Slav kökenli prototipinden bağımsızlaşarak Kafkasya'nın poliglotik sisteminde yeniden şekillenmiş bir ses olmuştur. Adigece'nin polisentifik kelime yapısı ve ünsüz armonileriyle, Abazaca'nın karmaşık ünsüz kümeleriyle (dünyanın en ünsüz yoğun dili), Osetince'deki Hint-Avrupa şiirselliğiyle entegre olarak bölgenin Abhaz, Ubıh, Çerkes, Dağıstan ve Vaynah dillerinin renkli yelpazesini ortak bir yazıya birleştirmiştir (Luiza, 2001: 150-158). Böylece alfabe, Sovyet dönemi standartizasyonunun ötesinde, Kafkasya'nın çok katmanlı kimlik dokusunu taşıyan bir kültürel aracı haline gelmiştir.

“Adigeler” şiiri, bu kültürlerarası semiyotik sentezi maksimize etmek amacıyla seçilmiştir. Eser, Rusça dışındaki Slav dillerinden (Belarusça, Ukraynaca, Sırpça, Bulgarca gibi) potansiyel bağlamlardan ayrılarak Kafkasya'nın Adigece'sinde (Abhaz-Adige dil ailesinin 1936'da Sovyet Dil Komitesi tarafından standartlaştırılmış Kiril uyarlamasıyla) yeniden yorumlanabilir bir forma kavuşturulmuştur. Böylece Kiril, Slavist sadelikten arınarak Adigelerin Kafkas dağlarındaki epik soluğunu dile getirir – yayla göçlerinin tozlu yollarını, oba çadırlarının dumanlı sıcaklığını, at koşularının özgür rüzgârını, Karadeniz'in tuzlu dalgalarını, dağ çiçeklerinden örülmüş taçların görkemini ve Nart destanlarının yankısını harf harf fısıldar. Bu şiiri ünlü Adige şair Meşbaşe İshak kaleme almıştır; Kafkas sürgünü bir aileden gelen İshak, Kafkasya'nın acılı tarihini ve Adige kültürünün direncini dizelerine döken öncü bir isimdir, özellikle Kafkasya'nın dağlarını, Nart destanlarını, sürgün yollarını ve halkının yiğitliğini işleyen çok sayıda şiir, roman ve hikâyesiyle tanınır. “Sürülenler” (Чырылгэр, 1995), “Adige Tarihi” (Адыгэхэр шьдзэкI, 1988) gibi eserleri ve seçme şiir derlemeleriyle dolu zengin bir külliyat bırakmış, Türkiye'deki Çerkes edebiyatının öncülerinden biri olarak Kafkas diasporasının sesi olmuş (Talip, 2016), şu an günümüzde 90'lı yaşlarında olup üretkenliğini sürdürerek edebiyat dünyasında önemli bir yer edinmiştir.

Bu font çalışması, Eski Kilise Slavcası Ustav'ın monumental kalın köşeli ruhunu ejderha arketipi gücüyle agni (veda ateş ontolojisi) sıcaklığının dengeli diyalektiği arasında yeniden konumlandırarak şiirsel bir estetik alan yaratır. **Resim 17** ve **Resim 18**'e bakıldığında *y-u* nun yakınsal geniş nefesi Kafkas vadilerinin topografik kucaklayışını, *c-s* 'nin yumuşak çemberi Adige sirküler ritüellerini, *m-t* 'nin pençe benzeri dik duruşu dağlık parçalayıcı vektörleri yansıtır. Diğer taraftan *ð, κ, p – d, k, r* harfleri fenomenolojik olarak dikkat çekici farklılaşmalar sergiler: *d* 'nin ejderha başı oyuğu dağ bekçiliğini, *k* 'nin keskin köşeli kancası yay gerginliğini, *r* 'nin dalgalı gövdesi nehir ritmini ve terminal topuzu, atlı nal yürüncesini simgeler – bu üçlü, şiirsel ölçüde Kafkas omurga yapısını oluşturur.

Dolayısıyla **Resim- 17**'nin ve **Resim- 18**'in arka planı ve kenar-köşe detayları bu anlam katmanını zenginleştirerek tamamlar. Yeşil-mavi dalgalı arka plan, ateşin sıcaklığını Kafkas lapislazulinin sonsuz mavisıyla serinletip dengeler, doğanın

hem yakıcı hem yatıştırıcı gücünü simgeler. Beyaz sisli aura, ejderha soluğunu dağ sisi gibi yumuşatarak metne yayar ve bütünlleştirir; köşeli iç çizgiler oba çadırını hatırlatarak koruyucu bir kucak hissi uyandırır. Kenarların keskin köşeleri kaya bariyerlerini, dalgalı sınırları nehirlerin kaotik akışını, sisli geçiş kuşağı yaylaların buğulu yayılmasını çağrıştırır; köşelerin keskinliği dağ geçitlerinin nöbetçi duruşunu, dalgaların yumuşak kıvrımları Karadeniz'in nazlı kıyısını, sisli boşluklar ise oba ateşinin dumanlı huzurlu yükselişini görselleştirir, böylece resim metni güçlü bir alegoriyle destekler. Bu mevcut araştırma, belirlenen amacına tam anlamıyla ulaşmıştır: Kafkas kültürünün – Adigelerin yaşam biçimleri olan dağ anlayışı, Nart öyküleri ve destanları, hase misafirperverlik ahlakı, habze ruhunu Kiril harfleri aracılığıyla *Adigeler* şiirine başarıyla aktarmış. Alfabe, Slav kökeninden bağımsızlaşarak Kafkas epik soluğunu modern tipografi estetiğiyle yeniden canlandırmış, her bakışta yayla ferahlığını, oba sıcaklığını, dağların zamansız huzurunu ve Kafkasya'nın kültürel derinliğini taşıyan evrensel bir düşünce ve estetik alanı yaratmıştır. Bu çalışma, Kiril alfabesinin tarihsel yapısını çağdaş tipografi ilkeleriyle sistematik biçimde sentezleyerek *Adigeler* (**Resim- 17 ve Resim- 18**) şiir örneğinde somutlaştığı üzere Kafkas kültürünün dağ anlayışı, Nart öyküleri ve habze ahlakı gibi temel unsurlarını başarıyla yansıtmış; kültürel belleği modern okuma ortamına taşıyan bütüncül bir tipografik model ortaya koymuştur. Öğrenci atölyelerinde yürütülen deneysel süreç, fontun uzun metinlerde ritmik süreklilik, kısa metinlerde görsel tanıdıklık ve farklı boyutlarda okunabilirlik sağladığını pratik denemelerle doğrulamış; el yazısı izlerinin ölçülü kullanımı ile matbaa netliğinin dengesi tutarlı bir deneyim sunmuştur. Böylece Kiril yazısının evrensel estetik potansiyeli, Slav kökenli sınırlardan sıyrılarak Kafkasya'nın zamansız ruhunu barındıran bir düzlemde gerçekleştirilmiş; çalışma, gelecek tipografi araştırmalarına yöntemsel bir referans sunarak disiplinler arası tasarım uygulamalarına ölçülü bir katkı sağlamıştır.

5.2. Amaçlara Ulaşma Düzeyi

Amaçlara ulaşma düzeyi değerlendirildiğinde, çalışmanın başlangıçta tanımlanan hedefleri (Kiril alfabesi için özgün, okunabilir ve çağdaş bir font oluşturma) ile büyük ölçüde uyumlu bir sonuç ürettiği belirlenmiştir. Tasarım sürecinde gerçekleştirilen sistematik düzenlemeler, öğrenci atölyelerindeki deneme uygulamaları ve pratik testler sayesinde harfler, estetik bütünlük, biçimsel tutarlılık ile teknik işlevsellik açısından öngörülen ölçütlere ulaşmış. Özellikle küçük beden okunabilirliği, satır içi ritim sürekliliği ve dijital platformlardaki performans gibi temel unsurlarda hedeflenen yeterliliğe kavuşmuştur. Bu süreç, fontun akademik metinlerden günlük dijital kullanımlara kadar geniş bir yelpazede güvenilir bir araç olarak işlev görmesini sağlamış, başlangıç amacının pratik düzlemde doğrulanmasını temellendirmiştir.

Okunabilirlik açısından harf anatomisi sistematik biçimde ele alınmış; birbirine benzer karakterlerin (örneğin, м-н, ж-ш, р-п) ayırt ediciliğini güçlendiren özgün form tercihleri, iç boşlukların optik ferahlığı ve metin dokusunu dengeleyen boşluk-ritim kararları, hedeflenen işlevsel düzeyin sağlanmasına önemli katkı sunmuştur. Öğrenci atölyelerinde yapılan haftalık testler, bu düzenlemelerin küçük bedenlerde net ayrımı, uzun paragraflarda yorulmadan okuma akışını desteklediğini doğrulamıştır. Örneğin, dar iç boşluklu harflerde (o, a, e) mikro genişletmeler uygulanmıştır. Biçimsel tutarlılık bakımından büyük-küçük harf ilişkisi, rakamların gövde yüksekliğine oturumu, noktalama işaretlerinin satır ritmine uyumu ile kurulan bütünlük, fontu tekil karakter koleksiyonundan öte metin içinde düzenli işleyen bir sistem haline getirmiştir; bu unsurlar, akademik metinlerde ritmik süreklilik ile kısa başlıklarda görsel hiyerarşiyi eş zamanlı destekleyerek günlük kullanımda pratik bir uyum sağlamıştır.

Estetik hedefler doğrultusunda matbaa geleneğinin düzen ve standardizasyon anlayışı, el yazısı karakterinin akış ve ifade niteliğiyle kontrollü biçimde birleştirilmiş; böylece akademik dizgide kullanılabilir ölçülü ve sakin bir görünüm ile görsel iletişim uygulamalarında fark edilebilir bir kimlik ortak bir çerçevede buluşturulmuştur. Harf biçimlerinde tercih edilen sade kıvrımlar, dengeli oranlar ve fazla süslemeye kaçmayan ayrıntılar, bir yandan metin akışını desteklerken diğer yandan fontun kendi içinde tanınabilir bir yüz kazanmasına olanak vermiştir. Bu sentez, çalışmanın yalnızca belirli bir karakter seti üretmekten ibaret olmadığını, aynı zamanda tarihsel referansları güncel tasarım diliyle ilişkilendiren bütünlüklü bir tipografik yaklaşım ortaya koyduğunu; dolayısıyla Kiril tabanlı metinlerin hem okunabilirlik hem de kültürel temsil bakımından daha zengin bir zemin üzerinde ele alınabileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte amaçlara ulaşma düzeyi, kapalı ve sonlanmış bir nihai üründen ziyade, geliştirilmeye açık bir tasarım sistemi olarak okunmalıdır. Çalışma, Kiril alfabesi için özgün, okunabilir ve çağdaş bir font ortaya koyma hedefiyle büyük ölçüde uyumlu bir örnek üretmiş. Süreç boyunca izlenen adımlar, yapılan denemeler ve kayıt altına alınan gözlemler, bundan sonra yürütülecek çalışmalar için kullanılabilir bir yöntem birikimi oluşturmuştur. Bu çerçevede, tasarım öğrencilerinin ve araştırmacıların harf geliştirme sürecine sistemli biçimde yaklaşmasına yardımcı olabilecek niteliktedir. İlerleyen aşamalarda daha geniş katılımlı kullanıcı testleri, farklı cihaz ve baskı koşullarında uzun süreli kullanım denemeleri, ayrıca farklı dil çeşitleri ve bölgesel varyantları kapsayacak biçimde karakter setinin genişletilmesiyle bu tasarım sistemi kademeli olarak zenginleştirilebilir; böylece fontun sunduğu çözüm, eğitim ortamlarında ve ayrıca uygulamalı tasarım projelerinde daha somut geri bildirimlerle desteklenen bir gelişim hattı izleyebilir.

Bu tasarım sisteminin potansiyeli, Kiril alfabesinin yalnızca tek bir dil ailesiyle sınırlı olmayan geniş kullanım alanını da dikkate alarak daha iyi anlaşılabilir. Kiril alfabesi, Slav dillerinden öte Kafkas coğrafyası, Orta Asya ve Doğu Avrupa'daki pek çok dilde temel yazı aracı olarak işlev görmektedir; bu durum, geliştirilen fontun kültürel çeşitliliği yansıtmaya kapasitesini artırmaktadır. Çalışmada Rusça örnekler üzerinden ilerlenmiş olsa da Aleksandr Puşkin'in romantik şiirlerinden Vladimir Putin'in çağdaş politik söylemlerine, metinlerine uzanan bir yelpazede okunabilirlik testleri yapılabilmiş; benzer şekilde Kafkas coğrafyasından Adige diline ait geleneksel şiirler ve milli marş gibi metinlerde de başarılı sonuçlar gözlemlenmiştir. Bu eserler edebî derinlik ve kültürel temsil açısından zengin içerikler barındırdığından, fontun farklı tarihsel ve bölgesel bağlamlarda uyum sağlama esnekliğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, sunulan çerçeve gelecekteki genişletmelerle Kiril tabanlı metinlerin daha kapsayıcı bir biçimde temsiline katkı sağlayabilecek nitelikte bir temel oluşturmuştur.

5.3. Güçlü ve Geliştirilebilir Yönler

Çalışmanın öne çıkan güçlü yönlerinden biri, Kiril alfabesinin tarihsel gelişim evrelerini ve yapısal özelliklerini çağdaş tipografi ilkeleriyle dengeli biçimde ilişkilendirerek tasarım kararlarını salt görsel biçim kaygısından öte sistematik bir kullanım bağlamında oluşturmasıdır. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde font, estetik uyumun yanı sıra okunabilirlik, metin içi doku bütünlüğü ve ayırt edicilik gibi işlevsel performans ölçütlerinde tutarlı bir denge yakalamayı başarmıştır. Özellikle büyük-küçük harfler arasında gözlenen oran uyumu, rakamların metne entegrasyonu ve noktalama işaretlerinin incelikli tasarımı, fontun uzun metinlerde tek bir aile izlenimi vermesini sağlayarak parçalı bir yapı hissi yerine akıcı bir bütünlük sunmuştur. Ayrıca çalışmanın font geliştirme sürecinde el yazısı ile matbaa estetiği arasında kurduğu kontrollü sentez, akademik yayınlarda sakin bir okuma deneyimi ve görsel iletişim projelerinde dikkat çekici bir karakter yaratma potansiyelini eş zamanlı olarak desteklemiştir. Bu denge, Kiril harflerinin kıvrımlı yapısını modern okunabilirlik standartlarıyla uzlaştırmada önemli bir adım olarak değerlendirilebilir; örneğin, Puşkin şiirleri gibi edebî metinlerden Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'na uzanan çeşitlilikte başarılı test sonuçları vermiştir. Yine de geliştirilebilir yönler arasında, fontun farklı ekran çözünürlüklerindeki ölçeklenebilirlik testlerinin genişletilmesi ve daha fazla bölgesel Kiril varyantının (örneğin, Kafkas dillerindeki ek karakterler) entegrasyonu yer almaktadır. Dolayısıyla bu adımlar, tasarım sisteminin kapsayıcılığını artırarak gelecekteki uygulamalarda daha esnek bir kullanım alanı sağlayacaktır.

Fontun laboratuvar ortamlarda denenmiş olması, tasarımın yalnızca teorik düzeyde kalmadığını; gerçek kullanım koşullarına yakın senaryolarda sınındığını gösteren önemli bir güçlü yön olarak değerlendirilebilir. El yazısı ve matbaa

karakteristiğini kontrollü biçimde sentezleme fikri, fontun tek bir stile sıkışmadan farklı görsel iletişim ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen özgün bir kimlik üretmesine destek olmuştur. Bu yaklaşım, matbaa geleneğinin düzenli ve standart yapı anlayışını el yazısının doğal akışkanlığı ve ifade gücüyle ölçülü biçimde harmanlayarak harflerin hem uzun akademik metinlerde sakin ve yorulmayan bir okuma ritmi oluşturmasına hem de afiş, kapak tasarımı gibi grafik uygulamalarda dikkat çekici bir karakter sergilemesine olanak tanıyacağı öngörülmektedir. Bu denge, Kiril harflerinin kıvrımlı formlarını modern okunabilirlik ilkeleriyle uzlaştırırken, aynı zamanda kültürel referansları da koruyan bir tasarım dili yaratmıştır; örneğin, Puşkin'in şiirsel dizelerinden Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'na kadar uzanan metinlerde gözlenen uyum, fontun çok yönlülüğünü pekiştirmektedir. Böylece çalışma, Kiril alfabesinin geniş dil coğrafyasında geleneksel basım projelerinde güvenilir bir seçenek ve yenilikçi görsel projelerde fark yaratan bir unsur olarak konumlanma potansiyeli taşıdığını ortaya koymuştur.

Geliştirmeye açık alanların başında, aralıklandırma (spacing) ve kerning çiftlerinin daha geniş metin türleri ve dil kombinasyonlarıyla yeniden taranması gelir. Özellikle sürekli okuma gerektiren uzun metinlerde bazı harf çiftlerinde fazla açık ya da fazla kapalı algısı, küçük punto değerlerinde daha belirgin hâle gelebilir. Bu nedenle hem başlık hem gövde metni hem de şiir, düz yazı, resmi metin gibi farklı türler üzerinde yeni denemeler yapılarak harf ve kelime boşluklarının tekrar değerlendirilmesi, fontun genel okuma konforunu artıracaktır. Noktalama işaretlerinde (virgül, nokta, tire, tırnak vb.) optik hizalama ve ağırlık dengesi de farklı yazı boyutları ve satır aralıklarında yeniden kontrol edilerek satır sonu ve satır içi ritmi bozmayan daha tutarlı bir görünüm elde edilebilir. Ayrıca italik, kalın, yarı kalın veya daraltılmış/genişletilmiş gibi ek stillerle bir aile yapısı oluşturulması planlanıyorsa, her bir stilde optik düzeltmelerin baştan ele alınması font ailesinin bütünlüğünü güçlendirecektir. Harf formlarının bu varyantlarda yalnızca mekanik olarak eğilmesi ya da kalınlaştırılması yerine, okunabilirlik ve karakter tutarlılığını önceleyen yeniden çizim ve ince ayar çalışmaları, aile içindeki stil geçişlerinin daha doğal hissedilmesini sağlayacaktır. Buna ek olarak, farklı Kiril tabanlı dillerde kullanılan özel karakter ve diyakritiklerin sistematik biçimde taranması aralıklandırma ve dikey hizalama bakımından daha kapsayıcı ve uzun ömürlü bir tasarım sistemi ortaya koymaya yardımcı olacaktır.

Test kapsamı, farklı platformlar, boyut koşulları ve daha çeşitli örnek metin setleriyle (uzun paragraf, tablo/başlık, ara yüz metni, yoğun noktalama içeren metinler gibi) genişletilirse, fontun okunabilirlik ve görsel tutarlılık performansı daha yüksek bir güvenilirlik düzeyinde doğrulanabilir. Bu genişletme, yalnızca temel okuma testlerini değil, aynı zamanda metin yoğunluğuna göre değişen ritim algısını, satır sonu davranışlarını ve farklı baskı/basım teknikleri altındaki davranışları da kapsayarak tasarımın pratik kullanımda karşılaşılabileceği zorlukları

önceden saptama olanağı sunar. Özellikle uzun akademik metinlerde yorulma etkisi, kısa başlıklarda dikkat çekicilik veya karmaşık noktalama içeren edebî parçalarda ritim bütünlüğü gibi unsurlar, bu testlerle daha somut geri bildirimler sağlayacaktır. Ayrıca Rusça dışındaki Kiril tabanlı diller için (örneğin, Adigece, Kafkas coğrafyasındaki diğer varyantlar gibi) yerel kullanıcı beklentileri, okuma alışkanlıkları ve bölgesel biçim tercihleri göz önünde bulundurularak alternatif karakter çözümleri geliştirilmesi, fontun kapsayıcılığını ve farklı topluluklar nezdinde benimsenebilirliğini önemli ölçüde artıracaktır. Bu adım, diyakritik işaretlerin entegrasyonu, harf formlarındaki kültürel nüanslar veya lehçe bazlı ses farklılıklarını yansıtan varyasyonlar gibi unsurları içerebilir; böylece font, yalnızca Slav dilleriyle sınırlı kalmadan Kiril alfabesinin geniş coğrafi ve kültürel yayılımını temsil edebilecek bir esneklik kazanır. Bu geliştirme başlıkları, çalışmanın mevcut ilk sürüm niteliğindeki güçlü çıktısını riske atmadan korurken, gelecekteki iterasyonlar için öncelikli, ölçülebilir ve uygulanabilir bir iyileştirme yol haritası çizerek tasarım sürecinin sürdürülebilir ilerleyişini destekler. Buna en güçlü örnek olarak Adige dilinde Kiril alfabesiyle yazılmış Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'nı verebiliriz. Öyle ki, aşağıda görseli verilen bu çalışma söz konusu araştırmayı farklı bir boyuta taşımıştır.

“Тихэгъэгу класэу тигупсэр
Адыгэ чыгушь, терэI.
Зы бын-унагъоу льэпкъыбэр
Щызэгурылоу щэрэI.

Жъыу:

Шшум факIу, лыкIуат,
Республикэу тиунэ дах.
Егъэхьу, зыIат,
Республикэу тигутгэ лъаг
Уильэпкъы хьышьэр фэIуат.

Дунаим ичIыпIэ шIагъор
Нахьыжъмэ тэ кьытфыхах,
Ахэмэ ялIыггэ-шIаггэ

Ллэшлэгъумэ кьызэлэпах.

Жъыу:

Шум факлу, лыклуат,
Республикэу тиунэ дах.
Егъэхьу, зылат,
Республикэу тигугъэ лъаг
Уильэпккы хьишъэр фэлуат.

Хьзабмэ уахэмытыжъэу
Уитыгъэ нэфи ушъхьащыт.
Россием зыкIэ ущыщэу
Ащ гукIи ущышъхьафит.

Жъыу:

Шум факлу, лыклуат,
Республикэу тиунэ дах.
Егъэхьу, зылат,
Республикэу тигугъэ лъаг
Уильэпккы хьишъэр фэлуат.

Тэ тыщыIэфэ – егъашIэм
ТичIыгоу тыгур щIэшт.
Тиуашъуи, тыгъи бэгъашIэ
Тфэхъоу тикIасэу тиIэшт.

Жъыу:

Шум факлу, лыклуат,
Республикэу тиунэ дах.

Егъэхъу, зыIат,
Республикэу тигугъэ лъаг
Уильэпкъы хъишъэр фэIуат.”

Marşın Türkçe çevirisi:

“Sevgili biricik ülkemiz
Adige toprağıdır, hep bizde kalsın
Bir yuva sıcaklığında birçok ulustan kişi
Kardeşçe burada barınsın.

Nakarat:

Doğruluğa yönel, ilerle,
Cumhuriyetimiz, güzel evimiz
Serpil, geliş ve de şahlan
Cumhuriyetimiz yüce özlemimiz
Halkına geçmişini de anımsat.

Dünya üzerinde eşsiz bir yer
Atalarımız tarafından bırakıldı bizlere,
Onların yiğitliği ve yetenekleri
Yüzyılları aşarak erişti bu günlere.

Nakarat:

Doğruluğa yönel, ilerle,
Cumhuriyetimiz, güzel evimiz
Serpil, geliş ve de şahlan

Cumhuriyetimiz yüce özlemimiz
Halkına geçmişini de anımsat.

Geride bıraktın çileli günleri
Parıldıyor güneşin şimdi başucunda.
Rusya'nın görkemli bir paçasısın
Her şeyinle özgürsün orada.

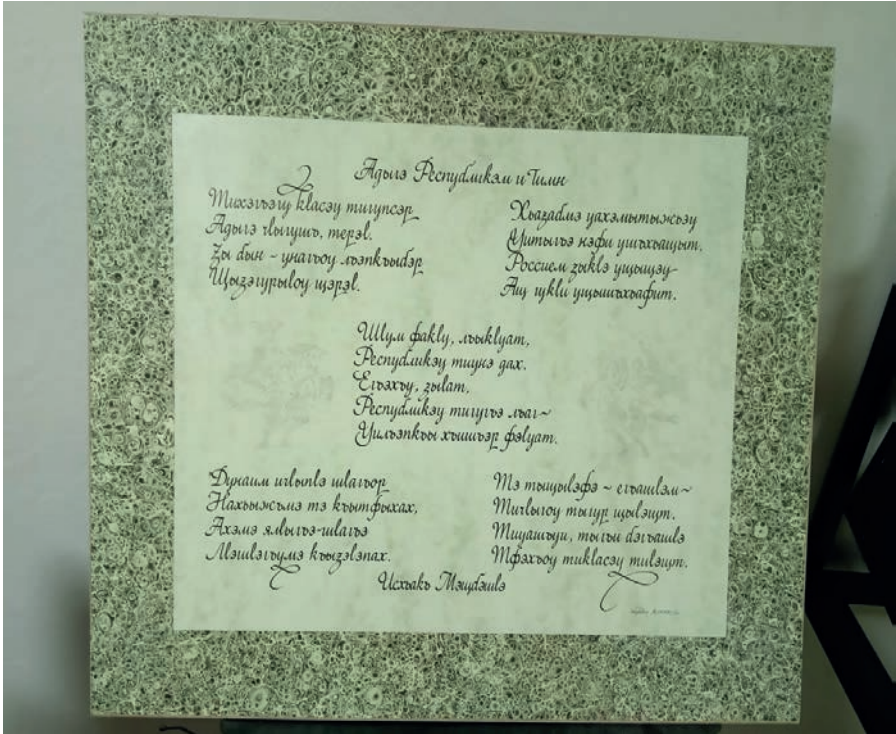
Nakarat:

Doğruluğa yönel, ilerle,
Cumhuriyetimiz, güzel evimiz
Serpil, geliş ve de şahlan
Cumhuriyetimiz yüce özlemimiz
Halkına geçmişini de anımsat.

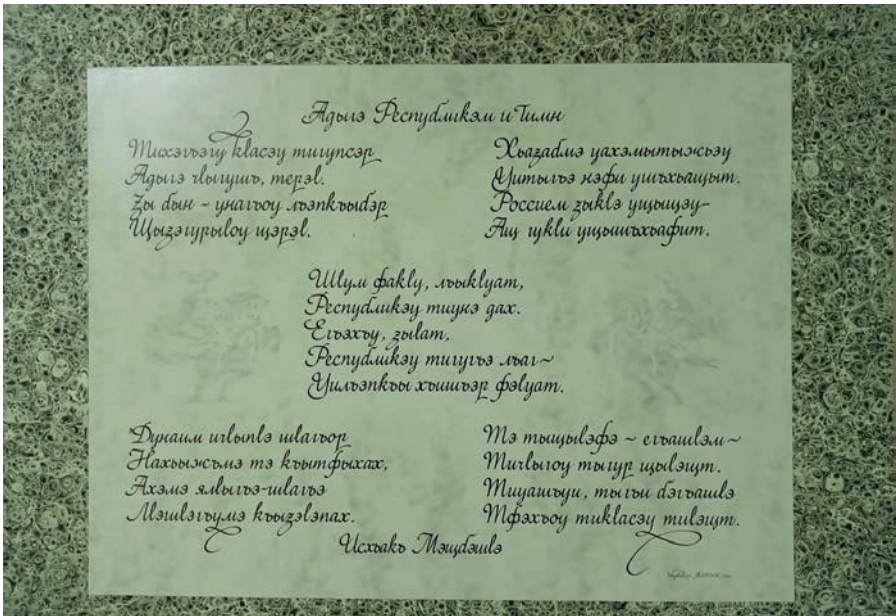
Var olduğumuz sürece-sonsuzla değin
Her şeyimiz olan toprağımız da yaşayacak,
Göklerimiz ve güneşimiz de yaşamımıza
Yaşam katarak, hep bizim olarak kalacak.

Nakarat:

Doğruluğa yönel, ilerle,
Cumhuriyetimiz, güzel evimiz
Serpil, geliş ve de şahlan
Cumhuriyetimiz yüce özlemimiz
Halkına geçmişini de anımsat.”

Resim 19. Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı

Resim 20. Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı harfleri

Resim- 19 ve **Resim- 20**'ye bakıldığında, Kiril alfabesinin bu yeni font yorumuyla işlenen Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı, Kafkas coğrafyasının kültürel derinliğini estetik bir sadelikle yansıtır; önceki mantra çalışmasıyla uyumlu bir devam çizgisi izleyerek Slav geleneğinin kalın köşeli harflerini ejderha gücü ve agni ateşinin sakin sıcaklığıyla harmanlar, Adige halkının dağ yaşamını modern bir görsel anlatıya taşır. Görseldeki metin, Adigece Kiril harfleriyle marşın kıta yapısını oluşturur – Adige bölgesine vatan sevgisi, dağ coşkusu ve epik miras duygusunu dile getirir; Kafkasya'da Kiril'in Adige dilindeki köklü kullanımını güçlendirerek Nart destanlarının izlerini tipografik bir şiire dönüştürür.

Kafkasya'da Kiril alfabesi, 1930'lu yılların Sovyet dil düzenlemeleriyle Adigece, Abazaca, Osetince gibi yerel dillerin Latin yazılarını yerini alarak Adige, Abaza ve Karaçay-Çerkesya'da halkların destanlarını, törelerini ve yayla hayatını nesiller boyu kaydetmiştir; marş dizeleri, atalarının dağ seçimini, misafirperverlik anlayışını ve yiğitlik duruşunu (Adige habze) harflerle ifade eder – alfabe, Adige obalarının sıcaklığını, yayla yollarını ve Karadeniz dalgalarını taşır.

Araştırma içerisinde Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'nı seçerken, Kiril Kafkas geleneğini öne çıkarmak için Adigece'de yeniden yorumlama yolu seçildi. Böylelikle, İshak Meşbaşe'nin güftesi ve Wumer Thabisım'ın 1994 bestesiyle kabul edilen bu eser, vatani sonsuz bir övgü gibi yüceltir, Kiril'i Kafkas epik ruhunun taşıyıcısı yapar (Talip, 2016). Harfler, Kafkas ruhunu ejderha ve agni dengesiyle yeniden şekillendirir; özellikle *y*, *z-u* ve *z* harfleri dikkat çeken farklı dokunuşlarla öne çıkar: *u* 'nun geniş yayvanlığı Kafkas vadilerini kucaklar, *z* 'nin yatay parlıtısı şafak ışığını dağ uyanışıyla güçlendirir – bu, marşın coşkusu zarıfçe yükseltir. *C-s* ritüel döngülerini sarar, *m-t* dağ dayanıklılığını yükseltir. Ayrıca *ð*, *κ*, *p-d*, *k*, *r* grubu dikkat çeker: *d* ejderha oyuğuyla dağ bekciliğini, *k* keskin kancasıyla yay gerginliğini, *r* dalgalı gövdesiyle nehir akışını simgeler – *a* oba ateşini, *z-g* yiğit yolunu, *u-i* gece ışığını yansıtır.

Görselin kenar ve köşe detayları hem uyumlu hem büyüleyici Ebru sanatıyla tamamlanır; yeşil-mavi dalgalar agni ateşini Kafkas lapislazuli sonsuzluğunda serinletir, Ebru'nun suyun üstünde özgürce akan mürekkebi marşın epik akışını, dağ nehirlerinin coşkusu ve Adige dansının ritmik dalgalanmasını yansıtır – Ebru'nun gücü ve zarafeti Kiril harfleriyle kusursuz uyum sağlar. Diğer taraftan vahşi kaosu Adige habze ritüellerinin ahenkli uyumuna dönüştürür, köşelerin keskin kenarları dağ geçitlerinin sarp koruyuculuğunu, dalgaların akıcı kıvrımları Karadeniz'in nazlı kıyılarını, sisli geçiş bölgeleri ise yayla sabahlarının buğulu huzurunu derinlemesine ifade eder. Böylece Ebru dokusu, oba çadırlarının mistik kucaklayışını görselleştirerek marşın ruhunu çevresel bir sarmaşık gibi metne işler, her köşede Kafkas coğrafyasının topografik hafızasını uyandırır.

Metnin arkasında kabartma tarzı kara kalemle çizilmiş atlı Adige figürü, Kafkas kültürünü güçlü bir şekilde vurgular ve derinleştirir; yiğit savaşçı at üstünde dimdik dururken, rüzgârda dalgalanan pelerin Adige özgürlüğünün bozkır rüzgârını, yayını germe hareketi yiğitliğinin gergin kararlılığını, atın güçlü kasları Nart kahramanlarının epik dayanıklılığını somutlaştırır – bu kabartma, marşın özgür ruhunu görselleştirerek Kiril metnini sadece bir yazıdan epik bir destana dönüştürür, Adigelerin atlı bozkır özgürlüğünü oba sadakatiyle, dağ geçidi nöbetini yayla göçlerinin destansı döngüsüyle harmanlayarak harflerin titreşimine katar; figürün gölgelendirilmiş konturları, dağ silüetinin sert hatlarını ve oba ateşinin loş ışığını çağırıştırır, okuyucuyu Adige dağlarının sabah serinliğinde at koşturan bir yiğitle buluşturur.

Bu çalışma, Kafkas kültürünün – Adigelerin dağ anlayışı, Nart öyküleri, hase ahlakı, habzenin vücut bulmuş halini – ruhunu Kiril harfleriyle milli marşa başarıyla aktarır; *y-u ve z-z* harflerinin belirgin dokunuşları marşın coşkusu yükseltirken, Ebru köşelerin büyüleyici uyumu coğrafyanın ritmik akışını, atlı Adige kabartmasının yiğit vurgusu epik mirası derinleştirerek alfabe, Kafkas epik ruhunu modern estetikle yaşatır, her bakışta yayla ferahlığı, oba sıcaklığı, dağ huzuru ve Adige atının özgür nal seslerini hissettirir. Bu çalışma, Kiril alfabesinin farklı coğrafyalarındaki metinleri temel düzeyde yorumlayarak bir tipografik denge denemesi sunmuştur. Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'nda Nart öykülerinin izleri, habzenin ilkeleri ve dağ dinginliği ile Puşkin dizeleri arasında uyum arayışı gözlemlenirken, gelecekteki geliştirme adımlarıyla fontun kapsamı kademeli olarak genişletilebilir. Böylece el yazısı ile matbaa estetiğinin sentezi, Kiril tabanlı metinlerde sade bir okuma deneyimi oluşturma yolunda bir başlangıç noktası olmayı sürdürebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Kiril alfabesi temelinde özgün bir yazı tipi geliştirme sürecini bütüncül bir çerçevede ele alarak tasarım odaklı bir problemin kuramsal ve uygulamalı boyutlarını aynı yapı içinde tartışmaya açmıştır. Tarihsel ve yapısal incelemeler ile el yazısı–matbaa geleneklerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi, çağdaş tipografi ilkeleriyle birlikte yorumlanmış; böylece fontun biçim dili yalnızca estetik tercihlere değil, sistematik tasarım kararlarına dayandırılmıştır. Tasarımın eskizden dijital platformlar ve ara yüz ekranlardaki metinleri göz önüne alarak yapılan el yazısı çalışmalarıyla harf anatomisi, metin dokusu, biçimsel tutarlılık ve okunabilirlik gibi ölçütler önceliklendirilmiş; yapılan denemeler sonucunda fontun el yazısı, dijital ve basılı kullanım bağlamlarında hedeflenen performansla büyük ölçüde ulaştığı görülmüştür. Çalışma, matbaa geleneğinin düzen ve standardizasyon anlayışını el yazısının akışkanlığıyla sentezleyerek Kiril harflerinin kıvrımlı yapısını modern okunabilirlik standartlarıyla dengelemiştir. Bu sentez, fontun akademik metinlerde sakin bir okuma ritmi sunarken grafik tasarımlarda ayırt edici bir kimlik taşımasına zemin hazırlamış; Puşkin şiirleri, Putin söylevleri ve Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı gibi çeşitli örneklerde uyum gözlemlenmiştir. Sonuçta, elde edilen çıktı bir tamamlanmış ürün olmaktan ziyade geliştirilmeye açık bir tasarım sistemi olarak konumlanmış; Kiril alfabesinin çok dilli ve kültürel çeşitliliğini yansıtan bir temel oluşturmuştur.

Çalışmanın akademik katkısı, Kiril alfabesi üzerine yürütülecek tipografik araştırmalar için kavramsal bir zemin sunması ve font tasarım sürecini gerekçeleriyle birlikte görünür kılmasıdır. Bu sayede gelecekteki çalışmalar, el yazısı ile matbaa estetiğinin sentezi gibi yaklaşımları sistematik bir çerçevede ele alabilir. Ayrıca harf anatomisi, metin akışı ve kültürel uyum gibi unsurların birbirine nasıl bağlandığı somut örneklerle izlenebilir. Uygulamalı açıdan ise geliştirilen font, farklı kullanım senaryolarına – akademik yayınlardan grafik tasarımlara – uyum sağlayabilen, okunabilirlik ve biçimsel bütünlüğü önceleyen bir çözüm olarak tasarım pratiğine doğrudan katkı sunmaktadır. Bu, özellikle Kiril tabanlı dillerin az temsil edildiği alanlarda pratik bir boşluğu doldurma

yönünde adım atmaktadır. Bunun yanı sıra araştırma, ilgili birimde yürütülen laboratuvar çalışmalarıyla desteklenmiş; ayrıca üniversite dışındaki başka bir eğitim kurumunda gerçekleştirilen workshop kapsamında fontun farklı kullanıcı profilleriyle etkileşimi gözlemlenmiştir. Workshop sürecinde öğrencilerle yapılan denemeler, fontun algılanan ritmi, okuma kolaylığı ve estetik tepkileri üzerine geri bildirimler toplamış; bu veriler tasarım kararlarına doğrudan yansıtılarak geliştirme döngüsü zenginleştirilmiştir. Böylece süreç, yalnızca tasarımcı gözlemine dayalı kalmamış; kullanıcı temelli deneyim, uygulama denemeleri ve değerlendirme verileriyle güçlendirilerek daha kapsayıcı bir temel oluşturulmuştur. Bu etkileşim, Kiril harflerinin yorumlanmasının yalnızca teorik bir çıktı değil, gerçek kullanımına hazır bir sistem olarak olgunlaşmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak çalışma, Kiril alfabesi için çağdaş ve özgün font üretiminin uygulanabilirliğini laboratuvar çalışmalarıyla pekiştirirken atölye pratikleriyle somutlaştırmakta; disiplinler arası bir araştırma–tasarım modeli olarak gelecekteki tipografik proje çalışmaları için yönetsel bir referans noktası oluşturmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, el yazısı akışkanlığını matbaa disipliniyle sentezleyerek fontun akademik metinlerde sakin, yorulmayan bir okuma deneyimi sunmasını sağlamış; grafik tasarımlarda ise ayırt edici, kültürel derinlik taşıyan bir kimlik kazandırmıştır. Özellikle Puşkin’in şiirsel dizelerinden Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı’nın epik ritmine uzanan testlerde gözlenen uyum, Kiril harflerinin kıvrımlarını modern standartlarla dengelemede başarılı bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca geliştirilen font, tarihsel Kiril formlarını çağdaş okunabilirlik ilkeleriyle harmanlayarak basılı ortamlarda tutarlı bir performans sergilemiş; noktalama entegrasyonu, harf aralıkları ve metin dokusu gibi unsurlarda dengeli bir çözüm üretmiştir. Ebru workshoplarından gelen geri bildirimlerle zenginleşen süreç, tasarımı yalnızca bireysel bir çaba olmaktan çıkarıp toplu deneyimle olgunlaştırmış; böylece tipografi pratiğine kullanıcı odaklı, iteratif geliştirme potansiyeli taşıyan bir katkı sunmuştur. Gelecekteki genişletmelerle bu temel, Kiril alfabesinin çok dilli mirasını daha kapsayıcı biçimde temsil edebilecek bir yola evrilmeye hazırdır. Estetik ve semantik potansiyeli, yeni harf yorumlarıyla oluşturulan edebî metinler ve şiirler üzerinden doğrulanmış; laboratuvar çalışmaları ile workshop testleri fontun metin ritmi, kültürel ifade gücü gibi unsurları ortaya koymuştur. Katılımcılardan gelen geri bildirimlerde çoğunlukla olumlu algı kaydedilmiş, bu da tasarımın okuma konforu ve biçimsel uyumunu destekleyen bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın yürütücüsünün Rus dili alanındaki uzmanlığı, süreç boyunca Kiril harflerinin tarihsel ve dilbilimsel nüanslarını doğru yorumlamada önemli bir katkı sağlamış; böylece fontun kültürel derinliği daha tutarlı bir zemine oturtulmuştur. Bu bulgular, Kiril tipografisi için yönetsel bir model oluşturmakta; gelecekteki font geliştirme çalışmalarına varyant genişletme, fiziksel baskı testleri ve eğitim programlarına entegrasyon gibi alanlarda referans teşkil

etmektedir. Özellikle Adigece gibi bölgesel varyantların eklenmesiyle kapsayıcılık artarken, aralıklandırma ince ayarları ve noktalama optimizasyonları fontun pratik kullanımını güçlendirecektir. Sonuçta çalışma, el yazısı-matbaa sentezini temel alan bu yaklaşımı, Kiril alfabesinin çok dilli mirası için geliştirilebilir bir başlangıç noktası haline getirmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, Kiril alfabesi için el yazısı ile matbaa estetiğinin dengeli sentezini temel alan bir font tasarım sürecini bütüncül biçimde belgeleyerek tipografi alanında kullanıcı odaklı, geliştirilebilir bir yaklaşım ortaya koymuştur. Elde edilen çıktı akademik metinlerde okunabilirlik sunarken kültürel metinlerde ifade gücü sağlama potansiyeli taşıyor. Özellikle workshop verileri, laboratuvar testleriyle desteklenen bulgular ise gelecekteki varyant genişletmeleri için yol gösterici niteliktedir. Böylece Kiril harflerinin çok dilli mirası çağdaş tasarım ilkeleriyle uyumlu biçimde yeniden yorumlanmış, eğitimsel ile profesyonel uygulamalarda kullanılabilir bir başlangıç noktası temin edilmiştir.

Bu araştırma, farklı uzmanlık alanlarına sahip akademisyenlerin katkısıyla yürütülmüş; tipografik tasarımın yalnızca estetik bir üretim değil, araştırma, değerlendirme ve uygulama süreçlerini birleştiren disiplinler arası bir çaba olduğunu ortaya koymuştur. Ekipteki edebiyatçı, dilbilimci ve tasarımcı profiller, Kiril alfabesinin tarihsel-kültürel arka planını okunabilirlik testleri ile tasarım ilkeleri üzerinden çok yönlü biçimde ele alınmasını sağlamış; böylece fontun gelişimi tek bir bakış açısına sıkışmadan zenginleşmiştir. Çalışma kapsamında Rus dili ve edebiyatı alanındaki uzmanın rehberliği ve liderliğinin katkısı, harflerin dilbilimsel nüanslarını doğru yorumlamada belirleyici olmuş; Adigece gibi bölgesel varyantların kültürel derinliği de bu sayede korunmuştur. Laboratuvar testleri ile atölye geri bildirimleri, ekibin ortak veriye dayalı karar alma sürecini güçlendirmiş; sonuçta ortaya çıkan font, teorik tartışmalardan pratik uygulamalara uzanan bütüncül bir tasarım sistemine dönüşmüştür. Bu model, gelecekteki tipografi projelerinde ekip çalışmasının verimliliğini örnekleyen bir referans niteliği taşımaktadır.

Araştırma yürütücüsünün bilgi ve tecrübesinin yanı sıra farklı alanlardan gelen araştırmacıların katılımı, çalışmanın disiplinler arası niteliğini güçlendiren önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır. Edebiyatçı, tasarımcı ve dil uzmanlarının bir araya gelmesi, Kiril alfabesinin edebî metinlerdeki ritmik yapısını, kültürel çağrışımlarını ve tarihsel dönüşümünü tasarım sürecine doğrudan yansıtmış; böylece harf formları yalnızca görsel dengeye değil, metinlerin şiirsel akışına da uygun biçimde şekillendirilmiştir. Edebiyatın katkısı özellikle Puşkin şiirleri ile Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı ve şiirleri gibi örneklerde belirginleşmiştir. Dolayısıyla bahsi geçen bu katkı, çalışmada yer alan metinlerin ses yapısı ve kültürel tonunu fontun kıvrımlarına taşıyarak okuma deneyimini zenginleştirmiştir. Tasarımcıların teknik uzmanlığı ise aralıklandırma, noktalama uyumu ve metin dokusu gibi unsurları sistematik biçimde ele almış; problem tanımı, süreç

planlaması, test aşamaları ile bulguların yorumlanmasında sağlanan bu çeşitlilik, fontun farklı kullanım senaryolarında tutarlılığını artırmıştır. Sonuçta çalışma, tipografi ve font tasarımının farklı disiplinlerin ortak katkısıyla – edebiyatın duyarlılığı, tasarımın ölçülü disiplini ve dilbilimin analitik derinliğiyle – daha denetlenebilir, kullanıcı odaklı ve geliştirilebilir bir araştırma – tasarım modeli içinde ele alınabileceğini ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, gelecekteki Kiril tabanlı projelerde ekip çeşitliliğinin verimliliğini örnekleyen bir referans oluşturmuştur.

Ekip içi katkı süreci, uzmanlıkların birbirini tamamlayacak şekilde konumlanması üzerinden ilerlemiştir: tasarımın biçim dili ve harf anatomisine ilişkin kararlar, edebiyatçı ile dil uzmanlarından ve tasarım sanatçılarından gelen geri bildirimlerle değerlendirilmiş; testlerden ve uygulama çalışmalarından elde edilen veriler fontun iyileştirilmesine doğrudan yansıtılmıştır. Bu dinamik iş birliği, Kiril harflerinin kültürel ve ritmik derinliğini teknik okunabilirlik kriterleriyle buluşturmuştur. Örneğin, Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'ndaki epik akış ya da Puşkin dizelerindeki şiirsel ton, tasarım ince ayarlarında belirleyici rol oynamıştır. Bu model, yalnızca estetik tercihlere dayalı bir süreci değil, veri temelli iterasyonları da içermiş; workshop katılımcılarının algı testleri ile laboratuvar ölçümleri, aralıklandırma ve noktalama uyumunu güçlendirmiştir. Sonuçta ekip çalışması, araştırma çıktılarının güvenilirliğini artırmış; ortaya çıkan fontun akademik yayınlardan görsel projelere uzanan kullanım bağlamlarında daha uyumlu ve pratik bir çözüm olmasını sağlamıştır. Bu yaklaşım, tipografi alanında disiplinler arası modellerin verimliliğini belgeleyen somut bir örnek niteliği taşımaktadır. Sonuç olarak ekip içi iş birliği, Kiril alfabesi font tasarımını disiplinler arası bir araştırma modeline dönüştürerek yalnızca teknik bir çıktı değil, kültürel derinlik taşıyan sürdürülebilir bir tasarım sistemi ortaya koymuştur. Edebiyatçıların metin ritmiyle tasarımcıların biçimsel disiplininin uyumu, gelecekteki tipografi projelerinde ekip çeşitliliğinin sağladığı katma değeri belgeleyen pratik bir örnek oluşturmuştur. Bu yaklaşım, farklı uzmanlıkların birbirini tamamlaması sayesinde fontun hem akademik hem pratik kullanımda daha kapsayıcı ve güvenilir bir çözüm olmasını sağlamış. Bu yönüyle, Kiril harflerinin çok dilli mirasını modern bağlamda yeniden yorumlama yolunda sağlam bir temel bırakmıştır.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen Kiril fontu ile yeni yorumlama geleneğiyle oluşturulan metinler, özgün bir tasarım ve araştırma modeli sunarken kapsamını genişletmeye açık bir yapı ortaya koymuştur. Gelecekteki çalışmalar, fontun aile olarak büyütülmesi yönünde ilerleyebilir; italik, kalın, yarı kalın varyantlar eklenerek farklı kullanım senaryolarına uyum sağlanabilir. Çok dilli sistemlere uyarlama adımlarıyla Rusça dışındaki Kiril tabanlı diller – Adigece, Kafkas varyantları gibi – daha kapsamlı temsil edilebilir. Test ve yaygınlaştırma süreçleri de derinleştirilmelidir. Farklı baskı teknikleri, punto boyutları ve metin türleri (şiir, akademik paragraf, başlık) üzerinden uzun süreli okunabilirlik denemeleri

gerçekleştirilerek aralıklandırma ile noktalama optimizasyonu tamamlanabilir. Eğitim programlarına entegrasyonla workshop modeli üniversite dışına taşınabilir; öğrenci projeleri ve profesyonel tasarım ortamlarında fontun pratik geri bildirimleri toplanarak iteratif iyileştirmeler yapılabilir. Bu öneriler, mevcut tasarım sisteminin güçlü temelini korurken kapsayıcılığını artırarak Kiril tipografisinin akademik ve profesyonel alanlarda daha geniş bir etki yaratmasına zemin hazırlar.

Öncelikli öneri, bu çalışmada harfleri yeniden yorumlayarak oluşturulan temel üzerine Ebru desenleri ile kenar köşe motifleri ekleyerek üretilen metin örneklerinin kapsamını genişletmektir. Bu yaklaşım, fontu profesyonel bir aile sistemine dönüştürmekten ziyade, el yazısı ruhunu Ebru'nun akışkanlığıyla harmanlayan daha fazla edebî metin ve şiir denemesi yapılmasına odaklanabilir. Küçük büyük harf uyumu, tablo rakamları veya italik varyantlar gibi teknik eklemeler yerine, Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı ya da Puşkin dizeleri gibi kültürel metinlerde Ebru kenarlarının ritmik çeşitliliği test edilerek tasarımın samimi, el yapımı karakteri korunabilir. Bu şekilde, çalışma iddialı bir profesyonel çıktı sunma kaygısı gütmeyen, harf yorumlama ile Ebru sentezini temel alan özgün metin eserlerini artırabilir. Farklı kâğıt türleri, baskı denemeleri veya workshoplarda öğrenci katılımlarıyla yeni varyasyonlar denenerek Kiril alfabesinin kültürel derinliği daha geniş bir yaratıcı yelpazede keşfedilebilir. Böylece mevcut denemeler, gelecekte benzer el emeği odaklı tipografik yaklaşımlar için ilham verici, geliştirilebilir bir başlangıç noktası haline gelir.

İkinci öneri, bu çalışmada yeniden yorumlanan Kiril harflerinin Kiril dışı alfabelerle uyumlu birçok yazılı sistem denemesine taşınmasıdır. Latin alfabesiyle stil ve metin akışı açısından uyumlu eş yorumlamalar geliştirilerek iki alfabe birlikte kullanıldığı yayınlarda görsel bütünlük sağlanabilir – örneğin, Ebru kenarlarıyla zenginleştirilmiş metinlerde. Gürcü veya diğer Slav alfabelerine yönelik uyarlamalar deneniyorsa, her sistemin doğal biçim akışını korurken ortak oranlar, kontrast dengesi ve terminal kıvrımları gibi temel parametreler üzerinden samimi bir aile bağı kurulabilir. Bu yaklaşım, iddialı profesyonel bir font ailesi hedeflemeden, el yapımı harf yorumlama geleneğini genişletir; Puşkin şiirleri ile Adige metinlerinin yanına çok dilli denemeler eklenerek kültürel sentez zenginleşir. Farklı alfabe kombinasyonlarında Ebru motifleri ve kenar köşelerle yapılan testler, tasarımın yaratıcı esnekliğini artırırken workshop ortamlarında öğrenci geri bildirimleriyle olgunlaştırılabilir. Böylece çalışma, Kiril'in ötesinde bir tipografik keşif alanı açar.

Son olarak bu çalışmada yeniden yorumlanan harflerin değeri, farklı bağlamlarda samimi denemelerle belgelenip paylaşıldıkça artacaktır. Akademik yayınlar, el baskısı kitapçıklar, eğitim materyalleri ve workshop afişleri gibi alanlarda Ebru kenarlarıyla hazırlanan örnek metinler üzerinden algı etkisi gözlemlenebilir.

Örneğin, Puşkin dizeleri veya Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı varyasyonlarında okuma ritmi karşılaştırılabilir. Daha geniş öğrenci gruplarıyla kısa okuma testleri, farklı kâğıt türleri ve baskı koşullarında denemeler yaparak el yapımı karakter korunurken görsel uyum doğrulanabilir. Elde edilen izlenimler doğrultusunda basit bir kullanım notu hazırlanması faydalı olur. Dolayısıyla önerilen satır aralıkları, Ebru motifleriyle punto uyumu ve uygun metin türleri gibi pratik ipuçları içerebilir. Bu adımlar, tasarımı iddialı bir profesyonel araç olmaktan uzak tutarak yaratıcı ve paylaşılabılır bir tipografik keşif olarak yaygınlaştırmaya hizmet eder; gelecek workshoplarda yeni katılımcıların bu temeli geliştirmesine zemin hazırlar.

Sonuç olarak bu çalışma, Kiril alfabesinin kıvrımlı harflerini el yazısının doğal akışkanlığıyla yeniden yorumlayarak Ebru desenlerinin ritmik harmonisi ve kenar motiflerinin ölçülü zarafetiyle tipografik bir sentez geliştirmiştir. Puşkin'in romantik dizelerinden Adige Cumhuriyeti Ulusal Marşı'nın coşkulu soluğuna, geleneksel Adige şiirlerinin epik yankılarından çağdaş söylevlere uzanan metinlerde gözlemlenen bu uyum, tasarımın kültürel hafızayı modern okuma ritmine ustalikle taşıdığını ortaya koymuştur. Her harf, Kafkas dağların ferahlığını, bölge oba sıcaklığını ve yayla dinginliğini sessizce fısıldarken workshop verileri kolektif birikimin tohumlarını gelecek nesillere emanet etmiştir. Böylece Kiril'in çok dilli mirası, sade bir el emeği ve disiplinler arası duyarlılıkla yoğrulmuş bu çabadan yaratıcı sorgulamalara açık, ölçülü bir ufuk kazanarak dingin bir geleceğe emanet edilmiştir.

Kaynakça

- ALBAYRAK, M.E. 2025. Tipografinin kültürel izleri: Yazı sistemlerinin dönüşümünde modernleşme ve kimlik. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 32: 151–165.
- ASSMANN, J. 1995. Collective memory and cultural identity. *New German Critique*, (65): 125–133.
- BAGRATION-MUHRANELİ, I. L. 2011. *Kavkaz kak mifoporojdayuşçeye prostranstvo russkoy literaturı*. *Filologiya i kultura*, (24): 137–140.
- FRANKLIN, S. 2004. Writing, society and culture in early Rus, c. 950–1300. *Cambridge*: Cambridge University Press.
- HABURGAYEV, G.A. 1974. Staroslavjanskiy yazık. *Moskova: Izdatelstvo "Prosveşçenie"*.
- HIGH-LOGIC 2018. The Difference between TrueType and OpenType Fonts. Erişim adresi: <https://www.high-logic.com/font-editor/fontcreator/tutorials/the-difference-between-truetype-and-opentype-fonts>
- HIZANTSYAN, A. 2018. Russkiy literaturniy yazık v Petrovskuyu epohu (na materiale pisem I.T. Posoškova Stefanu Yavorskomu). *Foreign Languages in Higher Education*, 22 (2): 167–174.
- HALL, S. 1990. Cultural identity and diaspora. In: RUTHERFORD, J. (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference*. London: Lawrence & Wishart, 222–237.
- İVANOV, A.O. 2024. Eşhe raz k voprosu o hronologii vozniknoveniya i raspada slavyanskikh nazalnih glasnih. *Mir Nauki: Sotsiologiya, Filologiya, Kulturologiya*, 15 (1): 1–18.
- KARPENKO, L.B. 2009. Glagolitsa sv. Kirilla: k istokam slavyanskoy dukhovnosti. *Gosudarstvo, Religiya, Tserkov v Rossii i Za Rubezhom*, 2: 16–40.
- KEMPGEN, S. 2021. *Die kyrillische Schrift im Wandel*. München: Verlag Otto Sagner.
- KIZILDEMİR, D. 2015. Grafik tasarımda fotoğraf ve tipografi. (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi).

- KINROSS, R. 2004. *Modern typography: An essay in critical history*. 2nd ed. Hyphen Press.
- KONGAZ, İ. D. 2022. Rus kimliği bağlamında A.S. Puşkin'in yaratıcılığında Çar I. Petro'nun etkisi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 6(3): 226–247.
- LUIZA, A. V. 2001. İz istorii pismennosti na Kavkaze: yazıkovaya politika SSSR 1920–1930 gg..
- MAMIROKHO, N. 2013. Kuyeko Nalbiy: Dili ve anlatımı kusursuz, uyumlu. *Cherkessia.net*. Erişim adresi: https://cherkessia.net/makale_detay.php?id=3733
- MAMIROV, F.S.U. 2025. Tipografika v sovremennom dizayne: kak pravilno sochetat shrifti?. *Vestnik nauki*, 1 (2 (83)): 648–660.
- MARTI, R. 2024. 'Alphabet Wars' in the Balkans. *Scripta & e-Scripta*, 24: 65–85.
- MATEJKA, L. 1963. The beginnings of Slavic literacy. *Etudes Slaves et Est-Europeennes/Slavic and East-European Studies*, 8 (3/4): 153–164.
- PARATYPE 2024. 10 glavnih terminov tipografiki i ih podvodnye kamni. Erişim adresi: <https://info.paratype.ru/10-osnovnyh-terminov-tipografiki/>
- PAVLOVA, T. 2023. The evolution of Cyrillic typography in contemporary graphic design. *Journal of Slavic Studies*, 17 (1): 16–26.
- RABUS, A. & PETROV, I.N. 2023. Linguistic analysis of Church Slavonic documents: A mixed-methods approach. *Scando-Slavica*, 69 (1): 25–38.
- RADENOVIÇ, M. 2023. The relationship between typographic elements and the legibility of the Cyrillic script: An experimental study. *Nasaskola – Journal of Education*, 13(1): 1–12.
- SEBBA, M. 2006. Ideology and alphabets in the former USSR. *Language Problems and Language Planning*, 30 (2): 99–120.
- SERDAR, İ. 2023. 18. Yüzyıl Rusya'sında Reform Hareketleri Ekseninde Dil Reformu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37): 1365–1376. DOI: 10.29000/rumelide.1406075
- SKY.PRO 2022. Kirillitsa vs latinitsa: sekreti vıbora shriftov dla russkoyazıçnıh proyektov. Erişim adresi: <https://sky.pro/wiki/digital-art/tipografskie-shrifty-russkie-i-mezhdunarodnye/>
- SMOLINA, T.A. & FILIPPOVA, M.G. 2015. Istoriya kiriliçeskogo tipografkogo shrifta kak sredstvo podgotovki studentov k proektno-issledovatel'skoy deyatel'nosti. *Mir nauki, kulturnı, obrazovaniya*, 3 (52): 111–114.
- SPENCER, H. 2015. Typography is not an independent art: It is a means to an end... (Akt.: Jan Tschichold). In: *More typography lessons from the masters*. PrintMag.
- Erişim adresi: <https://www.printmag.com/featured/more-typography-lessons-from-the-masters/> (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2025).

- TALİP, N. 2016. Çerkes edebiyatı ve Meşbaşe İshak. *Bianet*. Erişim adresi: <https://bianet.org/haber/cerkes-edebiyati-ve-mesbase-ishak-180899>
- ÜSTÜNBAŞ ERDOĞAN, B. 2024. Toplumsal bellekten medya belleğe: Hafıza inşasında dijital ortamlar. 4. *Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 25: 167–187.
- YERKÖY, S. 2025. Kiril alfabesinin Yunan mirası ve Slav dillerindeki çeşitlenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 32: 447–464.
- ZHUKOV, M. 2020. On the appearance and development of Cyrillic letterforms. *Type Journal (Schrift)*.
Erişim adresi: <https://typejournal.ru/en/articles/Cyrillic-Letterforms-Development>

Kiril Alfabesinde Yeni Font Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi Hüsni Gerelegiz

Öğr. Gör. Sedat Kaya

Öğr. Gör. Ebubekir Altıok

Editörler: Prof. Dr. Mira Khachemizova

Dr. Öğr. Üyesi Fehmi Altın